

IZVEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA 2007, SRBIJA (UKLJUČUJE IZVEŠTAJ ZA KOSOVO)

---

11. MART 2008.

SRBIJA

Republika Srbija je po uređenju parlamentarna demokratija sa otprilike 7.5 miliona stanovnika.* Premijer Vojislav Koštunica predvodi srpsku višestranačku vladu počev od 2004. godine. Boris Tadić je izabran za predsednika na izborima 2004. za koje su posmatrači ocenili da su uglavnom u skladu sa međunarodnom standardima. U januaru su glasači izabrali novi parlament u kojem su poslanička mesta prvi put dobole neke manjinske etničke stranke a zabeležena je veća izlaznost mlađih ljudi i manjina. Demokratske stranke su osnovale vladajuću koaliciju u vremenskom okviru predviđenim Ustavom. Civilna vlast je uglavnom održavala efikasnu kontrolu bezbednosnih snaga.

Vlasti su generalno poštovale ljudska prava građana i nastavile napore na utvrđivanju slučajeva kršenja ljudskih prava; međutim, brojni problemi i dalje su postojali. Problemi prijavljeni u pogledu ljudskih prava su sledeći: korupcija u policiji i sudstvu; neefikasna i duga suđenja; neuspeh vlasti u hvatanju lica osumnjičenih za ratne zločine prema optužnicama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY), a naročito Radovana Karadžića i Ratka Mladića; uznemiravanje novinara, radnika za ljudska prava i drugih kritičara vlade; ograničavanja slobode govora i religije; društvena netolerancija i diskriminacija etničkih i verskih manjina, naročito Roma; prisustvo velikog broja interno raseljenih lica; nasilje nad ženama i decom; i trgovina ljudima.

Tokom godine vlasti su pomogle pri hapšenju Zdravka Tolimira i Vlastimira Đorđevića, dvojice od šest preostalih lica protiv kojih je ICTY podigao optužnice za ratne zločine.

Izveštaj za Srbiju podeljen je na dva dela; prvi se bavi stanjem ljudskih prava u Srbiji a drugi situacijom na Kosovu. Za potrebe ovog izveštaja, stanovništvo Kosova, 2.2. miliona, nije predstavljeno kao deo stanovništva Srbije.

SRBIJA**POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA**

Odeljak 1 Poštovanje integriteta ličnosti koje ne dozvoljava:

a. Proizvoljno ili nezakonito lišavanja života

Nije bilo izveštaja da su vlasti i njihovi predstavnici počinili ijedno samovoljno niti nezakonito ubistvo.

Dana 23. maja, u Specijalnom sudu za organizovani kriminal u Beogradu završeno je suđenje dvanaestorici osumnjičenih, uključujući komandanta bivše tajne policijske specijalne jedinice (JSO) Milorada Ulemeka i njegovo zamenika Zvezdana Jovanovića Zvekija, za ubistvo premijera Zorana Đindjića izvršeno 2003. U junu je ubijen ključni svedok Zoran Vukojević. Sud je svu dvanaestoricu osumnjičenih proglašio krivim za zaveru protiv ustavnog poretna i bezbednosti države, atentat na visokog državnog zvaničnika i pokušaj ubistva (za prethodni pokušaj atentata). Ulemek i Jovanović su osuđeni na po četrdeset godina zatvora što je najveća kazna. Ostali optuženi su osuđeni na kazne zatvora u trajanju od najmanje osam do 35 godina. Specijalni tužilac Slobodan Radovanović izjavio je da će se žaliti na blaže kazne. Advokati Ulemeka i Jovanovića najavili su da će se žaliti na presudu.

U junu je Vrhovni sud potvrdio svoju odluku iz 2006. o presudi donetoj u slučaju Ulemeka i ostalih optuženih za ubistvo bivšeg predsednika Srbije Ivana Stambolića počinjeno 2000. godine. Ovom odlukom je završen žalbeni postupak optuženih i to je prva konačna presuda u veoma važnom slučaju organizovanog kriminala.

Nastavljena je istraga o smrti Dragana Jakovljevića i Dražena Milvanovića, dvojice stražara iz vojnog objekta na Topčideru u Beogradu. Dana 31. oktobra glavni državni tužilac Slobodan Radovanović naimenovao je novog tužioca za ovaj predmet. Pre pokretanja sadašnje istrage, smrt ove dvojice stražara bila je predmet istrage dveju komisija. Godine 2004. vojna komisija je njihove smrti proglašila samoubistvima, dok je nezavisna komisija ustanovila da su stražari ubijeni. Prvi opštinski sud je u novembru doneo presudu u krivičnom postupku koji su 2005. roditelji ubijenih vojnika pokrenuli protiv vojnog tužioca Vuka Tufegdžića. Sudija je Tufegdžiću, sada sudiji, izrekao opomenu i kaznio ga novčano zbog „širenja informacija o ličnom i porodičnom životu“.

SRBIJA

Vlasti su nastavile istragu o nestanku i potonjem ubistvu braće Jilija, Mehmeta i Agrona Bitića, američkih državljanima koji su ubijeni 1999. godine. Tela ove trojice otkrivena su 2001. godine u masovnoj grobnici u Petrovom Selu, nedaleko od srpskog policijskog objekta. Tela su pronađena sa zavezanim rukama dok su na glavama nađene rane od vatrene oružja. Specijalni sud za ratne zločine nastavio je sudski postupak protiv Sretena Popovića i Miloša Stojanovića, bivših pripadnika specijalne policijske jedinice, optuženih za ova ubistva. Dana 13. aprila sudsko veče je dozvolilo da Popović i Stojanović budu pušteni iz pritvora pod nadzorom. Dana 26. februara, policija je uhapsila još četiri osumnjičena u predmetu Bitići i optužila ih za ratne zločine protiv ratnih zarobljenika. U pitanju su Milenko Arsenijević, zamenik načelnika žandarmerije, Milisav Vučković, penzionisani šef lokalne policijske stanice u Prokuplju, Marjan Mijatović, penzionisani šef zatvorskih čuvara u okružnom zatvoru u Prokuplju i Milovan Vučićević, penzionisani šef gradske policije u Prokuplju. Policija je kasnije pustila svu četvoricu ali je istraga nastavljena.

U septembru je vršilac dužnosti državnog tužioca najavio da će uskoro doneti odluku o podizanju optužnica u slučaju ubistva novinara Slavka Ćuruvije, vlasnika lista *Dnevni telegraf* i časopisa *Evropljanin*, ubijenog 1999. Dana 11. januara Specijalni sud u Beogradu započeo je saslušavanje svedoka u ovom predmetu.

U januaru je nastavljeno suđenje osmorici policajaca za ubistvo 48 etničkih Albanaca počinjeno 1999. u Suvoj Reci na Kosovu. Suđenje do kraja godine nije okončano.

Domaći sudovi i Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju nastavili su sudske procese u predmetima proisteklim iz zločina počinjenih u sukobima u periodu 1991-1999. na području Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova.

Dana 19. septembra Okružni sud u Novom Pazaru osudio je Estana Gogića, Ismeta Derdemeta i Seada Papića za ubistvo Ruždije Đurovića, kandidata za opštinskog odbornika iz stranke Lista za Sandžak, počinjeno 2006. Sud je Gogića osudio za ubistvo na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina. Sud je takođe osudio Derdemeta i Papića za ugrožavanje javne bezbednosti na po jednu godinu zatvora. Sva trojica su osuđeni na po još tri meseca zatvora zbog ilegalnog posedovanja oružja.

SRBIJA

Nema novih podataka o suđenju policajcu Saši Mijinu iz Kikinde optuženog da je 2005. na smrt pretukao jednog stanovnika Kikinde.

b. Nestanak lica

Nije bilo prijavljenih slučajeva nestanka lica iz političkih motiva.

Vlasti su ostvarile skroman napredak u saradnji sa susednim zemljama i Kosovom, Međunarodnom komisijom za nestala lica i drugim međunarodnim organizacijama na identifikaciji osoba nestalih za vreme sukoba na Kosovu. Međunarodni komitet Crvenog krsta (ICRC) predsedavao je Radnom grupom za nestala lica, u kojoj su predstavnici vlasti i iz Srbije i sa Kosova. Sastanci Radne grupe, koje je ICRC obustavio 2006. godine, nastavljeni su 2007. Sa dopremanjem posmrtnih ostataka 829 lica iz masovnih grobnica na Kosovo juna 2006. godine, sva tela do danas otkrivena u Srbiji vraćena su na Kosovo. Dana 5. juna, Sud za ratne zločine i Odbor Vlade Srbije za nestala lica pokrenuo je istragu o izveštaju o navodnom postojanju masovne grobnice u blizini Rudnice, ali istraga je ustanovila da grobovi ne postoje. Prema podacima ICRC-a, još su nerešeni slučajevi 2.047 nestalih lica.

c. Mučenje i drugi surovi, nehuman i ponižavajući oblici ponašanja ili kažnjavanja

Ustav i zakon zabranjuju ovaku praksu; međutim, policija povremeno batina pritvorenike i maltretira lica obično za vreme hapšenja ili prilikom privođenja za lakša krivična dela.

Dana 28. juna, Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR) objavila je da je dobila sudski postupak protiv četiri policajca iz Dljevca kojima je suđeno za mučenje i ispitivanje jedanaestogodišnje devojčice iz Šarlinca 2003. Opštinski sud u Nišu osudio je policajce Predraga Randželovića i Ljubišu Stamenkovića na po četiri meseca a Slavišu Petkovića i Miroljuba Stevanovića na po pet meseci zatvora za prekoračenje ovlašćenja i nedozvoljenog ulaza u privatni posed. YIHR je nameravao da se žali na kazne koje smatra blagim.

Nema novih saznanja o sledećim predmetima iz 2006 godine: slučaj iz marta kada je policija pretukla Mihalja Kolončaja iz Kikinde; niz incidenata od maja do septembra, u kojima je subotički policijski inspektor Tomislav Lendvaj navodno tukao i seksualno zlostavljaо dva građanina Subotice; slučaj Milete Novakovića

SRBIJA

koji je predvodio žandarmerijsku jedinicu i navodno joj naredio primenu prekomerne sile protiv izgrednika navijača za vreme košarkaške utakmice.

Nema novih saznanja u sledećim predmetima iz 2005 godine: slučaj zlostavljanja sedamnaestogodišnje devojke u jednoj beogradskoj policijskoj stanici; slučaj u kojem je saobraćajna policija u blizini Niša uz nemiravala i tukla jednu porodicu; slučaj u kojem je policija navodno batinala jednog Beograđanina u njegovom stanu; slučaj u kojem je leskovački policajac navodno pretukao advokata leskovačkog Odbora za ljudska prava.

Uslovi u zatvorima i centru za pritvor

Uslovi u zatvorima bitno se razlikuju od ustanove do ustanove, a bilo je prijava da neki čuvari takođe zlostavljaju zatvorenike.

Mediji su izveštavali o prenatrpanosti zatvora, pošto je 8.500 zatvorenika na odsluženju kazne u zatvorskem sistemu čiji je zvanični kapacitet 6.000 kako je ustanovilo Odeljenje za tretman zatvorenika. U nekim zatvorima kaženjenici se i dalje žale na prljavštinu i nehumane uslove. Hrana je različitog kvaliteta – od slabog do jedva prihvatljivog, a zdravstvena nega je često neodgovarajuća. Čuvari nisu adekvatno obučeni za pravilno postupanje sa zatvorenicima. U julu su zatvorenici u Centralnom zatvoru protestovali zbog uslova. Istog meseca su kažnenici u zatvoru u Požarevcu, gradu jugoistočno od Beograda, štrajkovali glađu zbog kašnjenja u usvajanju predloga zakona o amnestiji.

Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja da su maloletnici smeštani u iste ćelije sa odraslim zatvorenicima.

Država je dozvolila Međunarodnom komitetu Crvenog krsta i lokalnim nezavisnim posmatračima za ljudska prava, uključujući Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji (HCS), da posete zatvore i razgovaraju sa zatvorenicima bez prisustva stražara. U izveštajima koje su objavili HCS i Odbor Saveta Evrope za prevenciju torture (CPT), objavljenim maja 2006, kritikovani su uslovi u zatvorima, uključujući loše stanje u objektima, korupciju zatvorskih službenika i maltretiranje zatvorenika, premda je HCS zapazio izvesno poboljšanje u odnosu na svoj izveštaj za 2005. U izveštaju CPT-a takođe je primećeno da ustanove nemaju odgovarajuće procedure u slučajevima kada zatvorenici navedu da ih zatvorsko osoblje maltretira.

d. Proizvoljna hapšenja ili pritvor

SRBIJA

Ustav i zakon zabranjuju proizvoljno hapšenje i pritvor i vlasti načelno poštuju ove zabrane. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja da je policija pritvarala i saslušavala aktiviste za ljudska prava.

Uloga policijskog i bezbednosnog aparata

Oko četrdeset tri hiljade policajaca u Srbiji deo su Ministarstva unutrašnjih poslova. Policija je podeljena u trideset tri regionalna sekretarijata kojima upravlja republička vlada.

Efikasnost policije bila je neu jednačena i generalno ograničena. Iako su policajci uglavnom Srbi, pripadnici policije su i Bošnjaci (slovenski muslimani), etnički Mađari, mali broj etničkih Albanaca i drugih etničkih manjina. Policijske snage na jugu Srbije sastavljene su prvenstveno od Srba iako je obuhvaćen i manji broj etničkih Albanaca.

Bilo je izveštaja o korupciji i nekažnjivosti u policijskim snagama, za koje su vlasti u toku godine preduzele mere. Kancelarija generalnog inspektora, uspostavljena 2003. pri Ministarstvu unutrašnjih poslova, i kasnije preimenovana u Unutrašnju kontrolu, dobila je nešto veća ovlašćenja u pogledu aktivnog istraživanja zloupotreba, mimo bavljenja pritužbama građana. Premda Unutrašnja kontrola nije samostalno mogla korigovati slučajeve zloupotrebe, tokom godine je dobila ovlašćenje za podnošenje krivičnih prijava tužiocu i preporučuje pokretanje disciplinskih postupaka. Iako je Kancelarija preporučila brojne disciplinske postupke protiv radnika Ministarstva unutrašnjih poslova, nije imala načina da prati odvijanje tih postupaka, a neki sekretarijati su u potpunosti ignorisali ovakve preporuke. Zahvaljujući istrazi Unutrašnje kontrole, u oktobru je tužilaštvo podnelo krivične prijave protiv devet pograničnih policajaca u Kladovu koji su novodno primali mito i dozvoljavali da se roba preko granice prevozi bez plaćenih carinskih dažbina.

Kancelarija generalnog inspektora pokrenula je disciplinske mere protiv otprilike stotinu pripadnika policije, uglavnom pripadnika saobraćajne policije u Novom Pazaru, a tužilaštvo je podnelo krivične prijave u svim slučajevima.

Tokom godine, vlasti i Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi (OEBS) kao i druge strane vlade, obučavali su pripadnike policijskih, bezbednosnih i pograničnih snaga za borbu protiv

SRBIJA

terorizma, korupcije, pranja novca i trgovine ljudima. Vlasti i OEBS takođe su učestvovali u obuci zatvorskih službenika. Novi programi u toku godine obuhvatili su stvaranje centra za obuku u multietničkoj Vojvodini, obuku policajaca za borbu protiv mučenja, obuku policijskih načelnika i obuku za multietničke policijske snage u južnim srpskim gradovima Preševu, Bujanovcu i Medveđi.

Hapšenje i pritvor

Hapšenja se generalno obavljaju na osnovu naloga mada je policija ovlašćena da izvrši hapšenje bez naloga pod određenim okolnostima, uključujući i postojanje osnovane sumnje da je lice počinilo teško krivično delo. Zakon nalaže da istražni sudija odobri svaki pritvor duži od 48 časova i u praksi se ovaj uslov poštuje. Kaucija je dozvoljena ali se retko koristi; pritvorenici kojima preti tužba za delo za koje je zaprećena kazna zatvora do pet godina često su bili puštani na slobodu uz lično novčano jemstvo.

Zakon predviđa da policija mora odmah upoznati uhapšenike sa njihovim pravima i ovaj propis je poštovan u praksi.

Po zakonu, pritvorenici imaju pravo na advokata, čije troškove, ukoliko je potrebno, snosi država, i ovo pravo se u praksi generalno poštuje. Članovima porodice je uobičajeno bilo dozvoljeno da posećuju pritvorenike. Pritvor lica osumnjičenih da su počinili teža krivična dela može trajati do šest meseci a da optužnica ne bude podignuta. Vlasti često takva lica drže u pritvoru punih šest meseci pre no što optužnica bude podignuta.

Zakonom je zabranjena upotreba sile, pretnji, obmane i prisile da bi se iznudili dokazi, kao i upotreba dokaza na суду koji su dobijeni takvim sredstvima; međutim, ponekad policija upotrebljava ovakva sredstva da bi dobila iskaze.

Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja da su se vlasti služile proizvoljnim hapšenjima i selektivnom primenom zakona u političke svrhe.

Zakon ograničava pritvor pre suđenja od podizanja optužnice do završetka suđenja do dve godine u većini slučajeva, ali dozvoljava pritvor do četiri godine za krivična dela za koja je zaprećena maksimalna kazna (40 godina zatvora). Zakon određuje

SRBIJA

dve godine kao maksimalni dozvoljeni pritvor nakon što apelacioni sud ukine presudu suda pred kojim je vođen sudski postupak. I pored toga, produženi pritvor pre suđenja bio je problem. Zakon zabranjuje da vlasti prekomerno produžavaju ulaganje zvanične tužbe protiv osumnjičenih i u otvaranju istraga; međutim, takva odlaganja su se redovno dešavala. Usled neefikasnosti sudova, predmeti su često prekomerno dugo čekali na suđenje, a kad bi i počela, suđenja su prekomerno dugo trajala.

e. Uskraćivanje prava na pravično i javno suđenje

Zakon predviđa nezavisno sudstvo; međutim, sudstvo je i dalje podložno korupciji i političkom uticaju, i korupcija sudstva još uvek predstavlja problem. Prema mišljenju posmatrača, reforma sudstva, posebno u pogledu zamene sudija imenovanih za vreme Miloševića, bila je izuzetno važna u eliminisanju korupcije. Neki posmatrači su takođe kritikovali sistem naimenovanja sudija, u kojem parlament i vlada mogu da preispituju političke nazore kandidata. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja da su vladini službenici pokušali da oslabi politički osetljive tužbe, između ostalog i tako što je vršen pritisak na tužioce i sudije.

Dana 20. jula Specijalno tužilaštvo za organizovani kriminal pokrenulo je istragu o puštanju Dušana Spasojevića i ostalih osumnjičenih iz pritvora 2001. Osumnjičeni su pritvoreni zbog sumnje da pripremaju atentat na premijera Đindjića izvršen 2003. Istraga je dovela do hapšenja bivšeg beogradskog okružnog tužioca Radeta Terzića, ali je sud 6. septembra naložio njegovo puštanje.

U junu je Vrhovni sud potvrdio presudu donetu 2006. protiv bivšeg sudije Vrhovnog suda Slavoljuba Vučkovića kome je suđeno za primanje mita u predmetu Jotkine organizovane kriminalne grupe. Iako je sud kaznu smanjio na šest godina zatvora, ovo je prva konačna presuda u veoma važnom slučaju korupcije.

Nema novih saznanja o slučaju bivšeg zamenika javnog tužioca Milana Sarajlića koji je 2006. godine osuđen za primanje novca od zemunskog organizovanog kriminalnog klana 2004.

Privatni sektor je smatrao da je korupcija u trgovinskim sudovima široko rasprostranjena. Procesi prenosa zemljišta su često bili izuzetno teški, što su mnogi u privatnom sektoru objašnjavali kao posledicu korupcije administracije. Nejasno je,

SRBIJA

međutim, u kojoj meri su ovi problemi proistekli iz korupcije a ne iz neefikasnosti birokratije.

Sudovi su bili izuzetno nedelotvorni i rešavanje predmeta može trajati godinama. Broj sudija u glavnim sudovima neadekvatan je za sve veći obim posla. Pomanjkanje profesionalne sudske administracije i postojanje centralizovanog budžeta za sve sudove kojim upravlja Ministarstvo pravde doprinelo je ovom problemu.

Sudski sistem se sastoji od opštinskih sudova, okružnih sudova, trgovinskih sudova, Vrhovnog suda i Ustavnog suda. Pored toga, zakon predviđa specijalne sudove u okviru Okružnog suda za ratne zločine i organizovani kriminal u Beogradu. Zakon predviđa postojanje Ustavnog suda, administrativnih apelacionih sudova i drugostepenog apelacionog suda u cilju smanjenja obima posla Vrhovnog suda. Tokom godine Narodna skupština je usvojila zakon o Ustavnom суду и судије су naimenovane. Krajem godine Skupština je tek trebalo da donese druge zakonske propise u skladu sa Ustavom iz 2006.

Tokom godine, Vojno odeljenje Okružnog suda u Beogradu preuzele je nadležnost za vojne predmete.

Sudski postupci

Suđenja su generalno javna, ali su zatvorena za vreme svedočenja svedoka optužbe. Porota ne postoji. Zakon predviđa da su optuženi nevini dok se ne dokaže suprotno i da imaju pravo da ih advokat zastupa na državni trošak ukoliko je potrebno, kao i da prisustvuju suđenju. Optuženi imaju pravo pristupa dokaznom materijalu u posedu države kao i da ispituju svedoke. I optužba i odbrana imaju pravo žalbe na presudu. Ova prava su generalno poštovana u praksi.

Zakon o krivičnom postupku, usvojen juna 2006. godine, uveo je istragu kojom rukovodi tužilac, nagodbu sa optuženim i upotrebu specijalnih istražnih tehnika, kao što su prisluškivanje i tajne operacije, ali skupština do kraja godine nije usvojila propise kojima ove promene stupaju na snagu.

Specijalni sud za ratne zločine nastavio je sa suđenjima za ratne zločine. Prema zakonu, dokaz koji je pribavljen pomoću specijalnih istražnih tehnika može se prihvati na sudu. Godine 2006. vlasti su ustanovile službu za podršku žrtvama/svedocima u beogradskom Okružnom sudu za žrtve i svedoke ratnih zločina.

SRBIJA

Dana 15. oktobra, OEBS je izdao saopštenje u kojem izražava zabrinutost zato što skupštinski poslanici verbalno napadaju tužioca za ratne zločine Vladimira Vukčevića. OEBS u izjavi kritikuje ovakve napade koji podrivaju nezavisnost sudstva.

Dana 19. oktobra, policija je uhapsila četiri pripadnika paravojne jedinice „Škorpioni“ zbog učestvovanja u ubistvu 19 etničkih Albanaca 1999. u kosovskom gradu Podujevo. Tužilac za ratne zločine Vukčević izjavio je da hapšenja predstavljaju kraj istrage u predmetu Podujevo.

Dana 29 novembra, Veće za ratne zločine objavilo je optužnicu za 14 bivših dobrovoljaca i pripadnika paravojnih jedinica i pripadnika vojske za saučesništvo u ubistvu najmanje 20 civila i maltretiranje drugih civila u napadu na hrvatsko selo Lovas 1991. Sud je sedam optuženih lica zadržao u pritvoru dok je preostalih sedam pušteno na slobodu do suđenja.

Ima novih podataka u slučaju „Ovčara“ (takođe poznatom pod nazivom „Vukovarski masakr“). Dana 1. marta, mediji su objavili da je Vrhovni sud potvrdio presudu Milanu Buliću koji je batinao i maltretirao hrvatske zarobljenike. Vrhovni sud je smanjio kazne koje je Veće za ratne zločine dosudilo 2006. godine, sa osam na dve godine, navodeći kao razlog bolest optuženog. Decembra 2006. Vrhovni sud je naredio ponovno suđenje četrnaestorici bivših pripadnika srpske milicije koji su 2005. osuđeni za ubistvo, mučenje i nehumano postupanje prema 200 hrvatskih ratnih zarobljenika 1991. Mnogi u međunarodnoj kao i u zajednici nevladinim organizacijama kritikovali su ovaku odluku kao politički motivisanu naglašavajući da je Vrhovni sud posle prvog razmatranja poništio svaku presudu prvostepenog suda u svim značajnim slučajevima ratnih zločina (npr. Podujevo, Sjeverin, Ovčara). Ponovno suđenje do kraja godine nije okončano.

Dana 12. aprila, Specijalno veće za ratne zločine u Beogradu osudilo je četiri od pet pripadnika „Škorpina“ za učestvovanje u likvidaciji šest bošnjačkih civila muslimana u Srebrenici 1995. Peto optuženi, Aleksandar Vukov, oslobođen je u nedostatku dokaza. Dana 12. aprila, komandir Slobodan Nedić i Branislav Nedić osuđeni su na maksimalnu zatvorsku kaznu u trajanju od 20 godina; Pero Petrašević, koji se izjasnio da je kriv, osuđen je na 13 godina, a Aleksandar Medić na pet godina zatvora.

Specijalno veće za ratne zločine nastavilo je suđenje u predmetu „Zvornik“ koji se odnosi na ubistvo 21 Bošnjaka muslimana i

SRBIJA

proterivanje još 1.822 lica 1992. godine. U povezanom predmetu, Specijalno veće za ratne zločine nastavilo je istragu o ubistvu još 700 civila.

Politički zatvorenici

Nije bilo izveštaja o političkim zatvorenicima i pritvorenicima.

Građanski sudski postupci i lekovi

U zemlji postoji nezavisno i nepristrasno sudstvo za građanska pitanja gde građani mogu pokrenuti spor kojim traže odštetu za kršenje ljudskih prava ili prekid kršenja tih prava. Pravni lek generalno podrazumeva novčane nadoknade.

Povraćaj imovine

Tokom godine, državna komisija je nastavila popis zahteva za povraćaj imovine oduzete počev od 1945. godine, ali nije ostvarila nikakav napredak na donošenju zakona o povraćaju imovine niti vraćanju imovine. Vlada je 2006. donela zakon o povraćaju opštinske imovine ali nije preduzela nikakve značajnije korake da napravi popis potraživanja niti da opštinsku imovinu vrati.

Savez jevrejskih opština napominje da Srbija nije obezbedila povraćaj privatne jevrejske imovine koja je bila predmet eksproprijacije, uglavnom između 1941. and 1944.

f. Proizvoljno ometanje privatnosti, porodice, doma i korespondencije

Ustav i zakon zabranjuju ovakvo delovanje; međutim, država je ometala privatnost i korespondenciju. Iako zakon propisuje da Ministarstvo unutrašnjih poslova mora nabaviti sudski nalog pre početka praćenja potencijalne kriminalne aktivnosti kao i da policija mora pribaviti nalog pre ulaska u posed, izuzev u slučajevima spasavanja ljudi i imovine, policija povremeno nije poštovala ove odredbe u praksi.

Većina posmatrača je smatrala da vlasti selektivno nadziru komunikacije, prisluškuju razgovore, čitaju običnu i elektronsku poštu, i ozvučavaju telefone. Čelnici organizacija za ljudska prava često su prijavljivali da se njihova komunikacija nadzire.

SRBIJA

Mediji su izvestili da je Bezbednosno-informativna agencija pratila novinara Dejana Anastasijevića i prisluškivala njegov telefon deset dana pre no što je ispred njegovog stana eksplodirala bomba.

Odeljak 2 Poštovanje građanskih sloboda u koje spada:

a. Sloboda govora i štampe

Zakon predviđa slobodu govora i štampe; međutim, bilo je izveštaja da su vlasti ometale ove slobode te o represivnim merama protiv osoba koje su kritikovale vladu. Uopšte uzev, nezavisne medijske organizacije su bile aktivne i izražavale raznovrsne stavove; međutim, neke medijske organizacije doživele su pretnje i represije zbog objavlјivanja stavova u kojima se kritikuje vlada. Tokom godina u štampi je vlada kritikovana u manjoj meri. Postojala je povećana zabrinutost zbog pada u profesionalnim i etičkim standardima i većem obimu tabloidskog novinarstva. Mnogim novinarima nedostaje profesionalnost u pogledu navođenja izvora i tačnosti podataka.

Srpski mediji su uglavnom nezavisni i u privatnom vlasništvu, premda većina opštinskih medija nije privatizovana. Najstariji nacionalni dnevni list «Politika» je u suvlasništvu države i jedne nemačke kompanije ali ga vodi nekoliko deoničarskih kompanija. Tokom godine, u svom izveštavanju i uredničkoj politici ove dnevne novine su sve više naginjale vldi, a posebno Demokratskoj stranci Srbije (DSS) na čijem je čelu predsednik vlade. Ostale značajnije novine su Blic, Glas Javnosti, Večernje Novosti, Kurir, Press, Dnevnik i Danas.

Zakon daje parlamentu ovlašćenje da odobrava budžet nezavisnog radiodifuznog saveta, koji ima široka ovlašćenja u pogledu oduzimanja licenci radio i televizijskim stanicama koje nemaju pravo žalbe; tokom godine, međutim, nije oduzeo licencu nijednom nacionalnom mediju.

Državna Radio-televizija Srbija (RTS), koja se finansira iz zakonom propisane pretplate, imala je najveću zastupljenost sa dva televizijska kanala i radio programom. Izveštavanje RTS-a je uglavnom bilo objektivno iako je država imala znatan uticaj na RTS i na javni servis Radio-televizija Vojvodina. Osim toga, mnoge televizijske stanice se u pogledu vesti oslanjaju na državnu novinsku agenciju TANJUG. Nezavisne novinske agencije

SRBIJA

BETA i FONET žalile su da finansiranje Tanjuga iz državnog budžeta Tanjugu daje nepoštenu komercijalnu prednost.

Godine 2006. državna Republička radiodifuzna agencija dodelila je nacionalne televizijske licence privatnim operaterima B92, TV Pink, Fox TV, TV Avala i Košava-Happy a radio licence stanicama B92, Radio Index, Radio S, Roadstar i Radio Fokus. Novinari i nevladine organizacije kritikovale su način na koji je agencija dodeljivala licence. U julu je Vrhovni sud presudio u korist dve televizijske i šest radio stanica kojima je Radiodifuzna agencija uskratila licencu, i naredila Agenciji da pregleda sve predmete i doneće nove odluke. U sudskoj odluci, Vrhovni sud je naveo da proces izdavanja licenci nije bio transparentan. Radiodifuzna agencija je odbacila sudsku odluku a predsednik Agencije je zatražio ostavku predsednika Vrhovnog suda. Dana 16. jula, članovi Radiodifuznog saveta Agencije jednoglasno su potvrdili svoje prethodne odluke.

Aprila 2006. policija je zatvorila prvu privatnu televizijsku stanicu u zemlji, BK Televiziju, zbog rada bez licence kada je ova stanica kritikovala proces izdavanja dozvola. BK je preko satelita emitovao program nekoliko meseci ali je krajem godine stanica zatvorena.

Medijske organizacije, posebno Radio stanica B92, bile su žrtve vandalskog ponašanja, pretnji bombama i zastrašivanja zbog prenošenja stavova nepopularnih kod vlasti i desničarskih elemenata društva, kao što su diskusija o statusu i nezavisnosti Kosova i ispitivanje uloge Srbije u ratovima devedesetih godina. Organizacija medija Jugoistočne Evrope (SEEMO), Udruženje nezavisnih elektronskih medija, i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) prijavili su izvestan broj takvih incidenata tokom godine. U aprilu su na neonacističkoj veb-stranici objavljene pretnje smrću Dinku Gruhonjiću, novosadskom izveštaču novinske agencije BETA i predsedniku Udruženja nezavisnih novinara Vojvodine. Gruhonjić je opširno izveštavao o Nacionalnoj formaciji, neonacističkoj grupi koja je upotrebila metalne poluge u napadu na učesnike komemorativnog skupa posvećenog obeležavanju Kristalne noći (pogroma nad Jevrejima širom Nemačke i u delovima Austrije 1938.) u Novom Sadu 2005. U maju je nekoliko stotina članova Srpske radikalne stranke lepilo plakate u znak podrške optuženiku ICTY-a Ratku Mladiću na pročelje zgrade u kojoj se nalazi B92 i zaposlenima dovikivalo uvrede. U avgustu je Stefan Cvetković, glavni i odgovorni urednik nezavisne radio i televizijske stanice TNT u Beloj Crkvi, primio pretnje smrću; Prema SEEMO-u, pretnje su upućene da bi se

SRBIJA

zaustavilo izveštavanje TNT-a o kriminalnim aktivnostima. U dva odvojena incidenta, u novembru i decembru u Aranđelovcu, pristalice političke partije Nova Srbija, uključujući najmanje jednog lokalnog zvaničnika, prekinula je i sprečila emitovanje političke debate na B92.

Dana 3. decembra, producenti popularne emisije Radija B92 „Peščanik“, u kojoj se iznose politički komentari i vrlo često krtikuje politika vlade, pokušali su da program emituju u Aranđelovcu, gradu u centralnoj Srbiji. Kad je emisija počela, oko 200 pripadnika Nove Srbije i Srpske radikalne stranke, predvođeni gradonačelnikom Topole Draganom Jovanovićem, izvršilo je napad. Demonstratori su preuzeli mikrofon i napali nekoliko ljudi u publici. Jovanović je branio svoje postupke i dalje pretio B92 u objavljenom intervjuu u *Politici*.

NUNS je kritikovao kašnjenje u istrazi napada na novinare, navodeći da to doprinosi uverenju da počinioci mogu da deluju nekažnjeno.

U aprilu je u Beogradu eksplodirala bomba ispred stana Dejana Anastasijevića, novinara nedeljnika *Vreme*. Napad je usledio nakon što je Anastasijević kritikovao presude izrečene „Škorpionima“ za ratne zločine. NUNS je kritikovao sporu reakciju policije. Dana 19. oktobra, policija je saopštila da je identifikovala ali ne i locirala osumnjičene u incidentu.

Novinari i medijske nevladine organizacije prijavili su da je lokalna vlada u Novom Pazaru ograničila medijski pristup opštinskim debatama i događajima. Prema „Novinarima bez granica“, vlasti su pravile crnu listu novinara pred svaku konferenciju za štampu. Na primer, dana 25. septembra, opštinske vlasti su nekim novinarima zabranile da prisustvuju konferenciji za štampu koju su trebalo da održE šef delegacije Evropske komisije u Srbiji i švajcarski ambasador. Zvaničnici su otkazali konferenciju za štапу kad su saznali za incident.

Novinari su povremeno primenjivali autocenzuru zbog mogućih tužbi za klevetu i u strahu od vređanja javnog mnjenja, posebno kad su u pitanju teme koje se tiču ratova u bivšoj Jugoslaviji i o pregovorima koje predvodi UN o statusu Kosova. Aktivisti za ljudska prava prijavili su da im je u provladinim publikacijama i tabloidima narušavan ugled zbog izražavanja kritičkih stavova o vlasti i izražavanja stavova suprotnih popularnom predstavljanju uloge Srbije u ratovima devedesetih godina.

SRBIJA

Kleveta je krivično delo. Osuđeni za klevetu može biti kažnjen zatvorom ili novčanom kaznom u iznosu od 720 do 18.000 dolara (40.000 do 1.000.000 dinara).

U aprilu je Željko Bodrožić izbegao zatvorsku kaznu u trajanju od 80 dana po presudi, koja mu je 2002. izrečena zbog klevete, pošto su njegov izdavač i humanitarne agencije platili njegovu kaznu u iznosu od 185 dolara (10.000 dinara). Godine 2002. Bodrožić je napisao članak u kojem je kritikovao istaknutog pripadnika Socijalističke partije Srbije (SPS). Bodrožić je odbio da plati kaznu, ohrabren odlukom Odbora UN-a za ljudska prava iz 2005. da vlada treba da ukine presudu i Bodrožiću nadoknadi sudske troškove.

U septembru je Okružni sud u Beogradu naložio tabloidu *Kurir* da plati odštetu ministru ekonomije Mlađanu Dinkiću zbog objavlјivanje „neistinite informacije“ 2005. kada je Dinkić bio ministar finansija. Prema državnoj novinskoj agenciji Tanjug, *Kurir* je vodio medijski rat protiv Dinkića pošto je Ministarstvo finansija primoralo vlasnika lista, Radisava Rodića, da plati zaostali porez.

Slobodan pristup internetu

Država nije ograničavala pristup internetu. Pojedinci i grupe mogli su da mirno izražavaju svoje stavove preko interneta, uključujući i elektronsku poštu. Međutim, bilo je izveštaja nevladinih organizacija i medija da je država selektivno nadzirala internet komunikacije.

Akademske slobode i kulturni događaji

Država je generalno poštovala akademske slobode. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja o cenzuri kulturnih događaja.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Zakon dozvoljava slobodu okupljanja i udruživanja i država to obično i poštuje u praksi.

c. Sloboda veroispovesti

Zakon predviđa slobodu veroispovesti i država ovo pravo generalno poštije u praksi; međutim, država je usvojila

SRBIJA

diskriminacioni zakon o religiji i vodila diskriminacionu politiku u pogledu poreza na imovinu, a neki vladini zvaničnici kritikovali su manjinske verske grupe.

Iako ne postoji državna religija, većinska Srpska pravoslavna crkva je uživala povlašćeni položaj. Na primer, bilo je žalbi da vlada nastavlja da finansira izgradnju velike srpske pravoslavne crkve u Beogradu i subvencionise plate srpskog pravoslavnog sveštenstva u susednim zemljama nastalim iz bivše Jugoslavije.

Zakon o religiji donet 2006. priznaje sedam „tradicionalnih“ verskih zajednica a to su: Srpska pravoslavna crkva, Rimokatolička crkva, Slovačka evangelička crkva, Hrišćanska reformatska crkva, Evangelistička hrišćanska crkva, Islamska zajednica i Jevrejska verska zajednica. Zakon propisuje da se sve ostale verske grupe moraju ponovo registrovati pri Ministarstvu vera, koje ima diskreciono pravo da odluči da li će odobriti registraciju „netradicionalnih“ grupa ili ne; zakon automatski priznaje tradicionalne grupe. Po prethodnom zakonu, mnoge ovakve manjinske grupe zvanično su priznate u Srbije više od pedeset godina a u zemlji postoje već sto pedeset godina.

Po propisima o registraciji netradicionalnih grupa moraju se podneti: imena, matični brojevi i potpisi članova, dokazi da grupa prelazi prag od 0.001 procента odraslog stanovništva u Srbiji (otprilike 75 osoba), opis verskih tekstova grupe i pregled verskih učenja, obreda, verskih ciljeva i osnovnih aktivnosti, kao i informacije o izvorima finansiranja. Savet Evrope i OEBS ocenili su ovakve zateve invazivnim.

Iako se u zakonu kaže da neregistrovane zajednice mogu nastaviti s radom po prethodnom zakonu, neregistrovanim zajednicama su uskraćeni poreski brojevi te stoga ne mogu plaćati porez, imati račune u bankama, niti zapošljavati pojedince. Neregistrovane verske zajednice takođe nisu mogle da zahtevaju povraćaj imovine. Vlasti su takođe uskratile neregistrovanim zajednicama građevinske dozvole i odbile su da priznaju njihova oficijelna dokumenta.

Pokušavajući da se registruju pri Ministarstvu vera, mnoge manjinske verske grupe prijavile su nejasne i nepravilne procedure. Nevladina organizacija „Forum 18“ prijavila je tokom godine da je vlada proizvoljno uskraćivala legalni status brojnim manjinskim verskim grupama. Nakon odbijanja, Ministarstvo je neke grupe upućivalo na Ministarstvo državne

SRBIJA

uprave i lokalne samouprave, predlažući da tamo zahtevaju da se registruju kao „građanske organizacije“. Međutim, ovo ministarstvo je ovakve grupe ponovo upućivalo na Ministarstvo vera navodeći da nije ovlašćeno za registraciju verskih grupa.

Tokom godine Ministarstvo vera je ponovo registrovalo svih sedam tradicionalnih verskih grupa i registrovalo deset „netradicionalnih“ verskih grupa i to su: Crkva adventista sedmog dana, Evangelistička metodistička crkva, Crkva Isusa Hrista svetitelja poslednjih dana, Evangelistička crkva Srbije, Crkva Hristove ljubavi, Hristova duhovna crkva, Crkva božija, Hrišćanska nazarenska verska zajednica, Savez hrišćanskih baptističkih crkava i Hristova crkva braće.

U februaru, nakon dva neuspela pokušaja da se registruju, Jehovini svedoci su podneli tužbu Vrhovnom суду. Ministarstvo vera je tvrdilo da prijava nije valjano popunjena. Slučaj nije okončan do kraja godine. Ministarstvo je takođe odbilo aplikacije za registraciju Pentekostne crkve.

Po zakonu iz 2006. godine, nijedna verska grupa čiji naziv sadrži deo imena postojeće grupe ne može se registrovati i potom osnovu vlada i dalje ne priznaje Grčku i Makedonsku pravoslavnu crkvu. Krajem decembra, Ministarstvo vera je odbilo aplikaciju Crnogorske pravoslavne crkve (CPC) na temelju toga što je ta crkva građansko udruženje. Ministarstvo je takođe odbilo prijave Srpske baptističke unije, Stare katoličke crkve i Reformske pokretnice adventista sedmog dana jer se njihovi nazivi ne razlikuju dovoljno jasno od naziva drugih registrovanih crkava.

Poreski zakon izuzima imovinu sedam priznatih tradicionalnih verskih grupa iako je krajem godine još bio nerešen spor o ovom zakonu u Ustavnom суду koji je pokrenut jula 2006. na osnovu tužbe Unije protestantsko-evangelističkih crkava u Srbiji.

Nesrpske pravoslavne verske organizacije su nastavile da prijavljuju teškoće u pribavljanju dozvola od lokalnih vlasti za izgradnju novih verskih objekata. Islamska zajednica u Beogradu i dalje ima poteškoće sa nabavkom zemljišta i dobijanjem državne dozvole za islamsko groblje u gradu. Baptistička unija, koja obavlja službu i druge aktivnosti u staroj zgradici koju je kupila da bi je koristila kao crkvu, prijavila je da opštinske vlasti i dalje odbijaju, bez objašnjenja, da izdaju dozvolu za renoviranje zgrade.

SRBIJA

Srpski zakon obavezuje učenike osnovnih i srednjih škola ili da pohađaju nastavu jedne od sedam tradicionalnih verskih zajednica, ili da idu na časove građanskog vaspitanja. Poglavarji verskih grupa isključenih iz ovog programa nastavili su da izražavaju svoje nezadovoljstvo zbog ograničene definicije veroispovesti prema tumačenju vlasti.

Male verske grupe nastavile su da prijavljuju slučajeve pristrasnosti državnih službenika, od kojih su neki javno izjavljivali da protestantske zajednice izjednačavaju sa satanističkim kultovima. Za vreme niza predavanja u septembru, viši policijski inspektor u Beogradu Zoran Luković u nekoliko navrata je dao javne izjave u kojima protestantske crkve izjednačava sa „satanističkim sektama“.

Posle napada u julu na adventističku crkvu u Somboru, policija je najpre pitala crkvene zvaničnike jesu li registrovani po novom zakonu pa tek onda pokrenula istragu o incidentu.

Dana 27. avgusta, Marija Arsenijević izgubila je starateljstvo nad novorođenčetom na osnovu toga što ju je detetov otac optužio da pripada Jehovinim svedocima. Posmatrači su sudsku odluku kritikovali, optužujući sud da odluku donosi isključivo na osnovu tobožnje verske pripadnosti majke deteta. Dana 14. septembra, mediji su izvestili da su se sve troje vratili u Belgiju, gde su ranije živeli kao porodica i da je belgijski sud prihvatio da rešava pitanje starateljstva pošto je dete belgijski državljanin.

Vlada je, prema zakonu iz 2006. o povraćaju opštinske imovine u Srbiji, uključujući i verske objekte konfiskovane posle 1945. godine, osnovala Direkciju za povraćaj opštinske i verske imovine. Do kraja godine, Direkcija nije počela obradu zahteva, ali je primala zahteve za povraćaj imovine od tradicionalnih zajednica i verskih zajednica registrovanih po zakonu iz 2006. Neke zajednice su imale poteškoće u upotpunjavanju dokumentacije neophodne za podnošenje zahteva. Savez jevrejskih opština i druge verske grupe protestovale su zbog uzimanja 1945. godine kao polazne tačke, pošto je njihova imovina uglavnom konfiskovana između 1941. i 1944.

Društvene zloupotrebe i diskriminacija

Tokom godine bilo je malo slučajeva fizičkih i verbalnih napada na verske manjine.

SRBIJA

Dana 28. marta, misionari Jehovinih svedoka napadnuti su i gotovo jedan sat držani na nišanu u Starim Banovcima. Policija je uhapsila i saslušala osumnjičenog ali ga je pustila. Tužilac je 27. septembra održao pretres bez svedočenja žrtve. „Forum 18“ je prijavio da žrtve nisu dobile poziv za pretres. Tokom godine vlasti nisu preduzele ništa drugo.

Dana 29. juna, Života Milanović, poklonik Hare Krišne u Jagodini, zadobio je nekoliko ubodnih rana pošto je otvorio vrata osobi koja se predstavila kao policajac. Milanović je takođe napadnut i juna 2006. kada je zbrinut zbog ubodnih rana, uključujući i krst koji mu je urezan na glavi. Pre incidenta 29. juna, od 2001. napadnut je pet puta. Niko nije uhapšen zbog ovih napada.

Verske zajednice, a posebno manjinske verske zajednice, izveštavaju o kontinuiranim problemima vandalskog uništavanja crkvenih zgrada, groblja i drugih verskih objekata. Reakcija policije i tužilaštva često nije bila odgovarajuća i grupe za građansko društvo kritikovale su vlasti da nisu posvećene rešavanju problema diskriminacije. Nevladine organizacije primećuju da je tužilaštvo često podnosilo prijave za prekršaje, umesto ozbiljnije tužbe za netoleranciju, verski motivisana krivična dela i dela mržnje u onim slučajevima kojima se jesu bavili.

Dana 9. jula, posle ranijih napada iste godine u kojima su oštećene adventističke crkve u Somboru, Staparima, Kikindi i Rumi, neki mladi ljudi su oblepili adventističku crkvu u Beogradu nalepnicama sa tekstrom: „Sekte su smrt za srpski narod.“

Dana 17. septembra, nepoznati počinioci su sprejom ispisali: „Zaustavite sekte“ na zidovima evangelističke crkve u Kraljevu.

Dana 25. decembra, nepoznati počinioci su izvadili nekoliko krstova sa pravoslavnog groblja u Subotici u Vojvodini. Policijska istraga nije završena do kraja godine.

Štampa je nastavila da etiketira manje, multietničke hrišćanske crkve, uključujući baptiste, adventiste, Jehovine svedoke i druge manje verske grupe kao opasne „sekte“. RTS je emitovao emisiju o Jehovinim svedcima koja opisuje učenja ove grupe kao „ispiranje mozga“ i izopačenosti. Verske vođe primećuju da su se slučajevi vandalskog ponašanja često događali ubrzo posle takvih negativnih izveštaja u štampi.

SRBIJA

Jevrejska zajednica broji otprilike tri hiljade osoba. Jevrejske vođe u Srbiji izvestili su o kontinuiranim incidentima antisemitizma uključujući grafite antisemitske sadržine, vandalsko ponašanje, male tiraže strane antisemitske literature i tekstove na internetu. Na primer, 17. marta, na fasadi novosadske sinagoge sprejom je nacrtana svastika. HCS je naveo da se proteklih godina primećuje sve veći antisemitizam. Izdavački sektor Srbije objavio je razne antisemitske knjige s naslovima kao što su „Jevrejsko ritualno ubistvo“, „Jevrejska zavera“ i „Zašto se divim Adolfu Hitleru“. Prema rečima pripadnika Jevrejske zajednice, objavlјivanje takvih publikacija često je dovodilo do pisama mržnje i drugačijeg izražavanja antisemitskih osećanja. Nekoliko nacionalističkih, ultradesničarskih organizacija identificuje se sa antisemitskim govorom pokazujući svastike i koristeći govor mržnje. „Nacionalni stroj“ je bio jedan od najaktivnijih ovakvih grupa u poslednjih nekoliko godina i izažavao ujedno i antisemitski govor i antizapadnjačke poruke. Nevladine organizacije su primetile da reakcija nadležnih na ovakav govor mržnje često nije bila odgovarajuća.

Dana 7. oktobra, učesnici nedozvoljenog neonacističkog skupa u Novom Sadu sukobili su se sa protivničkom grupom protestanata. Policija je uhapsila 56 neonacista, uključujući i organizatora skupa Gorana Davidovića. Davidović je skup najavio u septembru, ali ga je policija zabranila pošto su verske organizacije i ostale nevladine organizacije osudile planirani događaj. Liga socijaldemokrata Vojvodine organizovala je kontramiting u cilju podrške etničkoj toleranciji i protivljenja fašizmu. Dana 9. oktobra, sud u Novom Sadu osudio je trojicu neonacista za narušavanje javnog reda na kazne zatvora od po 25 dana. Do kraja godine nisu okončani postupci u preostalim predmetima.

Predavanja o holokaustu deo su nastavnog programa u školama, a takođe se govori o ulozi vlade u tom periodu. Međutim, postoji tendencija među autorima da umanje i daju nova tumačenja uloge srpskog četničkog pokreta za vreme holokausta prikazujući ih kao žrtve stranog okupatora a, u stvari, mnoge četnici su sarađivali sa nacistima i vodili kampanje protiv jevrejskog stanovništva čak i pre nego što su nacisti okupirali Jugoslaviju.

Mada državni lideri javno osuđuju antisemitske incidente, vlasti nisu napravile nikakav značajniji napor u cilju spriječavanja takve netolerancije i govora mržnje.

SRBIJA

Tokom godine Islamska zajednica se ozbiljno podelila u političkom opredeljenju. Jedna grupa se svrstala uz novoosnovani lokalni Rijaset u Beogradu, a druga je zadržala tradicionalne veze sa Rijasetom u susednoj Bosni i Hercegovini. **Posmatrači su primetili da se obe grupe pripremaju za potencijalnu restituciju poseda Islamske zajednice u području Sandžaka.** Dana 19. novembra, napetost između dve grupe za posledicu je imala tuču i pucnjavu ispred novopazarske džamije Atun Alem. Dana 19. decembra, dve grupe su se sukobile u Tutinu u Sandžaku kada se pristalice jedne napale pristalice druge grupe koji su pokušali da uđu u verski objekat gde su hteli da podele poklone deci za praznik Eid.

Više detalja videti u Međunarodnom izveštaju o slobodi veroispovesti za 2007. godinu.

d. Sloboda kretanja, interno raseljena lica, zaštita izbeglica i apatridera

Zakon predviđa slobodu kretanja unutar zemlje, putovanja u inostranstvo, emigraciju i repatrijaciju, i vlada ova prava uopšte uzev poštije u praksi. Vlada je saradivala sa Kancelarijom visokog komesara UN-a za izbeglice (UNHCR) i drugim humanitarnim organizacijama u pružanju zaštite i pomoći interno raseljenim licima, izbeglicama, izbeglicama povratnicima, azilantima, apatridima i drugim pojedincima.

Zakonom je zabranjeno prisilno proterivanje i vlada ga ni ne primenjuje.

Interno raseljena lica

Prema zvaničnim podacima UNHCR-a, u Srbiji je registrovano otprilike 206.500 interno raseljenih lica, uglavnom Srba, Roma, Aškalija (etnička grupa koja govori albanski jezik ali se smatraju strancima pošto su slični Romima ali se samo identifikuju kao zasebna grupa kulturološki različita od Roma), i slovenskih muslimana koji su napustili Kosovo zbog sukoba 1998-1999. godine. Oko 4.600 i dalje je u 67 zvaničnih kolektivnih centara dok je 1.200 smešteno u 43 nepriznata kolektivna centra. Mada su vlasti nastavile da zatvaraju kolektivne centre, mnoga raseljena lica ostala su u objektima koji ne odgovaraju nijednoj drugoj nameni izuzev kao prihvatilište u krajnjoj nuždi,

SRBIJA

Ministarstvo rada i socijalne politike ustanovilo je Odeljenje za populacionu politiku kako bi se staralo o potrebama ugroženih populacija u Srbiji, uključujući interno raseljena lica. Neke od tih dužnosti ranije je obavljao Komesarijat za izbeglice. Komesarijat je i dalje nadležan za određivanje statusa interno raseljenih lica, izdavanje ličnih dokumenata interno raseljenim licama i smeštaj interno raseljenih lica u kolektivne centre.

Vlada je nastavila da isplaćuje plate interno raseljenim licima koja su do juna 1999. bili članovi kosovske vlade i zaposleni u državnim preduzećima.

Za dobijanje privremenog boravka u Srbiji, po zakonu je potrebno da se pojedinci lično odjave sa prethodne adrese. Ona interno raseljena lica sa Kosova koja nemaju lična ili boravišna dokumenta sa Kosova nisu mogla da se odjave sa kosovskih adresa, i stoga nisu mogli da se prijave na novim adresama u Srbiji. Bez stalnog boravka u Srbiji, interno raseljena lica ne mogu da dobiju zdravstveno osiguranje, socijalnu pomoć i mogućnost školovanja u državnim obrazovnim ustanovama. Nevladine organizacije koje pružaju pravnu pomoć pomagale su interno raseljenim licima pri prijavljivanju boravka.

U Srbiji živi 23.164 zvanično registrovana interno raseljena Roma. Međutim, UNHCR je procenio da u Srbiji živi 40.000 do 45.000 raseljenih Roma, od kojih mnogi navodno nemaju lična dokumenta pa nisu registrovani kao interno raseljena lica. Mnogi Romi sa Kosova smatrani su srpskim kolaboracionistima tokom sukoba na Kosovu i tamo se nisu mogli bezbedno vratiti. Premda neki Romi žive u državnim kolektivnim centrima, životni uslovi Roma u Srbiji izuzetno su loši. Lokalne opštine često nisu voljne da im obezbede smeštaj. Ukoliko su se Romi i nastanili, često žive u nedozvoljenim kampovima u blizini većih gradova. U najmanje jednom slučaju, kad je lokalna opština ponudila da Rome izmesti iz neodgovarajućeg smeštaja, Romi su odbili da se sele iz prestonice.

Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja o napadima na interno raseljena lica. Bilo je izveštaja da vlasti ponekad nisu priznale interno raseljena lica kao takva, često usled nedostatka komunikacije sa službenicima na administrativnoj granici sa Kosovom koji treba da prijave interno raseljena lica. Bez zvanične potvrde o statusu interno raseljenog lica, pojedinac nema pristup službama za interno raseljena lica.

Vlasti su dozvoljavale da nevladine i međunarodne organizacije pružaju pomoć interno raseljenim licima.

SRBIJA

Premda vladini službenici i dalje javno izjavljuju da interno raseljena lica treba da se vrate na Kosovo, viši državni zvaničnici takođe tvrde da za takva lica nije bezbedno da se vrate.

Zaštita izbeglica

Tokom godine, zakon nije predviđao davanje azila niti izbegličkog statusa u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija iz 1951. koja se odnosi na Status izbeglica i protokol iz 1967. Međutim, 23. novembra skupština je donela novi zakon koji ustanovljava sistem davanja azila i pružanje zaštite izbeglicama. Novi zakon, koji će stupiti na snagu u aprilu 2008. godine, pruža zaštitu od prisilnog vraćanja osoba u zemlju u kojoj strahuju od progona. Nije bilo podataka da li su tokom godine nadležni zaista takve osobe vraćali sa granica.

UNHCR ima kancelariju na aerodromu za prijem osoba iz treće zemlje koje su tražili azil, uključujući i one koji su u zemlju ušli preko drugih graničnih prelaza. UNHCR je odlučivao o izbegličkom statusu u skladu sa Konvencijom UN-a i nadležnostima organizacije. Prećutnim sporazumom, vlada toleriše odluke koje UNHCR donosi o statusu, i ne proteruje pojedince kojima je UNHCR dodelio status izbeglica niti im nudi priliku za integraciju. UNHCR je tokom godine otvorio 33 predmeta za državljanе trećih zemalja. Od toga, 22 Iračana dobilo je izbeglički status i čekalo na preseljenje. Krajem godine je ukupno 44 lica bilo pod zaštitom UNHCR-a u svojstvu izbeglica, 11 kao azilanti i 33 osobe s nerešenim statusom. Dve aplikacije su povučene, a tri su prijave za izbeglički status „zatvorene na drugačiji način“ pošto su osobe nestale i pretpostavlja se da su se odselile negde drugde.

U saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, UNHCR je u oktobru otvorio azilantski centar za prijem i smeštaj azilanata.

Vlada je saradivala sa UNHCR-om i drugim humanitarnim organizacijama u pomoći izbeglicama i azilantima. Po Ukazu o izbeglicama iz 1992. vlada je obezbedila privremenu zaštitu osobama iz bivših republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) koji se možda ne mogu okvalifikovati kao izbeglice po Konvenciji iz 1951. i Protokolu iz 1967. Vlada i UNHCR procenili su da u Srbiji živi 98.000 izbeglica iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Vlada je takođe obezbedila privremenu zaštitu osobama iz drugih područja koje se ne mogu

SRBIJA

okvalifikovati kao izbeglice po Konvenciji iz 1951. i Protokolu iz 1967. Takvih lica je bilo trideset troje u toku godine.

Tokom godine nije bilo prijavljenih slučajeva maltretiranja i diskriminacije izbeglica.

Apatridi

Osnova za državljanstvo je *ius sanguinis*. UNHCR je procenio da u zemlji živi i do 18.000 lica bez državljanstva, uglavnom usled teškog i dugog procesa registracije državljanstva. Nedostatak informacija, administrativne takse, teškoće pri pribavljanju dokumenata, nedostatak zvaničn priznatog boravka i ponekad potreba da se ide u sud kako bi se dokazalo poreklo i identitet veoma su otežali ili onemogućavali proces registracije. Ovi problemi su nesrazmerno uticali na zajednice Roma, Aškalija i Egipćana, posebno interno raseljenih lica, premda su pogađali i druge koji su siromašni i žive u udaljenim područjima.

Odeljak 3 Poštovanje političkih prava: pravo građana da promene vladu

Zakonom je građanima obezbeđeno pravo da promene vladu mirnim putem i građani su ovo pravo koristili u praksi na povremenim, slobodnim i fer izborima održanim na osnovu opštег prava glasa.

Izbori i političko učešće

U zemlji su 21. januara održani parlamentarni izvori koje su OEBS i drugi posmatrači ocenili kao slobodne i fer. Stranke etničkih Albanaca takođe su učestvovale na izborima čime je okončan njihov petnaestogodišnji bojkot.

Političke stranke su uglavnom radile bez ograničenja ili spoljnog mešanja. Međutim, u jednom izveštaju objavljenom sredinom godine, YIHR je naveo 119 slučaja politički motivisanog nasilja između oktobra 2006. i aprila 2007. godine, uključujući pretnje, napade i uništavanje imovine upereno protiv zvaničnika i prostorija političkih stranaka. Ovakvo nasilje je najčešće usmereno protiv Liberalnodemokratske partije, koja je prihvatile da je nezavisnost Kosova neizbežna i zalagala se za saradnju sa ICTY, a najveći broj incidenata dogodio se u nedeljama oko januarskih izbora.

SRBIJA

U Skupštini od 250 poslanika, pedeset su žene a na mestu jednog potpredsednika vlade i sekretara Skupštine se nalaze takođe žene. U kabinetu koji broji dvadeset tri člana četiri su žene. Vlada je 2006. donela amandman na zakon o izboru skupštinskih poslanika po kojem na stranačkim izbornim listama treba da bude najmanje 30 procenata žena.

Ustav i zakon izuzimaju stranke zasnovane na etničkom principu od pravila po kojem politička stranka mora osvojiti najmanje pet procenata glasova da bi ušla u parlament. Na januarskim izborima, manjinske partije i liste dobine su 3.5 procenata ukupnog broja glasova. Izlaznost pripadnika manjinskih zajednica bila je veća nego na prethodnim izborima; međutim, Romi su nastavili sa dobro pozнатом praksom slabog odziva. Osam pripadnika nacionalnih manjina, uključujući etničke Mađare, Bošnjake, Rome i etničke Albance, izabrani su u parlament. Romske političke stranke prvi put imaju svoje predstavnike pošto su dve romske stranke osvojile po jedno poslaničko mesto. Stranka etničkih Albanaca takođe je posle petnaest godina osvojila jedno poslaničko mesto. Jedan od šest potpredsednika vlade pripadnik je etničke manjine. Rasim Ljajić, bosanski musliman, jedini je član manjinske grupe, u kabinetu koji ima 23 člana.

Vlada – korupcija i transparentnost

Zakon predviđa krivične kazne za korupciju zvaničnika; međutim, vlada nije efikasno primenila zakon a zvaničnici ponekad nekažnjeni učestvuju u korupciji. U javnosti je široko rasprostranjeno mišljenje da korupcija postoji na svim nivoima vlasti. Pokazatelji Svetske banke koji se odnose na vlasti u celom svetu ukazuju da je korupcija ozbiljan problem. Prema Barometru globalne korupcije koju je „Transparency International“ sproveo za 2007. godinu, 21 procenat ispitanika potvrdilo je da su oni ili članovi njihovih porodica tokom godine primili mito.

Državni zvaničnici po zakonu o sukobu interesa moraju da obelodane svoje finansijsko stanje; međutim, Odbor za obelodanjivanje finansijskog stanja može jedino da preporuči otpuštanje zbog nepodnošenja izveštaja a ne zbog sadržaja prijavljenih podataka.

Tokom godine, vlasti su izvršile nova hapšenja zbog korupcije i nastavile krivične postupke u važnim predmetima iz prethodnih godina. Iako je državni Savet protiv korupcije često davao javna

SRBIJA

saopštenja i intervjuje, ovo telo nema nikakav pravni status, već samo savetničku ulogu. Bilo je izveštaja da vlasti nisu reagovale na detaljne izveštaje o sumnjama da korupcija postoji. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo važnih politički motivisanih istraga.

Dana 22. januara, počelo je suđenje „stečajnoj mafiji“. Ukupno 36 lica, uključujući Gorana Kljajevića, bivšeg predsednika beogradskog Trgovinskog suda i sudiju trgovinskog suda Delinku Đurđević, optuženo je za podmićivanje, zloupotrebu službenog položaja i nezakonite stečajeve. Vlada je optužila osumnjičene za učestvovanje u unosnoj prevari gde je trgovinski sud objavljuvao stečaj preduzeća a Nacionalna štedionica obezbeđivala povoljne kredite povlašćenim poslovnim ljudima za kupovinu preduzeća ispod tržišne cene. Suđenje je krajem godine bilo u toku.

U aprilu su Dejan Simić, bivši vice-guverner Narodne banke Srbije, i Vladimir Zagrađanin, direktor Socijalističke partije Srbije (SPS), optuženi za umešanost u potkupljivanju. Simić je navodno primio kofer u kojem je bilo gotovine u vrednosti od 146.000 dolara (100.000 evra) u zamenu za pristanak da se registruje Kreditna izvozna banka. Suđenje nije počelo do kraja godine.

U maju je počelo suđenje 53 lica u slučaju „drumske mafije“. Osumnjičeni su optuženi za upotrebu lažnih platnih kartica i ilegalnog softvera na dve velike naplatne rampe, između 2004. i 2006. godine, što je državi nanelo štetu u iznosu od oko 9,5 miliona dolara (6,5 miliona evra).

U julu je policija podnela krivičnu prijavu protiv bivšeg generalnog direktora Elektroprivrede Srbije, Ljubomira Gerića, i još tri bivša visoka službenika preduzeća u vezi sa dogovorima sa dve trgovinske kompanije između 2001. i 2004. godine, što su državnom budžetu naneli štetu koja se izražava u milionima dolara.

U septembru je počelo suđenje Mihalju Kertesu, bivšem načelniku Carinske službe iz Miloševićevog vremena, za prevaru i utaju. Predmet je deo istrage koja je još u toku pod nazivom „Kiparsko pranje novca“ koju tužilaštvo za organizovani kriminal vodi protiv bivših Miloševićevih funkcionera.

Voda pokreta Snaga Srbije, Bogoljub Karić, krajem godine se još nalazio van zemlje. Ubrzo pošto je Karić stvorio novi parlamentarni kokus 2006. godine, policija je izdala nalog za

SRBIJA

njegovo hapšenje pod optužbom za utaju poreza, rđavo upravljanje milionima dolara i pranje novca dok je bio vlasnik telekomunikacione kompanije Mobtel. U ovom predmetu vlasti nisu preduzele nikakve nove aktivnosti.

Suđenje zameniku javnog tužioca Milorad Cvijoviću nije okončano do kraja godine. Cvijović je optužen za nedozvoljeno uzimanje sudskog dokumenta iz arhiva državnog tužilaštva 2005. kako bi uticao na postupak u jednom trgovinskom predmetu.

Nema novih saznanja o suđenju bivšem ministru odbrane Prvoslavu Daviniću, optuženom da je svojim telohraniteljima omogućio olakšice pri iznajmljivanju stanova. Dana 2. jula, podignuta je optužnica protiv Davinića, general-majora Miluna Kokanovića i pukovnika Jovice Vučkovića zbog zloupotrebe službenog položaja u vezi sa skandaloznom kupovinom vojne opreme 2005. U isto vreme, Mile Dragić, naveden kao vlasnik preduzeća za vojnu opremu, optužen je za pokušaj prevare i nezakonito posedovanje oružja.

Vlada je sporo primenjivala Zakon o dostupnosti informacija iz novembra 2004. i generalno u praksi nije omogućila pristup. Zakon predviđa dostupnost informacija od «legitimnog javnog značaja» (uz mnoge izuzetke) i uspostavlja mesto nezavisnog komesara, koga bira srpska skupština, s ciljem da se on bavi žalbama građana ukoliko neka vladina agencija odbije zahtev za informacije. U martu je komesar za informacije objavio izveštaj o zakonu u kojem se zaključuje da je primena veća ali i dalje nedovoljna. Prema izveštaju „Transparency International“ iz septembra 2006, oko 81 procenat lokalnih institucija, 67 procenata javnih preduzeća i 35 procenata ministarstava nisu ispunile svoje obaveze po zakonu o dostupnosti informacija, i pored toga što se broj zahteva udvostručio od kraja 2005. do kraja 2006. Nevladine organizacije su izvestile da su njihovi zahtevi za informacije često ostajali bez odgovora.

Dana 30. marta, vlada je potpisala ugovor o izgradnji autoputa od Horgoša do Požege kroz Vojvodinu. Savet protiv korupcije, lokalni vojvođanski zvaničnici, novinari i nevladine organizacije javno su postavili pitanje da li je ugovor potpisana sa stranom koja je imala najpovoljniju ponudu. Ministar za infrastrukturu Velimir Ilić uporno je odbijao nastojanja javnosti da se ugovor dâ na uvid, navodeći tajnu klauzulu u ugovoru koja, prema njegovoj tvrdnji, ima za cilj da zaštititi informacije o imovini preduzimača. Nakon upornog javnog pritiska i zahteva da se ugovor objavi u skladu sa zakonom o dostupnosti informacija, Ministarstvo je veći deo ugovora objavilo na svojoj

SRBIJA

veb-stranici. Vlada je krajem godine započela realizaciju ugovora.

Odeljak 4 Stav vlade o istragama međunarodnih i nevladinih organizacija o navodnim slučajevima kršenja ljudskih prava

Brojne nezavisne domaće i međunarodne organizacije za ljudska prava uglavnom su obavljale svoju delatnost, u čemu ih vlasti nisu ograničavale, vršile su istrage i objavljuvale svoje nalaze o pojedinim slučajevima u vezi sa ljudskim pravima. Međutim, ove grupe su često bile predmet uznemiravanja, pretnji i sudskih sporova za klevete zbog izražavanja kritičkih stavova o vlasti ili stavova suprotnih nacionalističkim pogledima na Kosovo, ICTY i ratove devedesetih godina. Istaknute organizacije za ljudska prava jesu Helsinški komitet za ljudska prava u Srbiji (HCS), Centar za humanitarno pravo (HLC), Advokatski komitet za ljudska prava (YUCOM), Fond za otvoreno društvo, Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR) i Beogradski centar za ljudska prava.

U julu je aktivistkinja YIHR-a Maja Stojanović izbegla zatvorsku kaznu nakon što je grupa nevladinih organizacija platila njenu novčanu kaznu. Opštinski sudija u Nišu naredio je ili da plati kaznu ili da izdrži desetodnevnu zatvorsku kaznu ukoliko do 25. jula ne plati novčanu globu. Novčana kazna je određena pošto je Stojanovićeva uhapšena 2005. zato što je postavljala plakate koji su pozivali na hapšenje haškog optuženika Ratka Mladića. Stojanovićeva je odlučila da kaznu ne plati u znak građanske neposlušnosti protestujući zbog selektivne primene zakona. Nevladine organizacije su kaznu platile nakon što je predsednik Tadić dao saopštenje da podržava stav Stojanovićeve.

Tokom godine, medijske kampanje protiv aktivista za ljudska prava dovele su do pretnji, uznemiravanja i napada na radnike nevladinih organizacija. Mediji su povremeno objavljivali njihove lične podatke kao što su etnička pripadnost i adresa. Dana 28. februara, tabloid *Kurir* je pozvao da se Ženska koalicija za mir krivično goni zbog podržavanja nezavisnosti Kosova. Dana 28. aprila, proradikalni list *Pravda* štampao je na osam strana tekst u kojem se nevladine organizacije napadaju kao neprijatelji zemlje, uključujući napade na direktorku HCS-a Sonju Biserko, HLC-ja Natašu Kandić i direktorku YUCOM-a Biljanu Kovacević-Vučo.

Tokom godine radnici nevladinih organizacija bili su predmet nekolikih fizičkih napada i pretnji. Nevladine organizacije su prijavile da su vlasti često sporo reagovale u ovakvim

SRBIJA

slučajevima u smislu istrage i podnošenja krivičnih prijava. Dana 22. januara u Beogradu, grupa skinhedsa je napala Violetu Đikanović i Miloša Uroševića iz nevladine organizacije „Žene u crnom“. Nakon uvredljivih komentara na račun Uroševićeve seksualnosti, jedan od napadača je Đikanovićevu gurnuo niz stepenice; u bolnici joj je ukazana pomoć zbog povreda glave i tela. Đikanovićeva i Urošević su incident prijavili policiji i identifikovali jednog od napadača na osnovu fotografije. Međutim, osumnjičeni je imao alibi u vreme napada, i policija nije preuzeila dalje mere.

Dana 24. januara u Nišu, nepoznati napadači su aktivistu YIHR-a Radojicu Bunčića udarili u lice i vredali. Policija je od Bunčića uzela iskaz ali nije identifikovala počinioce. Tokom godine druge mere nisu preduzimane.

Dana 11. jula u Nišu, mlađi članovi „Moje inicijative“ postavili su plakate s pozivom na hapšenje haškog optuženika Mladića kad ih je napala šestorica muškaraca. Policija je pritvorila jednog napadača ali ga je pustila bez podnošenja krivične prijave. Vlasti nisu preuzele nikakve druge mere.

Marta 2006, HCS je bjavio izveštaj o napadima na branioce ljudskih prava u Srbiji. U izveštaju se s jedne strane hvali izvestan pozitivan napredak u pravnom pogledu, a s druge kritikuje to što vlada snažnije ne izražava osudu verbalnih i fizičkih napada na branioce ljudskih prava, kao i medijske kampanje koje za cilj imaju diskreditovanje lokalnih zagovornika ljudskih prava.

U julu je vlada postavila Sašu Jankovića za republičkog ombudsmana, što je funkcija koja je ustanovljena 2005. ali na koju ranije niko nije bio imenovan. Pokrajina Vojvodina imala je sopstvenog ombudsmana, koji je nezavisno radio tokom godine. Grad Kragujevac takođe je imao sopstvenog ombudsmana.

Tokom godine, vlada je pomogla u hapšenju Zdravka Tolimira i Vlastimira Đorđevića, dvojice od šestorice preostalih haških optuženika. Dvojica najtraženijih haških optuženika s vezama sa Srbijom, Ratko Mladić i Radovan Karadžić, i dalje su u bekstvu. I pored hapšenja, glavni tužilac ICTY-a Karla del Ponte navela je u svom decembarskom izveštaju Savetu bezbednosti UN-a da je razočarana što nije učinjeno više da se uhapse Mladić i Karadžić i da vlada ne sarađuje u potpunosti sa ICTY-om.

SRBIJA

Iako ustav zabranjuje ekstradiciju bilo koje osobe koja ima srpsko državljanstvo i ova zabrana se primenjuje u praksi, zakon dozvoljava izuzetke u slučajevima ekstradicije građana ICTY-u.

Odeljak 5 Diskriminacija, društvene zloupotrebe i trgovina ljudima

Ustav i zakon zabranjuju diskriminaciju na osnovu rase, pola, umanjenih sposobnosti, jezika i društvenog položaja; međutim, diskriminacija žena i etničkih manjina kao i trgovina ljudima i nasilje nad ženama i decom predstavljali su problem.

Žene

Silovanje, uključujući i silovanje koje počini suprug, kažnjivo je zatvorskom kaznom u trajanju od jedne do četrdeset godina u lakšim slučajevima, dok je za teže slučajeve predviđena zatvorska kazna od najmanje tri godine, odnosno pet godina u slučaju smrtnog ishoda ili ukoliko je žrtva maloletna. Prema pretpostavkama advokata, samo mali broj silovanja se prijavljuje jer se žrtve plaše da će im se napadači osvetiti, ili da će doživeti poniženje na sudu. U retkim slučajevima, žrtve silovanja koje počini suprug podnose tužbu nadležnim organima. Ženske grupe su izvestile da su kazne često previše blage.

Nasilje nad ženama bilo je problem a visok stepen nasilja u porodici i dalje postoji. Nasilje u porodici je krivično delo za koje je zaprećena zatvorska kazna u trajanju od šest meseci do deset godina u zavisnosti od težine prestupa, dok je u slučaju smrtnog ishoda predviđena kazna od najmanje deset godina zatvora. Takve slučajeve je teško krivično goniti usled nedostatka svedoka i dokaza, kao i činjenice da svedoci i žrtve nerado svedoče. Studija o srpskim ženama koju je 2006. godine objavila Svetska zdravstvena organizacija navodi da su dve trećine žena izloženih fizičkom nasilju izjavile da nisu tražile pomoć jer su smatrali da je takvo maltretiranje normalno ili ga nisu smatrali ozbiljnim. Malobrojne zvanične agencije koje se bave nasiljem u porodici nemaju odgovarajuća sredstva.

U jednom izveštaju koji je priredilo i u aprilu objavilo nekoliko romskih nevladinih organizacija navodi se da je od polovine ispitanika koji su hteli da razgovaraju o nasilju u porodici preko 75 procenata prijavilo da je doživelo verbalno ili fizičko maltretiranje. Ispitanici su naveli da policija nije

SRBIJA

učinila ništa da ih zaštiti i da su bili isključeni iz nekih državnih sigurnih kuća.

Viktimološko društvo Srbije je u julu 2006. objavilo da je jedna trećina žena izložena fizičkom nasilju dok je polovina žena izložena psihičkom nasilju. Godine 2004. u Srbiji je bilo oko 4.900 prijavljenih slučajeva nasilja u porodici. Prema Udruženju sudija Srbije (MAS), međutim, nasilje u porodici se u veoma malom broju slučajeva prijavljuje, problem je široko rasprostranjen i obično dugotrajan. Nasilje često postaje način života u zemlji gde preovladavaju faktori koji tome doprinose kao što su finansijska zavisnost, prenatrpan životni prostor (uobičajeno je da više generacija u porodici živi zajedno), i nedostatak podrške šire porodice.

Tokom godine, MAS je učestvovao u nizu seminara i obuci za sudije koji treba da sude u predmetima nasilja u porodici. Centar za autonomna ženska prava u Beogradu otvorio je dežurnu telefonsku liniju za žrtve silovanja i supružničkog zlostavljanja i pokrovitelj je određenog broja samoorganizovanih grupa za pomoć. Savetodavni centar za nasilje u porodici drži prihvatilište za žrtve nasilja u porodici koje vlada delimično finansira. Dana 22. novembra, vlada je otvorila sopstveno prihvatilište u Beogradu za žrtve nasilja u porodici. Medijska kuća B92 vodila je kampanju sa Savetodavnim centrom za nasilje u porodici kako bi se prikupila sredstva za prihvatilište koje će biti sagrađeno u saradnji sa gradom Beogradom.

Prostitucija je nezakonita mada se klijenti osoba koje se bave prostitucijom ne smatraju krivičnim prestupnicima.

Seksualno uzneniranje je bilo uobičajeni problem, ali se o tome i dalje malo zna a tokom godine podnet je mali broj prijava. Po zakonu je seksualno uzneniranje krivično delo za koje je zaprećena kazna zatvorom u trajanju do šest meseci u lakšim slučajevima, odnosno do godinu dana kod zlostavljanja podređenog službenika ili štićenika.

Žene imaju jednakaka zakonska prava kao i muškarci, uključujući ovde i jednakost po zakonu o porodici, zakonu o imovini i u sudskom sistemu i ova prava se generalno primenjuju u praksi. Vlada ima Savet za jednakost polova koji je tokom godine radio sa nevladinim organizacijama na podizanju javne svesti o pitanjima jednakosti polova. Vlada Vojvodine takođe ima Sekretarijat za rad, zapošljavanje i jednakost polova. Misija

SRBIJA

OEBS-a u Srbiji pomogla je da se osnuju lokalna tela zadužena za jednakost polova u više od trideset opština.

Tradicionalna shvatanja uloge polova, posebno u seoskim sredinama, za posledicu imaju diskriminaciju žena. U zabačenim seoskim sredinama, posebno u nekim manjinskim zajednicama, žene nemaju pravo upravljanja imovinom. U seoskim sredinama i nekim manjinskim zajednicama, uobičajeno je da muž određuje ženi kako će glasati.

Društveni položaj žena se generalno smatra inferiornim u odnosu na onaj koji imaju muškarci a zastupljenost žena u poslovanju nije velika. Žene po zakonu imaju pravo da za isti posao dobiju jednaku novčanu nadoknadu kao muškarci; međutim, prema Međunarodnoj helsinškoj federaciji za ljudska prava, prosečna plata žena je za 11 procenata niža od one koju dobijaju muškarci.

Deca

Vlada je predano radila na pravima i dobrobiti dece.

Romske prdice su imale poteškće u prijavljivanju novorođene dece, uglavnom zato što nemaju stalne adrese ili što roditelji ne poseduju lična dokumenta.

Obrazovni sistem predviđa obavezno i besplatno devetogodišnje školovanje, uključujući i predškolsko obrazovanje. Međutim, etničke predrasude, kulturne norme i ekonomska oskudica nepovoljno deluju na neku decu, posebno Rome, kad je u pitanju pohađanje škole. Po jednom vladinom izveštaju o napretku u smanjenju siromaštva, otprilike 95 procenata dece počelo je pohađanje škole na vreme, a otprilike 76 do 86 procenata dece stasale za srednju školu pohađa nastavu. Međutim, u izveštaju se navodi da je pohađanje škole kod dece iz ugroženih sredina, uključujući Rome i siromašnu populaciju, na znatno nižem nivou. Samo 14,4 procenata dece u seoskim sredinama pohađa pripremnu školu.

Obrazovanje Roma je predstavljalo problem. Mnoga romska deca, pogotovo ženska, ne idu u osnovnu školu, navodno ili iz porodičnih razloga, zato što nemaju lična dokumenta, zato što su

SRBIJA

nadležni u školi ocenili da nisu zreli, ili zbog društvenih predrasuda. U nekim slučajevima, deca koja jesu pohađala školu, smeštana su u posebna, isključivo romska odeljenja, ili u grupu koja je u dnu učionice na redovnoj nastavi. Malobrojni nastavnici govore romski jezik, a mnoga romska deca nisu naučila srpski jezik. Neka romska deca su greškom smeštена u škole za decu sa posebnim potrebama jer im je bilo teško da uspešno rešavaju standardizovane testove na srpskom jeziku zbog romskog jezika i kulturnih normi. Prema izveštaju iz 2005. o rasizmu u istočnoj Srbiji koji je pripremio Forum za etničke odnose i međunarodnu saradnju, premda 70 procenata romske dece koja pohađaju školu u urbanim sredinama završe osnovno školovanje, a u seoskim sredinama takvih je svega 10 procenata. Uz pomoć vlade, UNHCR je za Rome organizovao zdravstvene obrazovne programe a za romsku decu predškolske programe.

Po zakonu je besplatna medicinska nega bila omogućena u državnim bolnicama, a postoji i spisak ograničenog broja lekova koji su takođe besplatni. Međutim, ima izveštaja da neke osobe imaju ograničen pristup lekovima što je posledica korupcije. Dečaci i devojčice imaju podjednako pravo na zdravstvenu zaštitu; romska deca, međutim, često nisu vakcinisana.

Zlostavljanje dece predstavljal je problem. Prema izveštaju o Strategiji za smanjenje siromaštva, tokom 2006. bilo je više prijavljenih slučajeva porodičnog nasilja. Iako je nastavnom osoblju naloženo da prijave slučajeve u kojima sumnjaju da se radi o zlostavljanju dece, to se često ne radi. Policija je uglavnom reagovala na prijave i tokom godine su vođeni krivični postupci u slučajevima zlostavljanja dece. Psihološka i pravna pomoć je omogućena žrtvama, a takođe postoji i centar za traume od incesta.

Dečji brakovi su problem u nekim zajednicama, posebno među Romima i u seoskim sredinama na jugu i istoku Srbije. U romskoj zajednici, dečaci i devojčice generalno stupaju u brak između četrnaeste i osamnaeste godine, prosečno u šesnaestoj godini života, a dečaci se načelno žene nekoliko godina kasnije od devojčica. Dečji brakovi su najčešći kod Aškalija muslimana, od kojih je većina sa Kosova a žive u drugim delovima zemlje kao interno raseljena lica.

Trgovina ljudima

SRBIJA

Zakon zabranjuje trgovinu ljudima; međutim, ima izveštaja o trgovini ljudima preko, u i iz Srbije u cilju seksualne eksploracije, rada i prosjačenja.

Srbija je tranzitno područje i zemlja-izvor i odredište za trgovinu ženama i decom u cilju seksualne eksploracije. U odnosu na prethodne godine, povećana je trgovina domaćim stanovništvom u odnosu na žrtve iz inostranstva. Srbija je tranzitno područje za žene, žrtve trgovine ljudima, koje idu u druge balkanske zemlje i Zapadnu Evropu. Primarne zemlje-izvori za trgovinu ljudima u Srbiju i iz nje jesu istočnoevropske zemlje. Nevladine organizacije su izvestile o kontinuiranom povećanju broja maloletnih žrtava, premda je ovo možda posledica povećanog monitoringa i poboljšane identifikacije žrtava.

Tokom 2006. su Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku i nevladina organizacija Centar za prava dece objavili rezultate izveštaja koji je pokazao da su romska deca, deca iz siromašnih, seoskih zajednica i starateljskih porodica u najvećoj opasnosti od zloupotrebljavanja dečjeg rada, uključujući prosjačenje, krađe, prostituciju, prodaju narkotika i težak fizički rad. Neka romska deca bila su žrtve trgovine ljudima unutar romske zajednice a i prodavana su Romima u unostranstvu zarad eksploracije u prosjačenju i lopovskim bandama.

Trgovci ljudima su bili uglavnom deo malih kriminalnih grupa sa međunarodnim vezama. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo identifikovanih slučajeva vezanih za velike organizovane kriminalne grupe. U nekim slučajevima, prijatelji ili članovi porodice omogućili su kontakt između trgovaca ljudima i njihovih žrtava.

Trgovci ljudima su žrtve vrbovali putem oglasa u kojima se tražila pratnja, navodile bračne i poslovne ponude. Neke žene su svesno odlazile da rade kao prostitutke da bi tek kasnije postale žrtve trgovine ljudima. Vlasti su prijavile da je povećana upotreba interneta i SMS poruka kao metoda vrbovanja žrtava.

Vlasti su povećale sredstva za antitrafiking programe. Krivični zakon razlikuje trgovinu ljudima i krijumčarenje. Za trgovinu ljudima zaprećena je kazna od dve do deset godina zatvora; za trgovinu maloletnicima, kazna od najmanje tri godine zatvora;

SRBIJA

ukoliko se trgovina ljudima završi smrtnim ishodom, kazna je najmanje deset godina zatvora; ukoliko dođe do teških telesnih povreda, kazna je od tri do petnaest godina; u slučajevima višestruke trgovine ljudima ili ukoliko ju je počinila organizovana grupa, kazna je najmanje pet godina zatvora.

Tokom godine vlasti su podnele 26 krivičnih prijava protiv 57 lica zbog trgovine ljudima. Državni službenici procenjuju da se broj neidentifikovanih slučajeva povećao. Antitrafiking grupe radile su sa 185 žrtava trgovine ljudima, uključujući 60 žrtava identifikovanih tokom godine

Vlasti su sarađivale u borbi protiv trgovine ljudima sa susednim zemljama, uključujući Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Mađarsku, Sloveniju, Bugarsku, Rumuniju, Grčku i Ukrajinu. Međutim, Ustav zabranjuje ekstradiciju građana, uključujući i one sa dvojnim državljanstvom (izuzev ekstradicija ICTY-ja za ratne zločine) i vlasti nisu ekstraditovali nijednog državljanina koji je za trgovinu ljudima optužen u drugim zemljama.

Dana 17. novembra, vršilac dužnosti javnog tužioca u Novom Pazaru, Slobodan Radovanović, izvestio je o hapšenju zamenika javnog tužioca Nenada Palamara, koji navodno nije vodio istragu niti je prijavio žrtve trgovine ljudima koje rade kao prostitutke u noćnom klubu u Novom Pazaru i navodno seksualno zlostavlja te žrtve. Do kraja godine suđenje nije počelo.

Napore vlasti protiv trgovine ljudima predvodio je antitrafiking koordinator koji je bio šef pogranične policije i združenih državnih službi, nevladinih i međunarodnih organizacija. Policijske snage za organizovani kriminal uključuju zasebnu jedinicu za antitrafiking, a pogranična policija ima zasebnu kancelariju za borbu protiv trgovine ljudima i krijumčarenja stranih državljanova. Vlasti su pomagale u međunarodnim istragama o trgovini ljudima i učestvovali u regionalnim antitrafiking operacijama.

Vlasti su ponudile privremene boravišne vize i prihvatali žrtvama koje su pristale da svedoče protiv svojih trgovaca, obezbedile zaštitu žrtava i svedoka, i nisu krivično gonile žrtve.

Vladina agencija za koordinaciju i zaštitu žrtava radila je na pravilnoj identifikaciji žrtava i njihovom upućivanju službama za pomoć. Sve policijske stanice imaju centralne punktove za

SRBIJA

trgovinu ljudima kako bi pružile brzu reakciju i pomoć mogućim žrtvama. Posebna prihvatališta za domaće i strane žrtve trgovine ljudima radila su tokom godine. Nevladina organizacija „Astra“ ima dežurnu telefonsku službu za žrtve trgovine ljudima. Nevladine organizacije i dobrovoljci žrtvama su pružali pravnu, medicinsku, psihološku i drugu pomoć. Nevladina organizacija „Atina“ vodi dugoročni program reintegracije za žrtve seksualnog izrabljivanja.

Za razliku od prethodnih godina, Međunarodna organizacija za migracije (IOM) nije imala sredstava za repatrijaciju stranih žrtava i više nije upravljala regionalnim centrom za informacije o žrtvama trgovine ljudima.

IOM i OEBS su finansirali programe obuke, uključujući obuku za dobrovoljce pri dežurnim telefonskim linijama, prihvatališta, socijalne radnike i policiju.

Napori vlasti i nevladinih organizacija na podizanju javne svesti u cilju borbe protiv trgovine ljudima obuhvataju konferencije na ovu temu, dokumentarne filmove i javno informisanje, a programi obuhvataju i škole. Nevladine organizacije nastavile su da organizuju i finansiraju većinu kampanja za podizanje javne svesti u Srbiji. Vlada je delimično finansirala televizijsku seriju od 13 epizoda pod naslovom „Moderno ropstvo“, posvećenu povećanju svesti o trgovini ljudima.

Osobe sa umanjenim sposobnostima

Ustav i zakon zabranjuju diskriminaciju osoba sa umanjenim sposobnostima prilikom zapošljavanja, obrazovanja, u pogledu dostupnosti zdravstvene zaštite ili u pružanju drugih državnih usluga, i vlada je generalno primenjivala ovaj zakon. Međutim, pomanjkanje prilaza javnim zgradama i javnom prevozu bilo je problem. Centar za samostalan život (CIL), nevladina organizacija za prava osoba sa umanjenim sposobnostima, prijavila je da većina osoba sa umanjenim sposobnostima živi izolovano od svojih zajednica i da objekti za njihovo obrazovanje i negu ne postoje ili su neadekvatni. Visoka stopa nezaposlenosti i nedostatak smeštaja otežavaju zapošljavanje osoba sa umanjenim sposobnostima. Premda nije bilo izveštaja o otvorenoj diskriminaciji osoba sa umanjenim fizičkim ili mentalnim sposobnostima, CIL je prijavio da je teško odrediti

SRBIJA

ima li diskriminacije pri zapošljavanju zato što poslodavci obično daju druge razloge zbog kojih nisu zaposlili osobe sa umanjenim sposobnostima.

Zakonom je propisano omogućavanje pristupa osoba sa umanjenim sposobnostima novim javnim zgradama i vlada je generalno primenjivala ovaj propis u praksi.

Nezaposlenost je i dalje ozbiljan problem osoba sa umanjenim sposobnostima. Studija koju su objavili 2006. Centar za razvoj angažmana i Centar za alternativne studije pokazuje da je 87 procenata osoba sa umanjenim sposobnostima nezaposлено a da 70 procenata živi u siromaštvu. Studija takođe pokazuje da je veći procenat žena s umanjenim sposobnostima zavistan od javne pomoći u poređenju sa muškarcima sa umanjenim sposobnostima.

U izveštaju objavljenom u februaru, HCS navodi da su uslovi u psihijatrijskim bolnicama u zemlji čest neadekvatni i da osoblje nije obučeno za ovakve slučajeve. Većina institucija su veliki objekti izolovani od zajednice. Mnogi pacijenti ostaju u institucijama po deset ili dvadeset godina zato što nema drugih mogućnosti. Prava psihijatrijskih bolesnika nisu zaštićena ni zakonom ni propisima. HCS je prijavio da su neki pacijenti protiv svoje volje zatvoreni u zaključana odeljenja duže nego što je medicinski opravdano i da može doći do zloupotrebe lečenja, kao što je dugotrajna fizička imobilizacija.

Dana 21. novembra, Međunarodna organizacija za prava osoba sa umanjenim mentalnim sposobnostima (MDRI) objavila je izveštaj o državnim objektima za osobe sa umanjenim mentalnim sposobnostima. Izveštaj pod naslovom „Mučenje a ne lečenje“ kritikovao je ustanove u kojima su higijena i lečenje bolesnika neadekvatni. Izveštaj takođe navodi nedostatak obuke osoblja i pomanjkanje nadzora nad njihovim aktivnostima, što za posledicu ima zlostavljanje pacijenata. MDRI je kao primere naveo pacijente koji su neprestano vezani za krevete. Ministarstvo za socijalna pitanja je primetilo da, iako su u izveštaju delimično tačno opisane najgore institucije, uslovi nisu tako ekstremni u svim objektima.

Nacionalne/rasne/etničke manjine

Manjine čine 25 do 30 procenata stanovništva u Srbiji i podrazumevaju etničke Mađare, Bošnjake, Rome, Slovake, Rumune, Vlahe, Bugare, Hrvate, Albance i druge.

SRBIJA

Romi, koji čine 1,4 procenta populacije, i dalje su meta brojnih slučajeva policijskog nasilja, verbalnog i fizičkog uznemiravanja običnih građana i socijalne diskriminacije.

U januaru u selu Međa u opštini Leskovac, na 30 romskih kuća sprejom su ispisani svastike i antirmski grafiti. Policija je uzela izjave ali tokom godine nije preduzela druge mere.

Dana 6. februara, grupa Srba je napala predsednika i nekoliko članova Demokratskog udruženja Roma u Beogradu. HCS je prijavio da je saobraćajna policija prisustvovala događaju ali nije intervenisala i da je takođe bilo rasističkih komentara na račun žrtava. Policija je uzela izjave žrtava ali tokom godine nije preduzela druge mere.

U avgustu se desio niz napada na Rome u Beogradu, uključujući uništavanje kuća, napade i grafite koji odražavaju govor mržnje. Policija je odgovorila da se istraga vrši ali do kraja godine niko nije uhapšen.

U izveštaju o Razvojnog programu UN-a za socijalno ugrižene, objavljenom u julu 2006, navodi se da romska populacija i dalje živi u uslovima krajnjeg siromaštva s ograničenim pristupom obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti. U izveštaju se navodi da je stanje Roma u zemlji i daje uglavnom nepromenjeno od početka pružanja pomoći.

Mnogi Romi, uključujući interno raseljena lica sa Kosova, žive nezakonito u bespravnim naseljima u kojima ne postoji osnovne usluge kao što su školstvo, zdravstvena zaštita, vodovod i kanalizacija. Neka naselja se nalaze na vrednim industrijskim ili komercijalnim zemljištima gde su privatni vlasnici žeeli da preuzmu kontrolu; neka se nalaze u prostorijama preuzeća u državnom vlasništvu koja treba da budu privatizovana. Tokom godine, beogradske vlasti ponovo su sprečile rušenje jednog naselja na privatizovanom zemljištu dok ne budu mogli da obezbede drugi smeštaj Romima koji ovde žive, ali vlasti i dalje teško uspevaju da nađu rešenje.

Mada ne u velikoj meri, ipak je bilo slučajeva vandalskog ponašanja i nekih fizičkih napada na pripadnike manjina u Vojvodini. Broj napada na etničke Mađare u Vojvodini ostao je mali, a manjinski lideri su izvestili da je situacija mirna. Vojvođanski i srpski državni zvaničnici nastavili su da primenjuju strategiju koja se sastoji od deset tačaka, usvojenu 2005. godine, u cilju poboljšanja etničkih odnosa u pokrajini,

SRBIJA

uključujući edukativne programe, kampanje za podizanje javne svesti i veću zastupljenost manjina u policiji i sudstvu.

Politički lideri u Vojvodini i dalje su imali prigovore na ustav iz 2006. Iako Ustav Vojvodini prividno daje veći deo poreskih prihoda nego što je pokrajina ranije dobijala, on joj takođe dalje ograničava autonomiju. Samo 48 procenata vojvodanskog izbornog tela glasalo je na referendumu o ustavu, dok je samo 14 procenata etničkih Mađara učestvovalo. Politički lideri vojvodanskih Mađara navodili su ove ustavne „nedostatke“ kao dokaz neuspeha vlade da uključi manjine u stvaranje politike.

Zakonom je predviđena zvanična upotreba maternjeg jezika i pisma nacionalne manjine koja ima 15 procenata stanovništva u datom području. Međutim, u junu je YIHR prijavio da su nazivi naselja i ulica napisani samo na srpskom i to čirilicom u šest opština u Vojvodini gde postoji velike populacije etničkih Čeha, Mađara i Rumuna.

Vođe etničkih Albanaca u južnim opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa nastavili su sa pritužbama u vezi sa nedovoljnom zastupljenosti etničkih Albanaca u strukturama vlasti i lobirali za veću političku autonomiju u sredinama gde preovlađuju etnički Albanci. Na januarskim parlamentarnim izborima etnički Albanici na jugu Srbije okončali su decenijski bojkot nacionalnih izbora i izabrali jednog predstavnika.

U septembru je vlada najavila reorganizaciju Koordinacionog tela za jug Srbije, koje kordiniše politiku i pomoć ovom regionu. Vođe etničkih Albanaca su se žalile da ih vlada nije konsultovala pre objavlјivanja ove izjave i da predložene izmene ne obuhvataju najneodložnije probleme u regionu kao što je obrazovanje i zdravstvena zaštita. U decembru je predsednik Koordinacionog tela posetio region kako bi predstavio petogodišnji plan Koordinacionog tela za region i podstaknuo lokalne lidere da učestvuju u organizaciji.

U cilju rešavanja otvorenih pitanja manjinskih zajednica, država obezbeđuje dežurnu telefonsku liniju za manjine i ostale za probleme u vezi sa ljudskim pravima. Pod pokroviteljstvom vlade takođe su održavani školski programi za edukaciju dece na temu manjinskih kultura i promovisanja tolerancije. Nastava je alternativa veronauci „tradicionalnih“ verskih grupa.

Ostale društvene zloupotrebe i diskriminacija

SRBIJA

Nasilje i diskriminacija homoseksualaca bila je problem. Neke nevladine organizacije su izvestile da se homoseksualcima uskraćuju jednake mogućnosti pri zapošljavanju i obrazovanju. Ispitivanje koje je 2006. obavljeno u organizaciji Inicijative mladih za ljudska prava pokazuje da lezbijke, biseksualci, gej i transgender osobe u velikoj meri doživljavaju pretnje, govor mržnje, verbalne napade i fizičko nasilje. Antidiskriminaciona koalicija kritikovala je pomanjkanje reakcija policije na tri napada na vlasnike dva kluba u Beogradu u koje dolaze homoseksualci, koji su se dogodili 12. oktobra i 3. novembra. Nevladine organizacije okarakterisale su napade kao deo antigej kampanje.

Iako zakon o radiodifuziji zabranjuje diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije, mediji su prenosili sadržaje uvredljive za homoseksualce.

Organizacije za ljudska prava povremeno su bile napadane zbog svoje podrške pravima homoseksualaca što je ponekad dovodilo do uznemiravanja. Na primer, 28. februara u Nišu, dva člana YIHR-a pratila su i uznemiravala nepoznata lica koja su izražavala bes što ovi „štite homoseksualce i lezbijke“ i optužila ih da su anti-Srbi.

U anketi koju je 2006. godine sprovela organizacija za lezbijska prava Labris, 65 procenata homoseksualnih ispitanika tvrdilo je da su doživeli nasilje zbog svoje seksualne orijentacije. Samo deset procenata ispitanika nasilje je prijavilo policiji.

Nevladine organizacije prijavile su slučajeve diskriminacije lica zaraženih HIV virusom ili obolelih od side, uključujući otpuštanje s posla i uznemiravanje u susedstvu. Nevladina organizacija „Sunce“ sapštila je da strah od diskriminacije mnoge osobe sprečava da odu na testiranje, pa je stoga pravi broj HIV-pozitivnih lica u zemlji i do deset puta veći od registrovanih 2,088.

Odeljak 6 Prava radnika

a. Pravo na udruživanje

Zakon i ustav propisuju da svi radnici, izuzev vojnog i policijskog osoblja, imaju pravo da se učlane ili osnivaju sindikate po svom izboru, što je uslovljeno restrikcijama u koje spada odobrenje Ministarstva za rad i izjava poslodavca da je vođa sindikata u stalnom radnom odnosu, a što se navodno svodi na to da je neophodna i dozvola poslodavca. Državni savez

SRBIJA

sindikata preovlađuje u organizovanom poslovnom sektoru pošto upravama državnih delatnosti koje dominiraju privredom više odgovaraju sindikati koji su članovi ovog saveza. Manji savezi nezavisnih sindikata uspešno konkurišu državnom savezu. U državnom sektoru, 61 procenat radnika učlanjen je u sindikate. U privatnom sektoru, 13 procenata članovi su sindikata, što je više nego prethodne godine.

Zakon ne zabranjuje diskriminaciju sindikata. Prema sindikatu „Nezavisnost“, tokom godine je bilo slučajeva otpuštanja i suspendovanja s posla radi sindikalne aktivnosti. Jedan poslodavac je prislio radnike da se premeste u drugi ogranak preduzeća nadajući se da će radnici dati otkaz. Predmet je na sudu.

b. Pravo na organizovanje i kolektivno pregovaranje

Zakon i ustav dozvoljavaju da sindikati neometano obavljaju svoje aktivnosti, a vlada je to pravo štitila u praksi. Zakon štiti pravo na organizovanje i kolektivno pregovaranje, i to pravo se slobodno ostvarivalo u praksi. Zakon o radu iz 2005. propisuje da svako preduzeće sa više od deset zaposlenih mora imati sporazum o kolektivnom pregovaranju. Međutim, da bi se sa poslodavcem pregovaralo, u sindikat mora biti učlanjeno 15 posto zaposlenih. Da bi se pregovaralo sa vladom, u sindikat mora biti učlanjeno 10 posto svih zaposlenih. Zaostaci u isplataima zarada su značajni i široko rasprostranjeni. Sporazumom o kolektivnom pregovaranju obuhvaćeno je otprilike 40 procenata svih zaposlenih.

Zakon i ustav predviđaju pravo na štrajk osim za osobe koje obezbeđuju neophodne usluge kao što su obrazovanje, električna energija i poštanske usluge. Ovi zaposleni čine otprilike 50 procenata svih zaposlenih i štrajk moraju najaviti najmanje petnaest dana unapred i obezbediti „minimalni proces rada“. Radnici su koristili pravo na štrajk.

Srbija i dalje nema opšti kolektivni sporazum pošto je prethodni istekao septembra 2005. Posle neuspešnih pregovora 2006. godine, tokom ove godine nije bilo razgovora. U nedostatku opštег kolektivnog sporazuma, strukovni i lokalni sporazumi se mogu potpisati na osnovu odredaba zakona o radu. U slučaju da u preduzeću ne postoji predstavnik sindikata u preduzeću,

SRBIJA

poslodavac je dužan da minimalne radne standarde uspostavi na osnovu zakona o radu.

Ne postoje izvozne zone.

c. Zabrana prinudnog ili obaveznog rada

Zakonom je zabranjen prinudni i obavezni rad, uključujući i rad dece; međutim, žene i dece su bili žrtve trgovine ljudima u svrhu komercijalnog seksualnog eksploracije, rada i prosjačenja.

d. Zabrana rada dece i donja starosna granica pri zapošljavanju

Vlada efikasno primenjuje zakone koji decu štite od eksploracije pri radu; međutim, ima izveštaja da su dece bila žrtve trgovine ljudima u svrhu komercijalnog seksualnog eksploracije, rada i prosjačenja.

U seoskim i poljoprivrednim zajednicama uobičajeno da mlađa deca pomažu svojim porodicama u poslu. Deca, naročito romska, takođe obavlaju razne neprijavljene sitne poslove, obično Peru prozore na automobilima ili prodaju manje stvari kao što su novine. Romsku decu često njihove porodice prisiljavaju na fizički rad, teraju na prosjačenje, ili ih prodaju u inostranstvo gde se organizovano bave prosjačenjem ili krađom.

Donja starosna granica pri zapošljavanju jeste petnaest godina, a za radnike mlađe od osamnaest godina potrebna je pisменa dozvola roditelja ili staratelja. Zakon o radu propisuje veoma određene uslove za rad mlađih radnika i ograničava radnu nedelju na 35 radnih sati.

Inspekcija rada pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje i socijalna pitanja proveravala je tokom inspekcije da li postoji rad dece; međutim, Ministarstvo je izvestilo da tokom godine nije naišlo na kršenje zakona u ovom pogledu. Odsustvo ovakvih prekršaja najverovatnije je posledica toga što inspektorji imaju ograničene mogućnosti za monitoring. Nema pouzdanih podataka o radu dece usled nedostatka mehanizama za praćenje ovog problema. Tokom godine nije bilo izveštaja o kršenju propisa o radu dece. Ministarstvo je takođe uvrstilo prevenciju zapošljavanja dece u svoje redovne programe za zaštitu dece i porodice.

SRBIJA**e. Prihvatljivi uslovi rada**

U periodu juli-decembar u Srbiji je minimalnu mesečnu zaradu odredio Socijalno-ekonomski savet na otprilike 205 dolara (11.094 dinara). Minimalna zarada nije bila dovoljna za pristojan životni standard radnika i njegove porodice. U preduzećima gde postoje sindikati, minimalna zarada je uglavnom efikasno primenjena. Ovo nije bio slučaj u manjim privatnim preduzećima, a radnici se često plaše da će izgubiti posao jer mnogi od njih nisu prijavljeni kao zaposleni. Inspekcija rada je odgovorna za primenu minimalne zarade.

Prema podacima objavljenim krajem godine, prosečna plata je u novembru iznosila oko 524 dolara (29.373 dinara) ili 26 dolara (1.468 dinara) dnevno ili 3 dolara (183 dinara) na sat. Dve prosečne plate potrebne su da bi se pokrili prosečni mesečni troškovi.

Standardna radna nedelja od 40 časova generalno se poštovala u državnim preduzećima ali ne i u privatnim firmama. Prema zakonu zaposleni ne može da radi prekovremeno duže od 4 sata dnevno ili više od 240 sati tokom jedne kalendarske godine. Za vreme osmočasovnog radnog dana, propisana je pauza od 30 minuta. Tokom radne nedelje između dve smene mora proći najmanje dvanaest časova, a tokom vikenda – najmanje 24.

Kolektivnim sporazumima regulisano je plaćanje prekovremenog rada. Međutim, zakon o radu propisuje da nadoknada za prekovremeni rad treba da bude u vrednosti od najmanje 26 procenata osnovne plate, kako je definisano relevantnim kolektivnim sporazumom. Sindikati u okviru preduzeća su primarni posrednici u primeni plaćanja prekovremenog rada; međutim, Inspekcija rada takođe snosi odgovornost u ovom pogledu. Inspektorat je imao mešovite rezultate u pogledu primene propisa o radu usled raznih faktora, uključujući i politiku i korupciju.

Svako preduzeće je obavezno da oformi odeljenje za sigurnost i bezbednost koje treba da primenjuje sigurnosne i bezbednosne propise; međutim, u praksi ova odeljenja su često usredsređena na elementarne aspekte sigurnosti kao što je kupovina sapuna i deterdženata a ne na nabavku sigurnosne opreme za radnike. Radnici nisu imali pravo da se sklone u situacijama kada su im zdravlje ili sigurnost bili ugroženi a da pri tom ne budu u opasnosti da izgube posao.

KOSOVO

Kosovo ima otprilike 2.2 miliona stanovnika i nalazi se pod upravom Privremene administrativne misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (UNSC) iz 1999. Na čelu UNMIK-a je specijalni predstavnik generalnog sekretara UN-a za Kosovo (SRSG). UNMIK donosi propise u vezi sa građanskim i pravnim obavezama vladinih organa i privatnih lica i ratificuje zakone usvojene u Skupštini Kosova. UNMIK je doneo Ustavni okvir za privremenu samoupravu Kosova kojim se definišu privremene institucije samouprave (PISG). Višestrački izbori za poslanička mesta u Skupštini Kosova u novembru uglavnom su odražavali volju birača. Tokom godine, pod pokroviteljstvom UN-a vođeni su pregovori o rešavanju statusa Kosova. Do kraja godine nije doneta odluka. Međunarodne civilne vlasti UNMIK-a i Mirovne snage na Kosovu (KFOR), koje, pod okriljem UN-a, predvodi NATO, uglavnom su održale efikasnu kontrolu nad snagama bezbednosti.

UNMIK i PISG su generalno poštovali ljudska prava lokalnog stanovništva; međutim, bilo je problema u određenim oblastima, posebno u vezi sa manjinskim stanovništvom. Najozbiljniji problemi bili su: politički i etnički motivisano nasilje, povrede od neeksplođiranih naprava i nagaznih mina, dugotrajan pritvor pre suđenja i nedostatak pravovremenog sudskog postupka, korupcija i mešanje vlade u sudstvo, društvena averzija prema Srbima i Srpskoj pravoslavnoj crkvi, nedostatak napretka u povratku interno raseljenih lica njihovim kućama, korupcija PISG-a, nasilje i diskriminacija žena, trgovina ljudima, naročito devojkama i ženama u cilju seksualne eksploracije, društveno nasilje, zloupotreba i diskriminacija manjinskih zajednica, društvena diskriminacija osoba sa umanjenim sposobnostima, zlostavljanje i diskriminacija homoseksualaca, i rad dece u nezvaničnom sektoru.

POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA

Odeljak 1 Poštovanje integriteta ličnosti koje zabranjuje:

- a. Proizvoljno ili nezakonito lišavanje života

Vlada i njeni organi nisu počinili nezakonita ili proizvoljna ubistva; međutim, UNMIK-ove bezbednosne snage ubile su dve osobe za vreme demonstracija.

KOSOVO

Za vreme demonstracija Pokreta za samoopredeljenje 10. februara, UNMIK-ove bezbednosne snage ubile su dva civila gumenim mećima i teško ranili još dve osobe. Posle ovog incidenta, komesar UNMIK-ove policije Stiven Kertis i ministar unutrašnjih poslova Fatmir Redžepi dali su ostavke. U julu, nakon prelijunarne istrage, UNMIK-ovo Odeljenje pravde zaključilo je da su ljudske žrtve bile neopravdane i da se na osnovu činjenica osnovano sumnja na krivično delo bezbednosnog osoblja koje je pucalo gumenim mećima. UNMIK-ovo Odeljenje pravde takođe je zaključilo da nema dovoljno dokaza za podizanje optužbe protiv konkretnih lica. Istraga, koja krajem godine nije još bila završena, ustanovila je da su bezbednosne snage koristile gumene metke kojima je odabro prošao rok upotrebe. Stoga je UNMIK zabranio da njegove bezbednosne snage koriste gumene metke. Albin Kurti, vođa takozvanog Pokreta za samoopredeljenje optužen je za učestvovanje i organizovanje mase koja je počinila krivično delo, učestvovanje i predvođenje grupe koja je ometala službenike u izvršavanju svojih zadataka, i pozivanje na otpor. Suđenje Albinu Krutiju nije okončano do kraja godine. Nekoliko međunarodnih organizacija za ljudska prava izrazilo je zabrinutost zbog vremena koje je Kurti proveo u pritvoru pre suđenja i UNMIK-ovog vođenja sudskog postupka.

Nije bilo pomaka u slučaju Hetema Sadrija Redžaja koji je decembra 2006. ubijen u policijskom pritvoru u Peći.

Za razliku od 2006. godine, nije bilo izveštaja o stradalima od nagaznih mina i neeksplodiranih naprava zastalih iz sukoba 1998-1999.

Nije bilo pomaka u istragama u sledećim ubistvima koja su možda politički motivisana: Marka Orošija ubijenog maja 2006, osumnjičenog za ubistvo advokata i političkog aktiviste Demokratske lige Kosova (LDK) u Istoku Šabana Manaja 2001; ubistvo kosovskog Srbina Dragana Popovića ubijenog juna 2006. u njegovoј kući u etnički mešovitoj opštini Klini.

Za razliku od prethodnih godina, nije bilo očigledno politički motivisanih ubistava policajaca. Međutim, tokom godine su ubijena dva službenika Kosovske policijske službe (KPS). Dana 3. januara, policajac Avni Kosumi je ubijen pošto je na njega pucano u blizini sela Babin Most dok se vozio autoputem Priština-Mitrovica. Bio je sa još dvojicom službenika KPS-a koji u to vreme nisu bili na dužnosti. KPS do kraja godine nije završio istragu.

KOSOVO

Dana 30. avgusta, policajac KPS-a Triumf Riza umro je u bolnici ubrzo nakon što je na njega pucano na prištinskom parkingu. Dana 1. septembra, Arben Beriša je priznao da je počinio ubistvo i predao se policiji. Lokalni kriminalac Enver Sekiraća javno je optužen za umešanost u ubistvo; istraga KPS-a o njegovim navodnim vezama sa zločinom do kraja godine nije završena.

Pred međunarodnim sudijama 2006. je počelo suđenje za ubistvo optuženima Škumbinu Mehmetiju, Florimu Ejupiju, Nazimu Kadriju, Arbenu Ahmetiju i Ars imu Rašitiju. Aprila 2005. osumnjičeni su optuženi za ubistvo pripadnika KPS-a i policajca UNMIK-a iz zasede na podujevskom putu posle martovskih nereda 2004. Dana 9. novembra, Okružni sud u Prištini osudio je Mehmetija za teško ubistvo, pokušaj ubistva i po tri tačke za nedozvoljeno posedovanje oružja, dok ga je oslobođio po ostalim tačkama optužnice. Škumbin Mehmeti je osuđen na 30 godina zatvora. Florim Ejupi, Nazim Kadriju, Arben Ahmeti i Ars im Rašiti oslobođeni su svih optužbi. Sud je posebnom odlukom odredio produženje pritvora Mehmetiju dok presuda ne postane pravosnažna.

Ejupi je takođe ranije optužen da je sa saučesnicima planirao i 2001. izvršio bombaški napad na autobus iz Merdara u blizini Podujeva kada je ubijeno 11 kosovskih Srba a ranjeno 40. Dana 9. avgusta, međunarodni tužilac je optužnicu izmenio i povukao optužbu za terorizam protiv svih optuženih i odbacio krivičnu prijavu protiv petorice optuženih. U predmetu su održane završne reči. Dana 30. novembra, po zahtevu međunarodnog javnog tužioca, sud je na još dva meseca produžio pritvor optuženom u istražnom zatvoru. Suđenje nije završeno do kraja godine.

Dana 19. septembra, regionalni sud u Peći osudio je Bedrija Krasnićija na 27 godina zatvora za ubistvo policajaca KPS-a Sebahatea Tolaja i Isufa Haklaja počinjeno 2003. godine.

U nekim slučajevima navodnih ratnih zločina iz prethodnih godina bilo je pomaka. Dana 17. januara, Okružni sud u Prizrenu zatvorio je istragu o dvojici bivših policajaca, kosovskih Srba, Gorana Janjuševića i Slaviše Milkovića, za ratne zločine nad civilnim stanovništvom u prizrenskoj oblasti tokom sukoba 1999. Ni Janjušević ni Milković nisu uhapšeni.

Dana 8. februara, tužioci su podigli optužnicu protiv Idriza Gašija, koji je iz Švedske doveden na Kosovo zbog optužbe za ratne zločine iz 1998. u regionu Peći. U junu je Gaši osuđen za ubistvo Sanije Balaj, kosovske Albanke, civila, koja je 1998. ubijena nakon što je u selu Barane zaustavljena na kontrolnom

KOSOVO

punktu Oslobodilačke vojske Kosova (OVK). Osuđen je na 15 godina zatvora.

Bilo je pomaka u slučaju kosovskih Albanaca, pripadnika Kosovskog zaštitnog korpusa (KZK) (Selima Krasnićija, Bedrija Ziberaja, Džavita Elšanija, Isufa Gašija i Islama Gašija), uhapšenih zbog navodne umešanosti u ratne zločine nad kosovskim albanskim civilima u logoru „Drenovac“ u Prizrenu 1998. Selim Krasnići je uhapšen 24. novembra i krajem godine je u pritvoru čekao suđenje. Dana 19. aprila, Policija UNMIK-a uhapsila je Osmana Ziberaja, optuženog da je 2005. ubio Hasana Rustemija i pokušao ubistvo Nezima Rustemija, koji su obojica bili svedoci u tadašnjem sudskom postupku vođenom protiv Krasnićija za ratne zločine. Dana 17. jula, međunarodni tužilac je podigao optužnicu protiv Ziberija i još jednog osumnjičenog, Šićeđija Šale.

Dana 22. avgusta, Vrhovni sud je oslobođio optužbe Salija Veselija za ubistvo bivšeg vođe OVK iz Prizrena i naložio da se odmah pusti. Ovom odlukom međunarodnih sudija poništена je presuda Veseliju koju je na ponovnom suđenju doneo Okružni sud u Prizrenu.

Nije bilo pomaka u istrazi o ubistvu UNMIK-ovog policajca Omara Alija iz 2005. koji je ubijen kad je bomba eksplodirala ispod njegovog službenog vozila.

Nije bilo napretka u potencijalno politički motivisanom ubistvu etničkog Turčina i člana Turske demokratske partije Kosova Ibiša Cakalija iz 2005. Krajem godine istraga je bila u toku.

Nije bilo pomaka u sledećim očigledno politički motivisanim ubistvima kosovskih Albanaca u 2005. godini: ubistvo Sadika Musaja, svedoka na suđenju „grupi Dukađini“; ubistvo Muhameta Salaja, bivšeg pripadnika OVK; pucanje iz automobila na novinara Bardhila Ajetija iz dnevnog lista *Bota Sot* na albanskom jeziku; iz automobila koji je prolazio ubijen je Muhamet Džemajili, bivši komandant Oslobodilačke vojske Preševa, Medveđe i Bujanovca, oružane grupe kosovskih Albanaca koja je ranije bila aktivna u Preševskoj dolini u Srbiji; u eksploziji automobila poginuli su pripadnik KZK i bivši pripadnik OVK Naser Ramaj i njegov brat Jeton.

Nije bilo pomaka u slučaju Fatona Hajrizija, uhapšenog 2006. zbog navodnog ubistva ruskog pripadnika KFOR-a u Klini 2002. Hajziri je 18. avgusta pobegao iz zatvora u Dubravi. Policija ga je uhapsila u jednom prištinskom kafeu 5. oktobra.

KOSOVO**b. Nestanak**

Nije bilo izveštaja o politički motivisanim nestancima; međutim, i dalje ima na hiljade lica nestalih od sukoba 1998-1999. čiji ostaci nisu identifikovani niti je utvrđeno gde se nalaze.

Prema Međunarodnom komitetu Crvenog krsta (ICRC), krajem juna se još nije znalo šta je sa 2.047 lica čije je stanje neizvesno od početka konflikta, od kojih su oko 70 procenata kosovski Albanci a 30 procenata kosovski Srbi i pripadnici ostalih manjina.

Tokom godine, UNMIK-ova kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu (OPMF) nastavila je sa identifikacijom posmrtnih ostataka nestalih osoba na Kosovu. Od 2002. godine, kancelarija je obavila 571 terensku operaciju i ekshumaciju, od kojih 66 tokom godine. Pronađena su tela 3.800 nestalih osoba i pažnja je usmerena na utvrđivanje identiteta zemnih ostataka 1.500 osoba koji su otkriveni na Kosovu od 1999. i oko 900 primljenih iz Srbije počev od 2002.

Do kraja godine, OMPF je u posedu imao 455 neidentifikovanih tela, od kojih je 397 ekshumirano na Kosovu a 58 prebačeno iz Srbije. Od januara do avgusta, OMPF je primio 180 pozitivnih DNK izveštaja, što predstavlja 77 identifikovanih lica. Tokom godine, OMPF i Međunarodna komisija za nestala lica radili su na identifikaciji 61 slučaja nestalih lica čiji se identitet nije mogao utvrditi jer nije bilo dovoljno davalaca krvi. DNK podaci i tradicionalne metode kombinovane su pri identifikaciji posmrtnih ostataka. Tokom godine vraćeni su posmrtni ostaci 9 lica a za preostala tela nastavljen je rad na identifikaciji.

Tokom godine, OMPF je takođe nastavio sa ekshumacijama; otkrio je i izvršio autopsije na 73 tela sa 66 lokacija. Ekshumacije su bile u toku i krajem godine.

U junu 2006, srpske vlasti su prebacile poslednje zemne ostatke kosovskih albanskih žrtava iz sukoba 1998-99. pronađene u masovnim grobnicama u Srbiji. Ovi ostaci su vraćeni porodicama kako bi se obavile sahrane. Porodice nestalih i dalje su tražile da srpske vlasti dozvole pristup podacima koji bi mogli ukazati na lokacije drugih masovnih grobnica ili mesta na kojima su tela možda spaljena.

KOSOVO

Radna grupa za nestala lica sastavljena od kosovskih i srpskih zvaničnika, kojom predsedava ICRC, sastala se četiri puta tokom godine pod pokroviteljstvom SRSG-a. Iako se specijalna podgrupa za sudsku medicinu sastala dva puta u prvoj polovini godine i obavila nekoliko telekonferencija o forenzičkim pitanjima, stotine zemnih ostataka u prištinskoj mrtvačnici i dalje nisu identifikovani.

Prema podacima ICRC-a, od januara do avgusta zemni ostaci 155 lica identifikovani su i predati porodicama: 41 iz Srbije na Kosovo (preko OPMF-a), 16 sa Kosova u Srbiju (ekshumirani na Kosovu i predati porodicama u Srbiji), a 98 u okviru Kosova (ekshumirani na Kosovu i predati porodicama na Kosovu).

c. Mučenje i drugi surovi, nehumanji ili ponižavajući postupci ili kazne

Ustavni okvir i zakon o krivičnom postupku zabranjuju ovakvu praksu ali je bilo izveštaja da ih je PISG primenjivao. Nije bilo izveštaja da je UNMIK, koji je suvereno telo vlasti, ili KFOR, koji ima ograničenu nadležnost u pogledu hapšenja i pritvora, upražnjavao ovakvu praksu.

Prema medijskom izveštavanju, KPS je primenjivao silu u razbijanju nasilnih demonstracija i tukao demonstrante a izvršio je hapšenja za vreme demonstracija 10. februara. Kancelarija ombudsmana pokrenula je istragu o protestu 10. februara i poslala pisma SRSG-u i premijeru tražeći da iskriste svoj autoritet kako bi se obavila nezavisna istraga o policijskom ponašanju za vreme ovog protesta.

Jedinica KPS-a za profesionalne standarde pokrenula je tri istrage, od kojih je jedna obustavljena kao neosnovana. Druge dve istrage su dovele do disciplinskih postupaka povedenih protiv umešanih policajaca, i svi su suspendovani na po deset dana bez plate, određena im je obavezna dopunska obuka, a u lične dosijee unete su im zabeleške o disciplinskoj meri.

Uslovi u zatvorima i centrima za pritvor

Zatvori i centri za pritvor su navodno u skladu sa međunarodnim standardima; međutim, tokom godine bilo je navodnih zlostavljanja i maltretiranja zatvorenika.

KOSOVO

Dana 18. avgusta, sedam lica zatvorenih zbog terorizma, ubistva, pokušaja ubistva i pljačke pobeglo je iz zatvora u Dubravi. Jedan zatvorenik je navodno ispalio dva hica unutar zatvora, a nepoznata lica su pucala iz automatskog oružja na spoljne zidove objekta kako bi omogućili bekstvo. Kasnije su izvan zatvorskih zidova pronađene ispaljene raketne granate. Odsek za kaznenu upravu pri UNMIK-ovom Odeljenju pravde preuzeo je kontrolu nad zatvorom u Dubravi na jedan dan. Uhapšeno je pet službenika Kosovske zatvorske službe (KCS). Direktor zatvora u Dubravi, Sokol Zogaj, dao je ostavku 27. avgusta. Policija je potom uhapsila jednog begunca u prištinskom kafeu 5. oktobra a drugog ubrzo zatim izvan Prištine. Jedan begunac je 1. novembra ubijen u obračunu blizu Tetova u Makedoniji a druga dva su poginula 7. novembra u obračunu u istom području. Do kraja godine dva begunca ostala su na slobodi.

UNMIK je prijavio da su tokom godine vođeni disciplinski postupci protiv članova KCS-a koji broji 1.650 pripadnika. Ponašanje za koje su pokrenuti disciplinski postupci uključivalo je administrativne prekršaje kao što su opetovana kašnjenja i prevare.

U zatvoru u Dubravi do 1. jula nalazio se 1.161 zatvorenik, iako je ukupni kapacitet zatvora 1.100. Tokom godine radili su zatvor u Dubravi i pet centara za pritvor, a u Lipljanu je nastavljena izgradnja novog zatvorskog objekta da bi se smanjila prenatrpanost.

Tokom godine, zatvorski službenici UNMIK-ove policije nastavili su da nadležnost prebacuju na Kosovsku zatvorsku službu (KCS), u nadležnosti PISG-a. KCS je vodio svakodnevne poslove u zatvoru u Dubravi, s izuzetkom odeljenja sa 32 zatvorenika visokog rizika koje je ostalo pod međunarodnim nadzorom. UNMIK je zadržao nadležnost za potpunu kontrolu zatvorskog sistema u vanrednim situacijama.

UNMIK je dozvoljavao posete ICRC-a a ombudsman je mogao da prati rad kosovskih zatvora i centara za pritvor. U februaru je Ministarstvo pravde dozvolilo Savetu za odbranu ljudskih prava i sloboda (CDHRF), lokalnoj nevladinoj organizaciji, potpuni pristup svim zatvorima, centrima za pritvor i popravnim centrima. CDHRF se ranije žalio da mu je u nekoliko navrata pristup uskraćen. U martu su predstavnici Komiteta Saveta Evrope za prevenciju torture (CPT) posetili zatvore i druge objekte za pritvor. Delegaciji je takođe omogućen potpun pristup objektu za

KOSOVO

pritvor u bazi NATO-a/KFOR-a. Tokom godine ICRC je posetio neke od kosovskih zatvora ali nije izdao saopštenja za javnost.

d. Proizvoljno hapšenje ili pritvor

Ustavni okvir i zakon o krivičnom postupku zabranjuju proizvoljno hapšenje i pritvor i te zabrane su UNMIK, KFOR i PISG generalno poštovali u praksi.

Uloga policijskog i bezbednosnog aparata

Lokalne bezbednosne snage uključuju KZK, civilnu organizaciju za vanredne situacije, i KPS, lokalne policijske snage koje rade u nadležnosti SRSG-a i pod nadzorom UNMIK-ove policije. Po UNMIK-ovoj odredbi iz decembra 2005. godine, ustanovljeno je Ministarstvo unutrašnjih poslova, koje je po ustavnom okviru odgovorno za primenu zakona. Prvi ministar unutrašnjih poslova imenovan je 2006. godine, a KPS je postao izvršno telo u sastavu ministarstva. UNMIK je zadržao izvršnu vlast nad policijom, ali je nastavio da prenosi policijska ovlašćenja i funkcije na KPS.

Međunarodni policijski komesar upravlja i UNMIK-ovom policijom i KPS-om. Kosovski Albanci koji obavljaju funkcije zamenika komesara i četiri pomoćnika komesara podređeni su međunarodnom policijskom komesaru. Pripadnici etničkih manjina su na kraju godine činili otprilike 16 procenata sastava KPS-a koji broji 7.200 ljudi, 10 procenata su kosovski Srbi, a 13 procenata su bile žene.

SRSG ima izvršnu vlast nad KPS-om. Svakodnevne policijske operacije prenete su na KPS u svim regionima izuzev u Mitrovici. U ovim regionima je KPS odgovoran za sve policijske službe i uobičajene aktivnosti. Specijalizovane jedinice za ratne zločine i etnički motivisana ubistva i dalje se sastoje prvenstveno od međunarodnog osoblja policije UN-a i uglavno rade nezavisno od KPS-a zbog osetljivosti ovih poslova. Jedinice za kriminalističku obaveštajnu službu i organizovani kriminal zajedno su radile. I međunarodna policija i sudstvo imaju diskreciono pravo da intervenišu u bilo kojem krivičnom predmetu. Iz praktičnih razloga, većina policijskih dužnosti i obaveza bila je u rukama KPS-a.

KOSOVO

Podložnost korupciji i uticaju vlasti i dalje je problem u bezbednosnim snagama.

Tokom 2006. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova pri PISG-u i Misija OEBS-a na Kosovu inaugurisali su Policijski inspektorat Kosova, telo ustanovljeno za promovisanje policijske umešnosti i uspešnosti, odgovornost policije za njene radnje, i istragu i kažnjavanje rđavog ponašanja. Tokom godine, inspektori su obavili 14 revizija i inspekcija uključujući i slučaj od 10. februara i protest za samoopredeljenje.

Kancelarija UNMIK-a za nadzor istraživala je korupciju u UNMIK-u i krivični sudski sistem. Sudstvo se generalno odnosilo prema bezbednosnim snagama jednako kao i prema opštem stanovništву.

Tokom godine jedinica KPS-a za profesionalne standarde, kojom upravlja policija UNMIK-a, pokrenula je 460 predmeta koji obuhvataju 678 službenika KPS-a; većina se odnosi na neopravdano odsustvo s posla, zloupotrebu bolovanja, primenu sile, spavanje na poslu i etničko nasilje. Do kraja godine završeno je 376 predmeta, 299 su procenjeni kao valjani, a 68 kao neosnovani. Bez istražnih mera zatvoreno je devet slučajeva zbog ostavki optuženih službenika. Izrečene su različite kazne, od otpuštanja do privremene suspenzije i obavezne obuke. U septembru je još ukupno 185 slučajeva bilo pod istragom; u slučajevima gde je u pitanju kršenje krivičnog zakona, mnogi službenici su privremeno suspendovani do odluke suda.

U aprilu je racija, koju su u opštini Štrpc sa većinskim srpskim stanvništvom izvršili pripadnici KPS-a, koji su svi bili isključivo etnički Albanci, dovela do povređivanja nekoliko osumnjičenih kosovskih Srba i verodostojnih tvrdnji o prekomernoj upotrebni sile i nepriličnom ponašanju. Stoga je KPS pokrenuo internu istragu kako bi se utvrdilo rđavo ponašanje policije i započela nacrt standardnih operativnih procedura za policijske operacije u područjima gde žive Srbi i pripadnici drugih manjina. Do kraja godine nisu završeni ni istraga ni uspostavljanje ovih procedura.

Hapšenje i pritvor

Policija je uopšte uzev otvoreno hapsila osumnjičene koristeći nalog koji je izdao sudija ili tužilac; međutim, u određenim slučajevima, osumnjičene su tajno hapsili maskirani policajci ili policajci na tajnom zadatku. Po zakonu, za hapšenje je neophodan nalog tužioca a uhapšeni mora biti izveden pred sudiju

KOSOVO

u roku od 72 časa. Većinu hapšenja tokom godina obavio je KPS a ne UNMIK. KPS nije kršio vremensko ograničenje od 72 sata i generalno je optužbu podizao u roku od šest sati ili bi privedene puštalo. Uhapšeni imaju pravo da budu obavešteni o razlogu za hapšenje na jeziku koji razumeju; da ne govore i ne odgovaraju ni na kakva pitanja osim ona koja se tiču njihovog identiteta; da dobiju besplatne prevodilačke usluge; da imaju advokata i da im se advokat obezbedi ukoliko sami ne mogu da plate pravnu pomoć; da dobiju lekarsku pomoć uključujući i psihijatrijsku pomoć; i da obaveste jednog člana porodice. Policija UNMIK-a i KPS generalno su poštivali ova prava u praksi. Zakon dozvoljava kauciju, oduzimanje pasoša, kućni pritvor i druge mere kao alternativu pritvoru po pozivu, ali se ovo primenjivalo samo u nekolicini slučajeva.

Pod vanrednim okolnostima, KFOR je mogao uhapsiti i pritvoriti pojedince bez naloga. Komandant KFOR-a može pojedincima produžiti pritvor i do trideset dana a da pred sudom ne budu optuženi za krivično delo pod uslovom da ih sud ne osloboodi. Nije bilo izveštaja da je tokom godine KFOR vršio hapšenja bez naloga.

Policija UNMIK-a i KPS mogu zadržati lice do 72 sata bez sudskog naloga. Sud može zadržati lice u pritvoru pre suđenja i do 30 dana od dana hapšenja, ali sud može ovaj pritvor produžiti i do ukupno 18 meseci. Zakon dozvoljava kućni pritvor, žalbu na pritvor po pozivu i dodatnu upotrebu kaucije kao alternativu pritvoru pre suđenja.

Dugi pritvori, i pre i za vreme sudskog postupka, i dalje su problem premda je tokom godine bilo izvesnih poboljšanja. Zakon propisuje da sudija može nametnuti vanredne mere samo kada uobičajene mere, kao što je kućni pritvor, nisu dovoljne da osiguraju prisustvo optuženog tokom krivičnog postupka i omoguće propisno vođenje krivičnog postupka. U praksi su sudije uobičajeno koristile pritvor po pozivu ne pravdajući to pokazivanjem dokaza.

e. Uskraćivanje pravičnog javnog suđenja

Ustavni okvir predviđa nezavisno sudstvo; međutim, lokalno sudstvo je povremeno postupalo pristrasno i bilo pod spoljnim uticajima i nije u svim slučajevima obezbedilo pravičan

KOSOVO

postupak. Bilo je verodostojnih izveštaja o korupciji lokalnog sudstva i pravosuđe je bilo neefikasno.

Zakonodavna vlast pripada UNMIK-u prema Rezoluciji 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Policija i sudski organi UNMIK-a zadržali su izvršnu vlast u okviru pravosudnog sistema ali su sarađivali sa lokalnim sudijama i tužiocima; tokom godine UNMIK je nastavio da prenosi neke nadležnosti na Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova i Pravosudni savet Kosova ustanovljen 2005. U srpskim enklavama i opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom vlada Srbije je nastavila da vodi nedozvoljeni paralelni pravosudni sistem.

Sudski sistem se sastoji od Vrhovnog suda, pet okružnih sudova uključujući trgovinski sud, 25 opštinskih sudova, 25 sudova za manje prekršaje i apelacionog suda za manje prekršaje. U oktobru je bilo 174 međunarodne sudije koje je postavio UNMIK i 13 međunarodnih tužilaca. U januaru su UNMIK i Ministarstvo pravde uspostavili Specijalno tužilaštvo Kosova pod nadzorom UNMIK-ovog Odeljenja prave. Tužilaštvo obuhvata šest kosovskih specijalnih tužilaca koji su usredsređeni na teška krivična dela, uključujući trgovinu ljudima, korupciju i kontraterorizam. Jedan specijalni tužilac odgovoran je za predmete u vezi sa trgovinom ljudima, a drugi za kontraterorizam i teške međuetničke zločine.

PISG uključuje centralnu kancelariju javnog tužioca, pet okružnih tužilaca i sedam opštinskih tužilaca.

Mada je po zakonu predviđeno da u teškim slučajevima sudi veće sastavljeni od pet sudija, od kojih su dva profesionalna a tri laika, po UNMIK-ovim propisima međunarodnim tužiocima je dozvoljeno da sude u predmetima osetljive etničke ili političke prirode, u šta spadaju postupci pred većem sastavljenim od trojice međunarodnih sudija. Od početka svoga rada 2003. godine, međunarodni tužioci su okočali oko 300 od ukupno 700 predmeta koji su im dodeljeni.

UNMIK i Pravosudni savet Kosova su 2006. pokrenuli kampanju zapošljavanja sudija i tužilaca iz redova nedovoljno zastupljenih zajednica. U junu je jedan kosovski Srbin, sudija, stupio na dužnost, čime je ukupan broj kosovskih Srba sudija porastao na 15.

Jedinica UNMIK-a za sudsku inspekciju (JIU) nadzirala je sudski rad i dala preporuke za disciplinske mere i obuku. Jedinica je nadležna da izvrši reviziju i evaluaciju kosovskog pravosudnog

KOSOVO

sistema, daje preporuke Odeljenju za pravosuđe za rešavanje sistemskih problema, vodi istrage o navodima o sudijskim i tužilačkim zloupotrebama i iznosi takve slučajevе na disciplinskim raspravama pred Pravosudnim savetom Kosova. JIU je procesuirao ukupno 1.838 prijava od 2001. godine, uključujući 351 tokom godine do septembra. Od tog 351 slučaja, JIU je odbacio 179 predmeta a okončao 71 od 150 istraga. U većini istraga (64), JIU nije otkrio zloupotrebe. Jedinica je sedam predmeta prosledila Pravosudnom savetu, koji je suspendovao jednog opštinskog sudiju do podizanja optužnice za primanje mita, izrekao opomenu jednom okružnom tužicu i jednom opštinskom sudiji, i odbacio prijave za jednog okružnog sudiju i jednog okružnog tužioca. JIU se žalio u slučajevima где su prijave odbačene i tražio strožu disciplinsku meru za tužioca.

Sudske postupci

Suđenja su javna a zakon optuženom omogućava da prisustvuje suđenju, suoči se sa svedocima, vidi dokaze i ima pravnog zastupnika, čije troškove, ukoliko je potrebno, snosi država; međutim, ovi postupci se retko koriste u praksi. Optuženi se smatra nevinim dok se ne dokaže suprotno i ima pravo žalbe. Suđenje se odvija pred većem koje se sastoji od laika i profesionalnih sudija; nema suđenja sa porotom.

Pravosudni savet Kosova je od januara povećao mesečna primanja advokatima koje imenuju sud sa oko 365 dolara (250 evra) na oko 730 dolara (500 evra) mesečno.

Tokom godine, PISG je ustanovio Komisiju za pravnu pomoć. Premijer je imenovao šefa komisije, a UNMIK-ovo Odeljenje pravde izvršilo je provere za osam kandidata za zamenike. Komisija je nezavisno vladino telо koje obezbeđuje besplatnu pravnu pomoć siromašnim osobama. Kada postanu potpuno operativni, službenici za pravnu pomoć će raditi u pet okružnih kancelarija za pravnu pomoć gde će advokati koje imenuje komisija pružati pravnu pomoć ljudima kojima je neophodna. Komisija je preko raznih medija nastojala da ohrabri učešće manjina.

Odeljenje UNMIK-a za sudske integritet bavilo se i dalje problemima pravosudnog sistema koji su se odnosili na manjine. Osim toga, Ministarstvo pravde je vodilo 11 kancelarija za vezu sa sudom, od kojih su dve osnovane tokom godine, s ciljem da se pomogne manjinskim zajednicama u područjima где су Srbi većina tako što se s njima odlazi u sud, u njihovo ime se sudu podnose dokumenta, a izbeglicama i interno raseljenim licima se

KOSOVO

obezbeđuju informacije i pruža pravna pomoć. U odgovor na prethodne kritike pravnih eksperata i posmatrača za ljudska prava o nepravičnosti u suđenjima pripadnicima etničkih manjina, umesto kosovskih Albanaca, međunarodne sudije i tužioci sudili su i tužili po predmetima koji se odnose na kosovske Srbe.

Sudski sistem Kosova i Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (ICTY) nastavili su sa identifikacijom i kažnjavanjem počinilaca ratnih zločina tokom sukoba 1999. godine; međutim, mnogi slučajevi su ostali nerešeni. Vrhovni sud nastavlja da postupa po žalbama na odluke lokalnih sudova u predmetima koji se odnose na navodne ratne zločine i genocid proistekle iz sukoba 1999.

Politički zatvorenici i pritvorenici

Tokom godine, nije bilo izveštaja da su KFOR, UNMIK, KPS ili PISG držali političke zatvorenike ili pritvorenike.

Građanski sudski postupci i lekovi

Prema izveštaju OEBS-a iz 2006. godine, mešanje opštinskih vlasti i UNMIK-ovog Odeljenja pravde ometalo je nezavisnost pravosuđa u građanskim predmetima. OEBS je naveo slučajeve u kojima su opštinske vlasti otvoreno ometale sudske postupke, vršile pritisak na sudije u predmetima u kojima su nadležni bili stranka, i uticali na treću stranu da spreči sudove u izvršavanju dužnosti. OEBS je takođe izvestio da je UNMIK-ovo Odeljenje pravde instruiralo sudije da ne procesuiraju odštetne zahteve za imovinu koju su oštetili KFOR, UNMIK, ili opštine. Tokom godine OEBS je prijavio izvestan pomak u ovoj oblasti iako nedovoljan da se smanji broj zaostalih predmeta. UNMIK-ovo Odeljenje pravde je tvrdilo da se nije bavilo takvim zahtevima jer su logistički problemi takvih zahteva nepremostivi. Takođe je tvrdilo da će priliv zahteva koji se tiču imovine ometati rad sudova, povećati već ionako veliki broj nagomilanih predmeta i zahtevati posebno planiranje i koordinaciju, pošto će se morati obezbediti bezbednosna pratnja velikom broju kosovskih Srba koji su podnosioci zahteva. OEBS je u julu prijavio da su se UNMIK i opštinske vlasti neovlašćeno remetili sudske nezavisnost u predloženoj prodaji imovine u romskom naselju u mitrovačkom regionu.

KOSOVO

Nije bilo izveštaja o teškoćama u izvršavanju sudske naloge koji su proistekli iz građanskih parnica. Međutim, prema jednom izveštaju iz 2006, samo 14 procenata otvorenih predmeta koji bi uticali na građanski red bili su posledica građanskih sporova; 69 procenata takvih predmeta ticalo se naplate dugovanja komunalnih preduzeća.

Povraćaj imovine

PISG je u martu 2006. ustanovio Kosovsku agenciju za imovinu (KPA) kao naslednika Direktorata UNMIK-a za stambene i imovinske zahteve. Dok se Direktorat bavio samo stambenom imovinom, nova agencija je odgovorna za rešavanje stambenih, komercijalnih i poljoprivrednih imovinskih zahteva u vezi sa sukobom iz 1999. godine. Do septembra je Kosovska agencija za imovinu primila 27.064 zahteva: 24.064 za poljoprivrednu imovinu, 844 za komercijalnu imovinu i 1.808 za stambenu imovinu. Kosovski Srbi u severnom delu Mitrovice i dalje zauzimaju imovinu kosovskih Albanaca, dok su kosovski Albanci u južnom delu zauzeli i ne dozvoljavaju kosovskim Srbima pristup njihovoj imovini.

Komisija za stambene i imovinske zahteve održala je poslednju sednicu u junu gde je raspravljala o 53 zahteva o kojima treba ponovo raspravljati. Oko 98,8 procenata svih odluka komisije primjeno je, a preostalo je još oko 354 predmeta. Početkom avgusta glavni zamenik SRSG-a privremeno je suspendovao izvršenje odluka KPA pošto su lokalne vlasti u opštini Klini odbile da ih primene. Ovo je podstaklo veću saradnju opštinskih vlasti i UNMIK je suspenziju ukinuo 8. avgusta što nije uticalo na odluke Agencije.

Krajem godine Agencija je pod svojom upravom imala 4.665 poseda; 3.350 po zahtevu uspešnih potražilaca, a 1.315 na osnovu *ex officio* intervencije Komisije za stambene i imovinske zahteve (prethodnika KPA). Od ovih slučajeva, 167 su bili predmet zahteva za povraćaj poseda.

Nadležnost KPA uključuje nadzor iznajmljivanja izvesne napuštene svojine na Kosovu. U tom smislu, agencija je upravljala rasporedom iznajmljivanja imovine pod svojom nadležnošću, omogućavajući licima u posedu imovine da dobiju zakupninu tako što su ovlastili agenciju da imovinu iznajmljuje dok se vlasnik ne odluči da svojinu koristi na drugačiji način. Do kraja godine ukupno je iznajmljeno 813 poseda od kojih je 113 iznajmljeno *ex officio*. KPA je kroz ovaj program prikupila zakupninu u vrednosti oko 618.330 dolara (423.514 evra).

KOSOVO

Broj zahteva u vezi sa imovinom nagomilan u opštinskim sudovima do kraja godine iznosio je oko 21.000; ovo su gotovo isključivo novčani zahtevi kosovskih Srba na ime odštete u vezi sa ratom.

f. Proizvoljno ometanje privatnosti, porodice, doma i korespondencije

Propisi UNMIK-a i Ustavni okvir zabranjuju takve aktivnosti i UNMIK, KFOR i PISG su se u praksi generalno pridržavali ovih zabrana. Snage KFOR-a su pomagale civilnoj policiji UNMIK-a i KPS-u u obavljanju pretresa u slučajevima visoko rizičnih osumnjičenih osoba i samostalno su obavljali pretrese na privatnim posedima tražeći oružje bez naloga suda, na osnovu ovlašćenja mirovne misije po Rezoluciji 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija.

Odeljak 2 Poštovanje građanskih sloboda

a. Sloboda govora i štampe

Propisi UNMIK-a i Ustavni okvir predviđaju slobodu govora i štampe, i UNMIK, KFOR i PISG su generalno poštovali ova prava u praksi. Međutim, bilo je izveštaja da su novinare zastrašivali zvaničnici iz javnog sektora i vlasti, političari i poslovni ljudi. Mediji su takođe naveli da su nailazili na poteškoće i ometanja u pribavljanju informacija u državnim i javnim institucijama. Važeći zakon o medijima zabranjuje govor mržnje i govor koji poziva na etničko nasilje. Štampani mediji imaju etički kodeks i sopstveno telo koje rešava pritužbe u vezi sa novinskim tekstovima.

Generalno, pojedinci mogu javno ili privatno kritikovati vlasti bez represalija.

Prema Udruženju profesionalnih novinara Kosova, usled finansijskih nevolja medijskih kuća, nezavisnost uredništva i novinarski profesionalizam bili su podložni spoljnim uticajima i pritiscima. Neke novine su finansijski bile samodovoljne, a neke su radile zahvaljujući donacijama i tako uspele da razviju uredničku politiku nezavisnu od poslovnih i političkih interesa. Međutim, neke novine su se oslanjale na finansiranje poslovnih i političkih interesnih grupa, koje su im novac obezbeđivale u

KOSOVO

zamenu za pozitivno izveštavanje. Tokom godine nije bilo izveštaja da su PISG ili UNMIK vršili pritisak ili uticali na nezavisne štampane medije.

Štampani mediji se rukovode novinarskim kodeksom koji je usvojio Savet za štampu Kosova, organizacija koju čine novinski urednici i izdavači. Žalbena komisija saveta može da izrekne novčane kazne za kršenje kodeksa, uključujući kazne i do 2.920 dolara (2.000 evra) za teška kršenja kao što su govor mržnje i klevete.

Tokom godine, na Kosovu je bilo 114 ovlaštenih radiodifuznih medija (od kojih 45 emituje program na jezicima manjina), koji su iznosili široku paletu gledišta.

Međunarodnim medijima je bilo dozvoljen neometan rad.

Novinari su izvestili da su pritisci političara i organizovanog kriminala za posledicu imali indirektni oblik cenzure; uzdržavali su se od kritičkog istraživačkog izveštavanja iz straha za ličnu bezbednost. Novinarima su povremeno nuđene finansijske beneficije u zamenu za pozitivno izveštavanje ili odustajanje od istraživanja. Prema rečima urednika, vladine agencije su povukle redovne reklame iz novina koje su objavile kritičke prikaze o njima.

Od januara 2006, Skupština Kosova ima neposrednu nadležnost nad kosovskim popularnim javnim medijskim preduzećem Radio Televizijom Kosovo (RTK), a budžet RTK-a je pod kontrolom Ministarstva finansija. Zakon iz 2006. po kojem RTK prelazi iz nadležnosti UNMIK-a pod nadzor PISG-a propisuje regulisanje sadržaja programa RTK-a i nalaže da najmanje 15 procenata programskog vremena RTK-a, uključujući udarne termine, bude proporcionalno posvećeno nevećinskim zajednicama na njihovim jezicima.

U avgustu 2006. Komisija za nezavisne medije ustanovljena je umesto privremenog komesara UNMIK-a za medije. Komisija je stalno telo koje nadzire sedmočlani upravni savet u kojem su dva međunarodna člana. Komisija je primenila propise UNMIK-a i kodeks ponašanja koji se odnosi na radiodifuzne medije.

KOSOVO

Prethodnih godina je javno nazivanje kosovskih Srba ratnim zločincima za posledicu imalo ubistva iz svete i druge vrste nasilja. Počev od marta list *Infopres* redovno je objavljivao spiskove kosovskih Srba koji su regrutovani u Jugoslovensku armiju tokom sukoba 1998–1999. Savez za štampu Kosova, samostalno telo koje rešava pritužbe na štampane medije, pokrenulo je istragu ali nije postignuta saglasnost o tome da li je *Infopres* prekršio standarde Saveta za štampu. OEBS je javno kritikovao ove tekstove; *Infopres* je odbacio kritike tvrdeći da su tekstovi tačni i da vrše posao koji pravosuđe nije u stanju da obavi.

Za razliku od 2006, nije bilo slučajeva policijskog nasilja nad novinarima. Međutim, Udruženje profesionalnih novinara Kosova prijavilo je 24 slučaja kršenja slobode štampe tokom godine. U pitanju su verbalne pretnje, koje su novinarima i njihovim agencijama uputili subjekti pogodjeni negativnim medijskim izveštavanjem, i pritisci da se ne objave izvesni materijali i članci.

Tokom godine bilo je nekoliko slučajeva nasilja ili uzneniranja uperenih na medije.

Dana 6. marta, novinar lista *Lajm Enis Veliju* tvrdio je da ga je napalo obezbeđenje Preduzeća za bezbednost WDG u sedištu Kosovske elektrokorporacije (KEK) u Prištini nakon što je portparolu preduzeća postavio pitanje o tenderu KEK-a za službe obezbeđenja.

Dana 21. septembra, kuća novinara Milajima Zekavasa je spaljena čime je napravljena šteta od oko 146.000 dolara (100.000 evra). Zeka je rekao da mu je kuća pre ovog incidenta dvaput opljačkana. Zeka je izveštavao o kontroverznim slučajevima, uključujući i važne slučajeve ubistava i korupcije.

Dana 2. avgusta, Udruženje profesionalnih novinara Kosova primilo je pritužbu novinara lista *Lajm Albana Selimija* koji tvrdi da mu je Ministarstvo zdravlja uskratilo fizički pristup Ministarstvu i pristup informacijama Ministarstva u znak odmazde za objavljinjanje izveštaja za koji Ministarstvo tvrdi da je netačan.

U julu su se novinari dnevnika *Koha Ditore* javno žalili da im je Ministarstvo za životnu sredinu zabranilo pristup Ministarstvu navodno zbog osporavanja izjave ministra.

KOSOVO

Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja o sukobima novinara i pripadnika KPS-a.

Nije bilo pomaka u istrazi o ubistvu urednika lista *Bota Sot* Bardhila Ajetija iz 2005. KPS-ova istraga je krajem godine bila u toku.

Prema zakonskim propisima o izborima, za vreme političke kampanje mediji moraju obezbediti pravično i nepristrasno izveštavanje i razgovore i debate za sve stranke, izveštavanje o kampanjama mora biti pravično i nepristrasno, a u debatama moraju učestvovati gosti različitih političkih mišljenja i publika kao i nepristrasni moderatori. Međunarodni sudija je 2006. naredio konfiskaciju imovine lista *Bota Sot* te da se proda kako bi se platilo 105.000 dolara (72.000 evra) na ime novčane kazne koju je sud odredio zbog neuravnoteženog izveštavanja o izborima decembra 2004. i netačnog izveštavanja. Iznos od 75.900 dolara (52.000 evra) koji *Bota Sot* ima na računu u banci blokiran je do naplate novčane kazne. Nije bilo pomaka u ovom slučaju i račun u banci je i dalje blokiran. *Bota Sot* je u martu nastavio da izlazi pošto je list postigao dogovor sa Poreskom upravom o postepenom otplaćivanju poreskog duga.

Slobodan pristup internetu

UNMIK, KFOR i PISG nisu ograničavali upotrebu interneta niti je bilo izveštaja da je vlada kontrolisala elektronsku poštu ili onlajn komunikaciju na internetu. Pojedinci i grupe mogli su da mirno izražavaju svoje stavove preko interneta, uključujući i elektronsku poštu. Po jednoj anketi u maju, 22 procента žitelja Kosova internet koristi svakodnevno.

Akademske slobode i kulturni događaji

UNMIK, KFOR i PISG nisu ograničavali akademske slobode niti kulturne događaje.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Sloboda okupljanja

Propisi UNMIK-a i Ustavni okvir predviđaju slobodu okupljanja i u praksi UNMIK, KFOR i PISG generalno poštaju ovo pravo. Propisi UNMIK-a nalažu da organizatori prijave demonstracije 48 sati ranije radi policijske koordinacije.

KOSOVO

Prema izveštajima medija, KPS je koristio silu da razbije demonstracije i batinao demonstratore pri hapšenju u najmanje četiri prilike tokom godine.

Sloboda udruživanja

Propisi UNMIK-a i Ustavni okvir predviđaju slobodu udruživanja i u praksi UNMIK, KFOR i PISG generalno poštuju ovo pravo.

Misija OEBS-a na Kosovu rutinski registruje političke stranke pod pokroviteljstvom UNMIK-a, a Ministarstvo javnih službi registruje nevladine organizacije.

c. Sloboda veroispovesti

Propisi UNMIK-a i Ustavni okvir predviđaju slobodu veroispovesti i u praksi UNMIK i PISG generalno poštuju ovo pravo.

Nema nekih posebnih propisa u vezi sa odobravanjem dozvola za verske grupe; međutim, da bi mogle kupiti imovinu ili dobiti finansijsku pomoć od UNMIK-a ili nekih drugih međunarodnih organizacija, verske organizacije se moraju registrovati pri UNMIK-u i Ministarstvu javnih službi kao nevladine organizacije. Verske grupe su se žalile da status nevladine organizacije ne odražava adekvatno njihov verski karakter, a Protestantska evangelistička crkva odbila je da se registruje kao nevladina organizacija.

U skladu sa zakonom iz 2002. po kojem državne obrazovne ustanove treba da se uzdrže od verskih uputstava ili drugih aktivnosti koje promovišu ijednu određenu religiju, Ministarstvo obrazovanja je zabranilo nošenje marama. Ministarstvo je nastavilo da primenjuje ovu zabranu, posebno u školama koje propisuju uniformu, uprkos mišljenju ombudsmana iz 2004. da bi taj propis trebalo primenjivati samo na nastavno i drugo osoblje škole a ne i na učenike. Dana 20. septembra, list *Koha Ditore* je izvestio da je trima učenicama iz dve srednje škole u opštini Srbica zabranjen ulazak u školu jer nose marame; na kraju im je dozvoljeno da prisustvuju nastavi.

Protestantske grupe još prijavljuju diskriminaciju u pristupu medijima, posebno kad je reč o Radio Televiziji Kosovo (RTK). Protestantska evangelistička crkva na Kosovu, poznata kao Zajednica božjih ljudi, takođe je prijavila da im 2006. godine Opština Dečani nije dala dozvolu za izgradnju crkvenog objekta

KOSOVO

na zemljištu koje su kupili, navodeći negativnu reakciju lokalnog stanovništva. Krajem godine predmet je bio pred Vrhovnim sudom Kosova.

Islamska zajednica je nastavila da tvrdi da su UNMIK-ovo odbijanje da dodeli radio frekvenciju za islamsku radio stanicu i zatvaranje prostorije za molitvu u Nacionalnoj biblioteci primeri pomanjkanja verskih sloboda.

Društvene zloupotrebe i diskriminacija

Tokom godine bilo je više izveštaja o napadima na srpsko pravoslavno sveštenstvo i parohijane i o mnogobrojnim vandalskim napadima na srpske pravoslavne crkve i crkvenu imovinu.

Nije bilo pomaka u slučaju iz maja 2006. kad su nepoznati napadači pucali na automobil koji je vozio srpski pravoslavni sveštenik Srđan Stanković u zvečanskoj opštini. UNMIK je podneo prijavu protiv pripadnika KPS-a, kosovskog Srbina, u vezi sa ovim incidentom. Predmet je predat međunarodnom tužiocu i nije okončan do kraja godine.

Bilo je izveštaja o incidentima kao što su kamenovanje i drugi napadi na srpske autobuse i srpsko pravoslavno sveštenstvo dok su putovali izvan manastira, a monasi i monahinje u nekim manastirima navodno nisu koristili delove manastirskog poseda u strahu za ličnu bezbednost.

Bezbednosni problemi i dalje pogađaju srpsku zajednicu i njihove verske slobode. Neki kosovski Srbi su tvrdili da nisu mogli da putuju slobodno kako bi upražnjavali verske običaje.

Dana 29. marta, napadač koga je KPS identifikovao kao kosovskog Albanca Jusufa Mulaja iz sela Istinić ispalio je raketnu granatu na manastir Dečane. Premijer Agim Čeku i ostali visoki kosovski albanski političari osudili su napad i izrazili solidarnost sa manastrom. Policija je izvršila pretres Mulajevе kuće 4. maja, ali je on već pobegao što upućuje da je najverovatnije upozoren na pretres. Ovo je četvrti napad na manastir od 1999. Mulaj je krajem godine i dalje bio u bekstvu.

Dana 29. jula, u selu Boljotinu u opštini Žvečan, jedan kosovski Albanac pretio je srpskopravoslavnoj monahinji iz manastira

KOSOVO

Sokolica. Napadač ju je vređao a vojniku KFOR-a pretio sekirom. Počinioca je KPS pritvorio, saslušao i pustio.

Tokom godina bilo je brojnih slučajeva krađe i vandalskih napada na imovinu Srpske pravoslavne crkve. U mnogim slučajevima su izvršene krađe dragocenih metala, dok su u drugima izvršeni vandalski napadi, često na novoobnovljene crkve. Na primer, 5. marta su nepoznati počinioci vandalizovali crkvu svetog Jovana u Peći. Sveti Jovan je jedna od mnogih crkava zapaljenih u neredima 2004. i delimično obnovljena 2005.

Dana 16. januara, vladika Teodosije iz Lipljana i članovi Komisije Saveta Evrope za obnovu crkava na Kosovu posetili su novoobnovljenu crkvu svetog Nikole u Prištini nakon što je komisija obaveštена da je deo olovnog krova nestao. Osim krađe krova, polomljeno je nekoliko prozora na crkvi.

Dana 10. februara, nepoznati počinioci su oštetili unutrašnjost pravoslavne crkve u selu Lepi, u opštini Lipljan, i ukrali oko 560 dolara (30.000 srpskih dinara). KPS-ova istraga je krajem godine bila u toku.

Dana 30. maja, pet tinejdžera je uhapšeno jer su skinuli krov sa crkve Svete nedelje u Prizrenu. Tinejdžeri su ubrzo pušteni.

Dana 18. avgusta, nepoznati počinioci su sprejom ispisali grafite po unutrašnjosti sprske pravoslavne crkve u Gnjilanu, kao što su, između stalog: „Ponosim se što sam Albanac“ i „Smrt svim Srbima“. Istraga KPS-a je krajem godina bila u toku.

Dana 26. oktobra, Komisija Saveta Evrope za obnovu, koja nadzire obnovu srpskih pravoslavnih crkava uništenih u neredima marta 2004, prijavila je da su lopovi ukrali olovni krov vredan oko 15.000 dolara (10.400 evra) sa crkve Svete nedelje i crkve Bogorodice Ljeviške, koje se obnavljaju u Prizrenu. PISG je javno osudio krađe i obećao da će finansirati popravke. PISG je kasnije dao oko 70.000 dolara (50.000 evra) kako bi se na lokacijama gde Komisija vrši obnovu omogućilo obezbeđenje.

Protestantska grupa u Mitrovici prijavila je redovne, metodične slučajeve vandalskog ponašanja i krađe u svojoj crkvi. Grupa je izvestila da KPS nije preuzeo ništa i pored postojanja video-dokaza zločina i informacija o počiniocima.

I pored određenog pomaka, protestanti su nastavili da prijavljuju slučajeve uz nemiravanja i diskriminacije, uključujući verbalne napade, nedostatak protestantskog programa

KOSOVO

na RTK, i slučajeve da školski zvaničnici pozivaju roditelje učenika kako bi decu sprecili da se preobrate u protestante.

Oko 40 osoba iz dve porodice u Prizrenu poreklom su Jevreji, ali na Kosovu ne postoji ni sinagoge niti jevrejske institucije izuzev malog groblja u Prištini. Dana 16. avgusta, 14 nadgrobnih spomenika namerno je oštećeno. Policijska istraga nije okončana do kraja godine.

Više pojedinosti videti u Međunarodnom izveštaju o slobodi veroispovesti za 2007.

d. Sloboda kretanja, interno raseljena lica, zaštita izbeglica i apatridi

Propisi UNMIK-a i Ustavni okvir predviđaju slobodu kretanja unutar Kosova, putovanja u instranstvo, emigraciju i repatrijaciju, i ove propise su UNMIK i PISG generalno poštivali; međutim, međuetničke tenzije i objektivni i subjektivni bezbednosni problemi ograničili su slobodu kretanja u praksi. Tokom godine, UNMIK, KFOR, i PISG su generalno poboljšali ova prava za manjinske zajednice. PISG je saradivao sa Kancelarijom visokog komesara UN-a za izbeglice (UNHCR) i drugim humanitarnim organizacijama na obezbeđivanju zaštite i pomoći interno raseljenim licima, izbeglicama, izbeglicama povratnicima, azilantima, apatridima i drugim licima.

Policija i dalje ocenjuje bezbednosnu situaciju kao stabilnu ali krhku. Policiji nije prijavljen nijedan zločin vezan za slobodu kretanja. I pored toga, pripadnici svih etničkih zajednica nastavili su da se kreću unutar ili između područja u kojima većinu stanovništva čini njihova etnička grupa. Kamenovanje i drugi oblici zastrašivanja nastavili su da pogadaju kosovske Srbe kada putuju izvan područja na kojima su Srbi većinsko stanovništvo.

Sporadični slučajevi nasilja i zastrašivanja usmereni na manjine i dalje su ograničavali kretanje kosovskih Albanaca na severu Kosova. PISG i UNMIK su povećali napore da olakšaju putovanje pripadnika manjinskih zajednica po celom Kosovu, ali su objektivni i subjektivni rizici odvratili mnoge pripadnike manjina od putovanja izvan njihovih oblasti.

Dana 27. juna, KPS je u opštini Leposavić sa srpskim većinskim stanovništvom upozoren na eksploziju na putu koji vodi u albanska sela Košutovo, Bistrigu, and Ceraju. Minibus opštinskih

KOSOVO

zajednica prevozio je devetoro putnika i prešao preko žice zakačene za ručnu granatu koja je eksplodirala iza vozila. U eksploziji nije bilo povređenih. Ovo je druga naprava postavljena na putu u razdoblju od dva meseca; u prvom incidentu, KFOR je otkrio i demontirao bombu. Istraga je krajem godine bila u toku.

Tokom godine je bilo napada na autobuse koji su prevozili Srbe i pripadnike drugih etničkih manjina. Na primer, 14. oktobra je autobus koji je prevozio grupu Srba koji su posetili Srpsku patrijaršiju u Peći, kamenovan kad je grupa potom bila u poseti manastiru Dečani. Autobus je navodno pretrpio znatnu štetu. Dana 17. novembra, autobus koji je prevozio 30 profesora i studenata Varšavskog semeništa u manastir Zočište kamenovan je dok je bio parkiran usred sela sa većinskim albanskim stanovništvom.

Da bi se umanjili rizici od napada pomoću jednakog označavanja vozila etničkih Srba i etničkih Albanaca, UNMIK je nastavio da besplatno nudi kosovske registarske tablice etničkim Srbima koji su svoja vozila već registrovali u Srbiji. Međutim, kosovski Srbi nisu bili voljni da koriste tablice koje izdaje UNMIK jer tako ne mogu da putuju u Srbiju koja ne priznaje UNMIK-ove tablice.

Bilo je takođe incidenata čija je meta bila infrastruktura koju koriste manjine. Dana 10. marta, lovci su pronašli neeksplodiarnu granatu blizu predajnika u selu Matica u Mitrovici. Dana 17. aprila, eksplozivna naprava je nađena na mostu u selu Pograđe u Gnjilanu. Dana 23. aprila, neeksplodirana naprava nađena je ispod mosta u selu Vrbovac u Gnjilanu. Do kraja godine niko nije priveden kao osumnjičeno lice u ovim slučajevima.

Nije bilo pomaka u sledećim slučajevima iz 2006. godine: otkriće eksploziva u junu ispod mosta koji povezuje dva srpska povratnička sela u opštini Klina, i eksplozija u decembru na pruzi u selu Mihalić, opština Vučitrn, zbog koje je privremeno obustavljen železnički saobraćaj između kosovskih srpskih zajednica na jugu Kosova i područja severno od Ibra. Do kraja godine niko nije priveden kao osumnjičeno lice u ovim slučajevima.

Dana 1. januara, UNMIK je preneo nadležnost za obezbeđivanje humanitarnih i specijalnih transportnih usluga za manjinske zajednice na Kosovu na Ministarstvo saobraćaja i komunikacija i Ministarstvo za zajednice i povratak. Neki kosovski Srbi žalili

KOSOVO

su se da su kvalitet i učestalost humanitarnih sabraćajnih usluga u izvesnim opštinama smanjeni posle prenošenja nadležnosti.

UNMIK je regulisao kretanje iz Kosova i na Kosovo. Propisi UNMIK-a predviđaju da centralni matični ured izdaje putna dokumenta svakom licu koje ima stalni boravak na Kosovu, i matični ured takva dokumenta u praksi rutinski izdaje. Upravnu i operativnu nadležnost nad matičnim uredom ima PISG, ali je UNMIK zadržao sveukupnu nadležnost, u šta spada izdavanje UNMIK-ovih putnih dokumenata i bezbednost centralne baze podataka.

Zakon zabranjuje nasilno proterivanje i vlasti ga nisu primenjivale.

Interni raseljena lica

Prema podacima UNHCR-a, od sukoba 1998-1999. godine, 207.000 osoba bilo je raseljeno na području Srbije, a 16.500 na području Crne Gore. Od 4.100 raseljenih zbog nereda 2004. i dalje je interni raseljeno oko 1.200 lica. Unutar Kosova raseljeno je 20.310 lica od kojih su skoro polovina kosovski Albanci. Tokom godine, vratio se mali broj interni raseljenih lica zbog nesigurnosti u pogledu budućeg političkog statusa Kosova, nemogućnosti zapošljavanja, bezbednosnih problema i imovinskih sporova. Uspešan povratak odvija se u Klini, Istoku i Peći. Premda su opštinske vlasti uglavnom podržavale povratak, na Kosovu i dalje postoje prepreke za srpske povratnike.

Tokom godine je i dalje bio sveukupno mali broj povratnika pripadnika manjina premda postoji veći povratak kosovskih Rma, Aškalija i takozvanih Egipćana. Kosovski Srbi se i dalje vraćaju u vrlo malom broju. Prema podacima UNHCR-a, tokom ove godine na Kosovo se vratio više interni raseljenih lica nego što je to bio slučaj 2006. godine, što se razlikuje od tendencije pada na godišnjem nivou kakva je postojala od 2003. UNHCR je prijavio da se tokom godine vratio 1.685 pripadnika manjina dok je 2006. taj broj iznosio 1.627. **Ove cifre takođe uključuju povratak kosovskih Albanaca u područja gde su manjina.**

Tokom godine, UNMIK je nastavio da prenosi nadležnosti Ministarstvu za zajednice i povratak, što je obuhvatilo koordinaciju opštinskog ravnomernog finansiranja i rada opštinskih kancelarija za povratak i opštinskih kancelarija zajednica. Ministarstvo je napore usredsredilo na podršku

KOSOVO

organizovanom i individualnom povratku manjina i na upravljanje razvojem zajednice i projektima stabilizacije.

Ukupan broj povratnika pripadnika manjinskih zajednica od 2000. u septembru je bio 17.149. Kosovski Srbi čine oko 38 procenata povratnika ove godine, za razliku od 31 procenata u 2006. Romi (uključujući Aškalije i Egipćane) nastavili su da se vraćaju u neznatno većem broju i čine 43 procenata ukupnog broja povratnika, u odnosu na 54 procenata u 2006. U Mitrovici, kosovski Srbi na severu grada i kosovski Albanci u južnom delu i dalje protivzakonito nastanjuju tuđu imovinu što ometa potencijalne povratnike.

Do septembra je vlada rekonstruisala preko 98 procenata (881 od 897) kuća oštećenih ili uništenih u nemirima 2004. Prema podacima Ministarstva kulture, od 26 još neobnovljenih kuća, 23 su ostale nedovršene zbog bezbednosnih problema u severnoj Mitrovici, a vlasnici preostale tri kuće odbili su obnovu svojih kuća. Dana 11. maja, posle žalbi o kvalitetu rekonstrukcije, vlada je osnovala petočlanu komisiju za pregled žalbi ali ovo telo do kraja godine nije donelo nijednu odluku.

Do septembra je 37 romskih porodica (144 lica) nastavilo da živi u olovom zagađenom kampu Česmin lug za interno raseljena lica. U Osterodama, medicinskom objektu takođe u severnoj Mitrovici, smešteno je 98 porodica (395 lica) preseljenih 2006. iz Česminog luga i još dva zagađena kampa. Tokom godine, 31 dete u Osterodama završilo je terapiju lečenja od trovanja olovom a još 20 je započelo drugu fazu lečenja.

Tokom 2005, UNMIK je započeo donatorsku kampanju za ponovnu izgradnju originalnog romskog naselja u južnom delu Mitrovice koje su 1999. uništili kosovski Albanci. Ograničena novčana sredstva usporila su projekat povratka, ali je obnova stanova započela u maju. Povratak u okolinu započeo je u martu i do kraja godine se vratio 320 od 438 očekivanih lica. Do kraja godine, dve stambene zgrade sa ukupno 24 stana završene su i u njih su se vratile 24 porodice. U martu je KPS otvorio podstanicu u ovom području, a zdravstvena klinika koju finansira jedna strana vlada otvorena je u maju.

Zaštita izbeglica

Zakon ne propisuje davanje azila i izbegličkog statusa u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija iz 1951. koja se odnosi na status izbeglica i Protokolom iz 1967. Međutim, Kosovo je davalо azil i izbeglički status po UNMIK-ovim propisima o kretanju lica

KOSOVO

iz Kosova i na Kosovo, čije su odredbe u skladu sa Konvencijom i Protokolom. UNHCR je u okviru svojih nadležnosti donosio odluke u takvim slučajevima na Kosovu.

U praksi, UNMIK je pružao zaštitu od ponovnog proterivanja, tj. vraćanja osoba u zemlju u kojoj strahuju od progona.

Odeljak 3 Poštovanje političkih prava: Pravo građana da promene vladu

Propisi UNMIK-a i Ustavni okvir predviđaju pravo stanovnika da mirnim putem promene vladu i oni su to pravo u praksi koristili na periodičnim izborima zasnovanim na opštem pravu glasa.

Kosovo je i dalje pod civilnom upravom UNMIK-a. UNMIK i njegov glavni administrator, specijalni predstavnik generalnog sekretara (SRSG), uspostavili su međunarodnu civilnu vlast 1999. godine po završetku vojne intervencije NATO-a koja je srpske snage nateralna na povlačenje. UNMIK je 2001. proglašio Ustavni okvir za PISG. Prema Ustavnom okviru, Skupština Kosova, koja broji 120 članova, bira predsednika, premijera i druge ministre i zvaničnike PISG-a. Kosovski lideri nastavili su da kritikuju UNMIK zbog sporosti u prenošenju nadležnosti na PISG, a UNMIK je zadržao veliki broj nadležnosti u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN-a, uključujući bezbednost i odnose sa inostranstvom. U izveštaju UN-a iz 2005. navodi se da bez jasnog budućeg političkog statusa, PISG ne može da preuzme dalje korake i poboljša svoju efikasnost.

Izbori i političko učešće

Međunarodni i domaći posmatrači su ustanovili da su izbori 17. novembra za Skupštinu Kosova generalno odražavali volju birača, mada je učestvovalo veoma malo kosovskih Srba, uglavnom zbog pritisaka srpske vlade da izbore bojkotuju. Nisu prijavljene nikakve značajne nepravilnosti. Kosovo ima višestranački sistem kojim dominiraju četiri kosovske albanske stranke i nekoliko manjinskih stranaka i koalicija.

Po propisima UNMIK-a, pojedinci se mogu kandidovati u okviru svojih stranaka, koje moraju održati otvorene i transparentne interne izbore da bi se napravila lista kandidata. Stranačka pripadnost je imala značajnu ulogu u pristupu državnim službama, dobijanju pozicija u službi i za društvenu afirmaciju. Tradicionalne društvene veze i plemenska lojalnost takođe su

KOSOVO

igrali veliku, mada nezvaničnu ulogu u političkim organizacijama.

Bilo je izveštaja o politički motivisanim napadima i pretnjama etničkim albanskim političkim i društvenim ličnostima tokom godine.

U februaru, posle odluke o tenderu za drugog operatera mobilne telefonije na Kosovu, dva nepoznata lica pucali su na Antona Berišu, načelnika tela za telekomunikacione propise, dok je putovao autoputem Priština-Peć; nije bilo izveštaja o povredama. Osumnjičeni su takođe dočekali Berišu u zasedi u selu Balince blizu Kline 12. aprila; u ovom napadu je povređen jedan pripadnik KPS-a. Dana 23. jula, specijalni tužilac Afrim Šefkiju podigao je optužnicu protiv petorice osumnjičenih. Dana 17. septembra, Agim Hoti, jedan od osumnjičenih, priznao je da je pucao u pravcu automobila ali je tvrdio da nije nameravao da puca u Berišu. Takođe je priznao da je oružje upotrebljeno u napadu i pronađeno u policijskoj istrazi njegovo i da ga ilegalno koristi. Četiri preostala osumnjičena izjasnila su se da nisi krivi.

Nije bilo pomaka u sledećim slučajevima iz 2006. godine: nepoznato lice je u januaru napalo Ismajla Nazifija, člana predsedništva ogranka LDK-a u Uroševcu; kosovski dnevni list je u julu objavio pretnju kosovskom pregovaračkom timu koju je uputila samozvana „Karadaku brigada”; u Gnjilanu je u eksploziji bombe uništen automobil supruge bivšeg kosovskog ministra unutrašnjih poslova Fatmira Redžepija.

U Skupštini Kosova ima sto dvadeset poslanika od čega su trideset osam žene. Ženama mora pripasti svako treće mesto na listi kandidata svake političke stranke. Žena nije bilo u osmočlanom u rukovodećem skupštinskom telu, dok je na mestu ministra i zamenika ministra radila samo po jedna žena. Žene predstavljaju 28 procenata izabralih opštinskih predstavnika. U septembru 2005, trideset četiri članice Skupštine osnovale su neformalni kokus sa osmočlanim multietničkim odborom.

Posle izbora održanih 17. novembra, u Skupštini Kosova od sto dvadeset poslanika, bilo je dvadeset četiri pripadnika etničkih manjina, od kojih deset kosovskih Srba i četrnaest pripadnika drugih grupa, uključujući etničke Turke, Bošnjake, Gorance, Rome, Aškalije i Egipćane. U PISG-u su na ministarskim mestima bila tri pripadnika manjina, dva kosovska Srbina i jedan

KOSOVO

kosovski Bošnjak, a na mestima zamenika ministara – jedan Srbin. Mesto predviđeno za jednog etničkog Srbina ostalo je prazno jer je određena srpska stranka odbila da preuzme poziciju. Jedan kosovski Bošnjak i jedan kosovski Turčin su se smenjivali na mestu u Predsedništvu Skupštine Kosova; osam mesta predviđenih za kosovske Srbe ostalo je prazno zbog bojkota jedne od stranaka kosovskih Srba. Kosovski Srbi iz nekoliko političkih strana osvojili su za njih određenih deset poslaničkih mesta na izborima 17. novembra. Pre tih izbora, njihovi prethodnici nisu tražili položaje u kabinetu koji su im namenjeni nastavljajući da bojkotuju glasanje u Skupštini, mada su učestvovali u radu odbora. Kosovski Srbin vodio je Ministarstvo za povratak. Po Ustavnom okviru, deset poslaničkih mesta mora biti rezervisano za kosovske Srbe, a deset za druge etničke manjine na Kosovu, ali na opštinskom nivou, gde takve odredbe ne postoje, manjine su nedovoljno zastupljene.

Vlada – korupcija i transparentnost

U javnosti je uvreženo mišljenje da korupcija postoji i u PISG-u i u UNMIK-u. Pokazatelji Svetske banke koji se odnose na vlasti u celom svetu ukazuju da je korupcija ozbiljan problem. Nedostatak efikasnog sudskog nadzora i generalna slabost u vladavini prava doprineli su korupciji u PISG-u. U okviru svojih nadležnosti UNMIK je nastavio da donosi odluke u mnogim osetljivim predmetima koji se tiču korupcije i međuverskih zločina.

Kancelarija generalnog revizora, nezavisnog tela, obavila je reviziju finansijskog upravljanja i odgovornosti u PISG-u kao i u svim opštinama i javnim preduzećima. Tokom godine, kancelarija je objavila izveštaje za sva ministarstva, predsednički kabinet i Skupštinu. Većina izveštaja kritikovala je državnu upravu, fiskalnu praksu i način nabavke. Tokom godine, tužioci su nastavili s pregledanjem revizorskih izveštaja iz 2006.godine, što je dovelo do ostavke tadašnjeg ministra za povratak Slaviše Petkovića.

Tokom 2006. godine predsednik Skupštine Kosova Kole Beriša naložio je reviziju uprave Skupštine pod njegovim prethodnikom Nedžatom Dacijem. U izveštaju o reviziji navode se mnoge nezakonitosti i nepravilnosti u radu skupštinske uprave, zloupotrebe državnih fondova i nepravilnosti u nabavci za vreme Dacijevog mandata na mestu predsednika Skupštine. Potom je Skupština formirala istražni odbor. Dana 17. januara, odbor je na snovu rezultata svoga rada otpustio četiri službenika skupštinske uprave zbog nezakonitog rada za vreme Dacijevog

KOSOVO

mandata. Dana 22. februara, Skupština je raspravljala i potvrdila izveštaj generalnog revizora koji je istakao nezakoniti rad u Skupštini za vreme Dacijevog mandata.

U junu 2006, Jedinica KPS-a za finansijski kriminal i korupciju uhapsila je Ahmeta Ališanija, višeg Dacijevog savetnika, pod sumnjom za prevaru i podmićivanje. Ališani je pušten pa ponovo uhapšen u novembru 2006. u vezi sa revizijom Skupštine Kosova. Dana 1. februara Ališani je pušten do početka suđenja.

PISG je preuzeo i druge mere borbe protiv korupcije. U februaru je započela rad novoosnovana Agencija za antikorupciju. Dana 7. juna, šef agencije Hasan Preteni izjavio je da državne institucije ne podržavaju valjano ni Agenciju za antikorupciju ni borbu protiv korupcije. Dana 5. septembra, Preteni je objavio da je Agencija podnela tužilaštву 37 predmeta koji se tiču korupcije.

Nije bilo pomaka u istrazi o napadu na nezavisnog međunarodnog generalnog revizora iz februara 2006. koji se odigrao nakon kritičke revizije u prištinskoj opštini. Istraga KPS-a je krajem godine bila u toku.

U novembru 2006. međunarodni tužilac je podigao optužnicu protiv bivšeg direktora Pošte i telekomunikacija Kosova (PTK) Leme Džema, bivšeg direktora odseka Kosovske poverilačke agencije Rodžera Renoldsa, bivšeg direktora Norway Invest Mustafe Nezirija i bivšeg direktora i predsednika Norway Invest Ronena Sorensena, u vezi sa navodnom zloupotrebom 438.000 dolara (300.000 evra). Dana 5. aprila, Ove Johansen, norveški državljanin, uhapšen je u Crnj Gori po međunarodnoj poternici koju je UNMIK izdao novembra 2006. godine; Johanson je navodno organizovao nedopušten transfer ovih sredstava sa PTK na fantomsku kompaniju sa sedištem u Norveškoj. Johansen je krajem godine i dalje bio u pritvoru a njegov krivični predmet nije rešen.

Dana 4. maja, pećki tužilac Gezim Kolcaku potvrdio je da je u toku istraza protiv 11 međunarodnih i osam lokalnih službenika preduzeća Radonići hidro-sistem, kompanije koja je poslovala sa KEK-om. Bivši upravnik KEK-a Džo Tračler, osuđen 2003. u Nemačkoj za krađu 6.6 miliona dolara (4.5 milion evra) od KEK-a, bio je predsednik upravnog odbora Radonići hidro-sistema pre preuzimanja dužnosti u KEK-u i takođe je umešan u istragu o Radonići hidro-sistemu. Prema rečima Kolcakua, zbog sumnje na organizovani kriminal slučaj je predat specijalnom tužilaštvu.

KOSOVO

Dana 14. maja, mešovito veće sastavljeno od dvojice međunarodnih i jednog lokalnog sudije osudilo je Teutu Vranica, opštinskog sudiju u Đakovu, za iznuđivanje i uništavanje službenih dokumenata. Vranica je zahtevala da joj u građanskoj parnici stranka plati 730 dolara (500 evra) kako bi donela povoljnu odluku, a zatim uništila i optužnicu javnog tužioca i ceo predmet. Osuđena je na kombinovanu kaznu - tri i po godine zatvora i petogodišnju zabranu rada na mestu sudije nakon što joj istekne zatvorska kazna.

U novembru 2006, dva finansijska službenika u zatvoru u Dubravi uhapšeni su pod optužbom da su zloupotrebili službeni položaj i falsifikovali dokumenta. Šef finansijske službe Sabajdin Lončari i pomoćnik za nabavku Fitim Maksutaj osumnjičeni su za nezakonito prisvajanje zatvorskih sredstava i falsifikovanje faktura. Pušteni su pod uslovom da ne stupaju u kontakt sa svedocima u ovom predmetu ni sa službenicima računovodstva zatvora u Dubravi, te da ne odlaze na svoja bivša radna mesta. Jedan član međunarodnog osoblja takođe je bio pod istragom.

U julu i avgustu je počelo suđenje u predmetu Sanije Gaši, optužene za nezakonito prisvajanje 70.000 dolara (48.000 evra) u svojstvu direktora budžeta i finansija u prištinskoj Poreskoj upravi.

Ni po jednom zakonu nije dozvoljen pristup zvaničnim dokumentima UNMIK-a. Zakon omogućava dostupnost zvaničnih dokumenata PISG-a ali ne uključuje kazne ukoliko se ne poštije, a u praksi su institucije PISG-a retko dozvoljavale pristup tokom godine. Institucije čak nisu odgovorile na gotovo 85 procenata (690 od 820) zahteva dostavljenih u toku godine, prema studiji Inicijative mladih za ljudska prava iz 2006, a kad i jesu, najčešće su odgovarale tako što su odbijale da pruže tražena dokumenta. Odgovor na srpskom, kako zakon nalaže, dat je samo na šest od 318 zahteva na srpskom jeziku. Mada je većina odgovora data u propisanom roku od 15 dana, novinari su se žalili da rok od 15 dana zapravo znači da nikad neće dobiti dokumenta na vreme kako bi sami predali tekstove u roku neophodnom za objavlјivanje.

Tokom godine, mediji su se redovno žalili na nedostatak pristupa zvaničnim dokumentima čak i kad je pristup obavezan po zakonu. Krajem avgusta. Udruženje profesionalnih novinara Kosova prijavilo je da izveštaj o stepenu u kojem vlasti i javne institucije odgovaraju na zahteve medija za dobijanje zvaničnih dokumenata pokazao da je samo 23 procenta zahteva uspešno

KOSOVO

rešeno. Izveštaj je ukazao da nijedna institucija kojoj su se novinari obratili moliocima nije omogućila spisak raspoloživih dokumenata.

Odeljak 4 Stav vlade o istragama međunarodnih i nevladinih organizacija o navodnim slučajevima kršenja ljudskih prava

Široka paleta domaćih i međunarodnih grupa koje se bave ljudskim pravima generalno je radila bez ograničenja, vodila istrage i objavljuvala svoja saznanja o slučajevima u vezi sa ljudskim pravima. UNMIK, KFOR i PISG su povremeno sarađivali i reagovali na njihove stavove.

Zadatak ombudsmana je da istraži tvrdnje da vlasti krše međunarodne zakone o ljudskim pravima. Mada je kancelarija ombudsmana aktivno objavljuvala interventna pisma, izveštaje i preporuke, PISG, lokalni sudovi i KPS nisu uvek postupali po njegovim preporukama. Predmeti koje je kancelarija ombudsmana istraživala ticali su se imovinskih prava, zloupotrebe službenog položaja, administrativnih postupaka ili manjkavosti u radu javnih organa, pomanjkanja propisnih istraga krivičnih dela, pitanja koja se tiču dužine sudske postupaka i izvršenja sudske odluka, sporova u vezi sa zapošljavanjem i nekažnjivosti. Bivši zamenik ombudsmana Hilmil Jašari tokom godine je i dalje radio kao vršilac dužnosti šef kancelarije ombudsmana, nakon isteka mandata međunarodnog ombudsmana 2005. Mandat ombudsmana je 2006. promenjen tako što je iz njegovog delokruga isključen UNMIK; novo Savetodavno veće za ljudska prava u okviru UNMIK-a osnovano je u aprilu sa zadatkom da nadzire UNMIK.

UNMIK, KFOR i PISG generalno su sarađivali sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY). ICTY je 2005. podigao optužnicu protiv nekadašnjeg premijera Ramuša Haradinaja i kooptuženih Idriza Balaja i Lahija Brahimaja u vezi sa ratnim zločinima počinjenim 1998. Sudjenje počelo u martu i do kraja godine nije završeno.

Odeljak 5 Diskriminacija, društvene zloupotrebe i trgovina ljudima

KOSOVO

Propisi UNMIK-a i PISG-a jasno zabranjuju diskriminaciju na osnovu rase, pola, etničke pripadnosti, umanjenih sposobnosti i jezika; međutim, nasilje i diskriminacija žena, osoba s umanjenim sposobnostima i etničkih manjina bili su problemi.

Žene

Po propisima UNMIK-a silovanje je krivično delo; međutim, supružničko silovanje nije posebno istaknuto. Po privremenom krivičnom zakoniku, za silovanje je zaprećena kazna od jedne do deset godina zatvora; za silovanje maloletnika (seksualni odnos sa devojčicom mlađom od 14 godina) zaprećena je kazna od jedne do pet godina zatvora.

Silovanje se izuzetno retko prijavljuje jer su žrtve i njihove porodice u društvu izložene sramoti. Prema podacima Ministarstva pravde, tokom godine advokati su pružili usluge žrtvama u otprilike 82 slučaja silovanja. UNMIK-ova policija je prijavila da je tokom godine KPS uhapsio šest lica zbog silovanja.

Porodično nasilje nad ženama, uključujući supružničko zlostavljanje, i dalje postoji u velikoj meri. Propisi UNMIK-a zabranjuju porodično nasilje za koje je zaprećena kazna zatvorom u trajanju od šest meseci do pet godina. Kad žrtve i podnesu prijavu, jedinice KPS-a za porodično nasilje obavljaju istragu i predmet prosleđuju tužiocima. Prema podacima UNMIK-a, porodična odanost i tesno povezane zajednice i nagomilani predmeti i pred građanskim i pred krivičnim sudovima doprineli su niskoj stopi krivičnog gonjenja.

Kao i silovanja, i nasilje u porodici je i dalje ozbiljan problem koji se veoma retko prijavljuje. OEBS je u julu objavio izveštaj o nasilju u porodici. Izveštaj je naglasio probleme u suđenjima u predmetima porodičnog nasilja uključujući nezakonita kašnjenja u pregledanju molbi za zaštitne mere. OEBS je takođe izrazio zabrinutost u vezi sa žalbenim postupkom u predmetima porodičnog nasilja; u nekim slučajevima, sudovi nezakonito napominju u odlukama da će žalba optuženog odložiti izvršenje zaštitne mere.

KPS je prijavio da su u toku godine 53 žrtve porodičnog nasilja smeštene u prihvatišta. Centar za zaštitu žena i dece pružio je pomoć za 43 žrtve porodičnog i seksualnog nasilja od januara do 30. avgusta. Jedinica za podršku i pomoć žrtvama Ministarstva pravde radila je na 334 slučaja porodičnog nasilja od januara do juna. Premda su osuđujuće presude u takvim slučajevima bile

KOSOVO

retke, izrečene kazne su varirale od sudske opomene do zatvorske kazne. Tradicionalni društveni odnosi prema ženama u društvu kojim dominiraju muškarci doprineli su visokom nivou porodičnog nasilja i malom broju prijavljenih slučajeva.

Nisu postojale vladine agencije isključivo posvećene porodičnom nasilju. Ministarstvo za rad i socijalna pitanja pružalo je izvesnu finansijsku podršku prihvatalištima za žrtve porodičnog nasilja kojima upravljaju nevladine organizacije i u kojima se takođe prihvataju žrtve trgovine ljudima. Ministarstvo je takođe pružilo socijalne usluge preko centara za socijalna pitanja. Ministarstvo pravde se staralo o prihvatalištu za žrtve trgovine ljudima. Ukupno je šest prihvatališta pružalo pomoć žrtvama porodičnog nasilja i trgovine ljudima, uključujući i jedno koje vodi međunarodna nevladina organizacija. KPS je prijavio da je tokom godine pomoć dobilo 66 žrtava porodičnog nasilja. Nekoliko lokalnih i međunarodnih nevladinih organizacija bavilo se aktivnostima za pomoć ženama; međutim, njihov rad je ograničavalo tradicionalno čutanje o porodičnom nasilju, seksualnom zlostavljanju i silovanju.

Tokom godine je radila anonimna dežurna telefonska linija, na raspolaganju 24 sata, u Prištini, Gjilanu, Peći, Prizrenu i Mitrovici. Od 2004. preko ove linije pružena je pomoć u 2.573 slučaja. Žrtve porodičnog nasilja predstavljaju 70 procenata svih poziva, dok ostatak predstavljaju žrtve trgovine ljudima, seksualnog zlostavljanja i zlostavljanja dece. Dežurna linija je obaveštavala osobe koje su zvale o njihovim pravima, raspoloživim prihvatalištima i relevantnim informacijama.

Nastavni program škole KPS-a za obuku obuhvata specijalne kurseve o porodičnom nasilju i silovanju. Nije bilo izveštaja da je KPS neodgovarajuće reagovao na optužbe za silovanje i porodično nasilje.

Zakon zabranjuje prostituciju ali je prostitucija i dalje rasprostranjena. Istražna jedinica UNMIK-a za prostituciju vodila je istrage u slučajevima prostitucije.

Ne postoji poseban zakon o seksualnom uznemiravanju koje je predstavljalo uobičajeni problem. Društvena svest o seksualnom uznemiravanju i dalje je na niskom stepenu i mali broj slučajeva je prijavljen.

KOSOVO

Žene imaju ista zakonska prava kao muškarci ali tradicionalno imaju niži društveni status što utiče na njihov tretman u okviru zakonskog sistema. Iako ne postoje zakonske prepreke, relativno mali broj žena se nalazi na položajima visokog ranga u privredi, KPS-u i vladu. Mada je sve veći broj zaposlenih žena, stopa nezaposlenosti žena je i dalje visoka - oko 70 procenata, što je 20 do 25 procenata više nego kod muške populacije. Žene predstavljaju manje od 34 procenata zaposlenih u državnim službama.

Tradisionalni društveni stavovi prema ženama za posledicu imaju diskriminaciju. U nekim seoskim sredinama žene nisu uvek u mogućnosti da donose odluke koje se tiču dece ni da vrše kontrolu nad imovinom. Mada žene i muškarci imaju jednaka zakonska prava kad je u pitanju nasleđivanje imovine, porodična imovina obično prelazi u ruke muškaraca. Udovice etničkih Albanaca, posebno u seoskim područjima, izložene su opasnosti da izgube starateljstvo nad decom zbog običaja po kojem deca i imovina prelaze u porodicu pokojnog oca dok se žena vraća svojoj porodici.

Deca

UNMIK i PISG su generalno bili posvećeni dobrobiti i pravima dece.

Propisi UNMIK-a nalažu da deca od šest do petnaest godina starosti budu na obaveznom školovanju. Obavezno devetogodišnje obrazovanje je besplatno. Prema statističkim podacima iz 2005. godine, 97.5 procenata dece kosovskih Albanaca i 99 procenata dece kosovskih Srba upisana su u osnovnu školu, a samo se 77 procenata dece od sedam do četrnaest godina iz nesrpskih manjinskih zajednica (Romi, Aškalije, Egipćani, Turci, Bošnjaci, Goranci i drugi) školuje. Kod nesrpskih manjina školuje se 69 procenata devojčica.

UNICEF je izvestio da je nedostatak objekata za manjinsko obrazovanje u delovima Kosova nekim interno raseljenim licima otežao povratak kućama.

Prema podacima UNICEF-a, manje od 75 procenata sve dece koja završe osnovnu školu upisuje se srednju školu, a manje od 55 procenata kosovskih albanskih učenica nastavlja školovanje. Među devojčicama nesrpskih manjinskih zajednica, samo 40 procenata se upisuje u srednje škole.

Prema podacima UNICEF-a, oko 40 procenata populacije mlađe je od 18 godina, a 33 procenta od 15 godina. Manje od 10 procenata dece između dve i pet godina starosti pohađa predškolske ustanove.

Propisi UNMIK-a nalažu jednake uslove za školsku decu i obezbeđuju pravo na osnovno i srednjoškolsko obrazovanje na maternjem jeziku za manjinske učenike. Tokom godine radile su škole u kojima se predavanja drže na srpskom, bošnjačkom i turskom. I deca kosovskih Srba i deca kosovskih Albanaca pohađala su škole u neodgovarajućim objektima i bez osnovne opreme. Nekoliko škola ima i srpske i albanske učenike, koji su učili po različitim nastavnim programima i smenjivali se na časovima.

Romska, aškalijska i egipatska deca pohađaju mešovite škole sa decom kosovskih Albanaca ali se navodno suočavaju sa zastrašivanjem i maltretiranjem u nekim većinskim albanskim oblastima. Romska deca su bila u nepovoljnijem položaju zbog siromaštva, što je mnoge navelo da počnu da rade i kod kuće i na ulicama u ranom uzrastu kako bi doprineli porodičnom budžetu. Romska deca su takođe bila u nepovoljnem položaju zbog toga što su morala da uče još jedan jezik pošto mnogi kod kuće govore romski. Neka kosovska bošnjačka deca u prevashodno bošnjačkim oblastima povremeno su mogla da pohađaju osnovnu školu na svom jeziku, ali je nekolicina van takvih oblasti slušala predavanja na albanskom jeziku.

Studija koju su 2006. uradili UNICEF i Ministarstvo obrazovanja o rasprostranjenosti nasilja u školama otkrila je da je nasilje nad decom prihvatljivo. Fizička kazna je prihvaćena praksa kod kuće i u školi. Deca koja žive daleko od škole prijavila su da se plaše da putuju zato što im usput preti nasilje vršnjaka. Deca su prijavila da su počiniovi nasilja njima bliske osobe, da dečacima preti veća opasnost od fizičkog nasilja a devojčicama od verbalnog zlostavljanja. Od dece uzrasta od šest do 11 godina, 75 procenata smatra da na ulicama vlada najveće nasilje, za 27 procenata je škola mesto nasilnih događaja, a za 12 procenata kuća. Trideset sedam procenata starije dece smatra nasilje nad decom u školi široko rasprostranjenom pojavom.

Deca bez roditelja smeštana su na različita mesta, uključujući širu porodicu, kod staratelja i u opštinske domove. Međutim, kako lokalni programi o usvajanju i starateljskoj porodici nisu

KOSOVO

pratili stopu ostavljanja, vlasti su povremeno smeštale novorođenčad i decu u grupne domove sa nekoliko negovatelja. Deca s umanjenim sposobnostima često su bila sakrivana i bez potrebne nege, posebno u seoskim područjima.

Tokom godine Ministarstvo rada i socijalne pomoći vodilo je 31 centar za socijalnu pomoć koji je pružio pomoć za 1.253 siročića i 913 dece delikvenata. Ministarstvo je takođe brinulo o starateljskim domovima i koordinisalo smeštaj dece u privremenim prihvatištima sa nevladinim organizacijama. Prema podacima Centra za socijalni rad, 19 napuštene dece s posebnim potrebama, od tri do 18 godina starosti, živelo je u dva opštinska doma koja finansira vlada i koja pružaju dvadesetčetvoročasovnu negu.

Brakovi dece su sklapaju, posebno među etničkim Romima, Aškalijama, Egipćanima i Albancima. UNMIK nije prikupio statističke podatke o ovom pitanju, pa je nejasno u kolikoj meri to predstavlja problem.

Trgovina ljudima

Po propisima UNMIK-a i privremenim krivičnim zakonima i zakonima o krivičnim postupcima, trgovina ljudima smatra se krivičnim delom; međutim, trgovina ženama i decom i dalje je ozbiljan problem.

Kosovo je izvorna, tranzitna i odredišna tačka za trgovinu ljudima, a trgovina unutar područja je sve veći problem. Žrtve su žene i deca kojima se trguje unutar područja ili koja stižu iz Istočne Evrope, sa Balkana i iz bivšeg Sovjetskog Saveza na Kosovo, prevashodno u cilju seksualne eksploracije, ali i rada po kućama ili prinudnog rada po barovima i restoranima. Žrtvama se takođe trgovalo preko Kosova za Makedoniju, Albaniju i zemlje Zapadne Evrope. Prema podacima Međunarodne organizacije za migracije (IOM), svih osam osoba identifikovanih kao strane žrtve trgovine ljudima vraćene su dobrovoljno u svoje države ili u svoje zajednice.

Prema podacima KPS-a i IOM-a, trgovina ljudima je sve veći problem. Podaci IOM-a ukazuju da je sa Kosova 73 procента žrtava trgovine ljudima, a za njima slede žene i devojke iz Moldavije (13 procenata), Albanije (10 procenata) i Ukrajine (3 procenata). Statistika KPS-a se razlikuje, i prema policijskim podacima, 56 procenata žrtava su sa Kosova i njima je trgovano unutar

KOSOVO

područja, a za njima sledi 28 procenata iz Albanije, 9 procenata iz Moldavije i 3 procenta iz Makedonije i Srbije. KPS je takođe prijavio velike teškoće u identifikaciji žrtava trgovine ljudima zbog njihove nevoljnosti da otvoreno istupe i podnesu prijave policiji. Kulturni tabui i opasnost od socijalne diskriminacije bili su razlog za većinu žrtava trgovine ljudima unutar područja da ne govore o svojim iskustvima. Druga poteškoća bila je nesposobnost KPS-a da regrutuje svoje pripadnike kosovske Srbe za antitrafiking jedinicu, što je sprečavalo da se vode tajne operacije u severnom delu Kosova i u enklavama kosovskih Srba.

Žrtve trgovine ljudima radile su uglavnom u seks industriji, uglavnom u bordelima i noćnim klubovima ali sve više i u privatnim stanovima i preko službi za pozivanje devojaka. Nijedna od njih nije prijavila da je znala da će raditi u seks industriji kad je napustila svoj dom. Žrtve trgovine ljudima su prijavile da su redovno batinane i silovane, da im je uskraćivana medicinska nega i da su im putne i lične isprave oduzete. Žrtve su često zaticane u lošem zdravstvenom i psihičkom stanju.

UNMIK je izvestio da su trgovci ljudima često radili u okviru koordinisanih postupaka pripadnika organizovanog kriminala iz redova kosovskih Srba i kosovskih Albanaca, a da su neke žene preko ili iz Srbije stizale na Kosovo. Vlasnici barova i bordela kupovali su žrtve od organizovanih kriminalnih bandi.

Metode trgovine ljudima su sve sofisticirane. U odgovor na agresivnu kampanju iskorenjivanja trgovine ljudima koju sprovode lokalne i međunarodne vlasti, trgovci ljudima su komercijalni seks izmestili iz javnih barova i klubova u privatne stanove, gde se takve radnje teže otkrivaju. Trgovci ljudima su sve više finansijski podsticali žrtve na odbijanje pomoći.

IOM je izvestio da su od 569 žrtava, uglavnom međunarodnih, kojima je pomoć pružio od 1999, 74 procenta postale žrtve trgovaca ljudima nakon što su prihvatile izmišljene poslove u inostranstvu, 4 procenta je tvrdilo da su kidnapovane, a 4 procenta je očekivalo brak. U 83 procenta slučajeva, vrbovanje je izvršeno preko ličnih zajedničkih kontakata, 29 procenata žrtava su zavrbovali poznanici, a 16 procenata prijatelji ili porodični prijatelji. Vrbovanje su uglavnom vršile žene.

KOSOVO

Prema privremenom krivičnom zakoniku, za trgovinu ljudima zaprećena je maksimalna kazna od 20 godina zatvora. Bavljenje trgovinom ljudima kažnjava se na dve do 12 godina zatvora, ili do 15 godina ukoliko je žrtva maloletna; organizivanje grupe za bavljenje trgovinom ljudima kažnjava se na sedam do 20 godina zatvora i novčanom globom od 730.000 dolara (500.000 evra); omogućavanje trgovine ljudima kroz nemar kažnjava se na šest meseci do pet godina zatvora. Osoba koja se upusti u seksualni odnos sa žrtvom trgovine ljudima može biti osuđena na tri meseca do pet godina zatvora, a sa maloletnom žrtvom od dve do 10 godina zatvora. Omogućavanje prostitucije se kažnjava novčanom globom ili kaznom do 3 godine zatvora, odnosno do 5 godina ukoliko se bavlja u radijusu od 350 metara od škole ili druge lokacije na kojoj se nalaze deca. Kada su u prostitutuciju umešane maloletne žrtve, zatvorska kazna može biti do 12 godina. Prostitucija se kažnjava kao manji prekršaj; prostitutke se mogu kazniti ali ne i klijenti ukoliko policija ne dokaže da je klijent svesno koristio usluge žrtve trgovine ljudima. Prostitucija predstavlja osnov za deportaciju ukoliko „prostitutka“ nije žrtva trgovine ljudima.

UNMIK je obavljao aktivnosti u oblasti trgovine ljudima do maja 2006. kada je ova nadležnost preneta na KPS; tokom godine, KPS je izvršavao primarnu nadležnost u borbi protiv trgovine ljudima i obavio 120 operacija praćenja osumnjičenih osoba. KPS je zatvorio 45 poslovnih objekata korištenih za trgovinu ljudima. Tokom godine KPS je uhapsilo 43 lica zbog trgovine ljudima, jedno lice zbog svodništva, jedno zbog prostitucije i osam pod optužbom u vezi sa trgovinom ljudima kao što je nezakonito posedovanje oružja i falsifikovanje. Takođe je identifikovao 41 žrtvu trgovine ljudima, od kojih je 28 dobilo potrebnu pomoć, uključujući bezbedan smeštaj, savetovanje i profesionalnu obuku za povratak i socijalnu reintegraciju. Najmanje jedno prihvatište pružilo je medicinsku negu u skladu sa sporazumom sa nadležnim ustanovama. Tužilaštvo je podnelo 33 tužbe za trgovinu ljudima; još 28 predmeta iz prethodne godine nije okončano. Završeno je 13 predmeta u kojima je izrečeno 13 osuđujućih presuda.

Faktori koji su doprineli malom broju tužbi uključivali su sve veću sofisticiranost organizovanih kriminalnih napora da se izbegnu direktnе veze između žrtava i glavnih kriminalaca, nedostatak programa zaštite svedoka (iako su sredstva iskorištena da bi se za vreme svedočenja na suđenju obezbedila anonimnost), nevoljnost žrtava da sarađuju sa vlastima,

KOSOVO

neodgovarajuća obuka sudskega osoblja i neuspeh policije da se prilagodi novim tehnikama koje upotrebljavaju trgovci ljudima.

Propisi UNMIK-a nalažu da se žrtvama trgovine ljudima obezbedi odbrana po tužbama za prostitutciju, ilegalni prelazak granice, boravak i rad na Kosovu. U prošlosti su lokalne sudske ponekad netačno osuđivale žrtve trafikinga na zatvorske kazne ili pogrešno izdavale nalog za deportaciju za žene osuđene zbog prostitutcije ili nemanja dokumenata. Za razliku od prethodnih godina, nije bilo izveštaja o ovakvoj praksi tokom ove godine.

IOM i KPS su prijavili da su žrtve trgovine ljudima često imale ugovore za rad koji su im omogućili da uđu na Kosovo i pribave boravišne dozvole. To je otežalo otkrivanje i dokazivanje trgovine ljudima.

UNMIK, KPS, pogranična policija, OEBS, Kancelarija za dobru upravu, tužioci, sudske i ministarstva zdravlja, obrazovanja, javnih službi i rada i socijalne pomoći dele odgovornost u borbi protiv trgovine ljudima. Nevladine organizacije i međunarodne organizacije, posebno IOM, bavili su se zaštitom i preventivnim aktivnostima za borbu protiv trgovine ljudima. U saradnji sa nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama i stranim vladama, PISG je nastavio da primenjuje Kosovski akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima koji je pokrenut 2005. Aktivnosti su uključivale medejske intervjuje s ciljem podizanja svesti o ovom problemu, takmičenje za najbolje izveštavanje o trgovini ljudima i produkciju filma *Vrbovanje*, čija je premijera izvedena u Prištini i koji je potom televizija emitovala širom Kosova. Međutim, procena akcionog plana objavljenog u septembru, koju je obavio projekat Partnerstvo protiv trgovine ljudima, otkrila je da su samo četiri od planiranih aktivnosti primenjene od kraja juna a da 20 tek treba da počne. Ostatak je u toku. Plan je istekao u decembru a PISG ga nije produžio.

IOM je tokom godine pružio pomoć za 31 žrtvu trgovine ljudima od kojih je 23 bilo sa Kosova. Više od pola žrtava sa Kosova bili su maloletnici (12 slučajeva), a svi su bili žrtve trgovine ljudima unutar tog područja, izuzev jednog lica (koje je prodano u Crnu Goru). Kao i 2006. godine, IOM je pružio pomoć većem broju lokalnih nego stranih žrtava trgovine ljudima. Od žrtava van Kosova kojima je IOM pomogao od 1999, preko 51 procenata bilo je iz Moldavije, 19,5 procenata iz Rumunije, 13 procenata iz Ukrajine, a ostatak iz Bugarske, Albanije, Rusije, Srbije, Crne Gore, Slovačke i Nigerije. Većina ovih žrtava imala je između 18 i 24 godine starosti. Podaci IOM-a ukazali su da je skoro 82

KOSOVO

procenta kosovskih žrtava bilo žrtva trgovine ljudima unutar područja, dok je oko 8 procenata odlazilo u Makedoniju, a po 4,5 procenata u Albaniju i Italiju.

Ukupan broj slučajeva trgovine ljudima u kojima su žrtve maloletnici porastao je od 2006. Iako je jedna od stranih žrtava trgovine ljudima kojoj je IOM pomogao tokom godine bila maloletna, oko 55 procenata lokalnih žrtava bili su maloletnici. Deca i mlade devojke iz seoskih područja čine preko 50 procenata žrtava trgovine ljudima. Deca i mlade devojke iz sredina gde je veliko siromaštvo, nezaposlenost, porodično zlostavljanje i nepismenost posebno su u opasnosti da postanu žrtve trgovine ljudima. IOM je izvestio da 10 procenata lokalnih žrtava nije upisano u školu; 35 procenata je tek završilo prve razrede osnovne škole (peti razred); 45 procenata je završilo osnovnu školu (deveti razred); 8 procenata je završilo srednju školu, a manje od 1 procenta su studenti.

Postoje nepouzdani dokazi da kompleksne finansijske i porodične veze postoje između političkih lidera i organizovanih kriminalnih mreža koji imaju finansijsku korist od trgovine ljudima.

Tokom godine je obavljen veliki broj hapšenja i policijskih akcija protiv trgovaca ljudima. Na primer, u januaru je KPS uhapsio dvojicu kosovskih Albanaca koji su vodili dva kafea, „Suka“ i „Suka 1“, u Prizrenu, nakon što mu je dostavljena informacija o žrtvi, kosovskoj Albanki, koja je zaposlena kao čistačica a zatim prisiljena na prostituciju. KPS je saslušao ženu i zatekao je u traumatizovanom stanju; odveli su je u prizrensku bolnicu gde su lekari utvrdili da su joj trgovci ljudima uskraćivali hranu i vodu, i davali joj jedino alkohol. Lekari su je hranili intravenozno a kasnije je prebacili u prihvatište. „Suka“ i „Suka 1“ su zatvoreni.

U martu su petorica kosovskih Albanaca uhapšeni za trgovinu ženama iz privatnog stana u Gnjilanu, a jedna četrdesetpetogodišnja žrtva je spasena. Jedan od trgovaca ljudima, sedamdesetčetvorogodišnjak, umro je u zatvoru. Za šestim muškarcem koji je povezan sa ovom grupom i dalje se tragalo, ali nije uhvaćen.

Dana 22. juna, KPS je sproveo tajnu operaciju u jednom kafeu u Kosovu Polju, iz čega je proisteklo hapšenje jednog Albanca i spasavanje dve Albanke. Osumnjičeni trgovac ljudima poslan je u

KOSOVO

zatvor na 30 dana, ali je tužilac kasnije zaključio da nema dovoljno dokaza da se protiv njega podigne optužnica za trgovinu ljudima.

Međunarodne i lokalne nevladine organizacije, koje finansiraju strani donatori, bile su glavni izvor pomoći za žrtve trgovine ljudima. Lokalne nevladine organizacije, kao što su Centar za zaštitu žrtava i prevenciju trgovine ljudima i Centar za zaštitu žena i dece, vodili su prihvatališta koja su pružala medicinsku negu i psihološko savetovanje žrtvama trgovine ljudima u saradnji sa UNMIK-om, OEBS-om i IOM-om. Nevladina organizacija Nada i dom za decu vodila je prihvatalište za decu žrtve trgovine ljudima, a, u saradnji sa UNMIK-om i OEBS-om, Ministarstvo rada i socijalne pomoći vodilo je polunezavisni objekat za smeštaj maloletnika koji su žrtve trgovine ljudima i nasilja u porodici. Neka prihvatališta za žrtve porodičnog nasilja, kao što je Lirija u Gnjilanu, kratkotrajno je prihvatala niskorizične žrtve i upućivala ih dalje. Privremeni objekat koji vodi Ministarstvo pravde takođe je privremeno prihvatao žrtve dok se odlučivale da li će biti vraćene u svoju zemlju ili svedočiti protiv trgovaca ljudima. Policija je često upućivala lica za koje se sumnjalo da su žrtve trgovine ljudima na IOM preko regionalnih zvaničnika OEBS-a.

Osobe sa umanjenim sposobnostima

Nekoliko propisa UNMIK-a zabranjuje diskriminaciju osoba sa umanjenim sposobnostima pri zapošljavanju, školovanju, zdravstvenoj zaštiti i pružanju drugih državnih usluga; međutim, postojala je znatna diskriminacija u praksi a prava osoba sa umanjenim sposobnostima nisu prioritet PISG-a. Prema podacima lokalne nevladine organizacije za prava osoba sa umanjenim sposobnostima HandiKos, zakoni koje se odnose na osobe sa umanjenim sposobnostima nisu adekvatno sprovedeni. Stoga su deca s umanjenim sposobnostima često bila uskraćena u pogledu mogućnosti obrazovanja, nisu profesionalno evaluirana i nedostajala im je odgovarajuća zdravstvena i socijalna služba. Prema podacima Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije, na Kosovu postoji 14.000 do 15.000 dece sa umanjenim sposobnostima. Postoji sedam specijalnih rezidencijalnih škola za decu s umanjenim sposobnostima i 50 učionica za decu s posebnim potrebama pri redovnim školama. Ministarstvo je izvestilo da je ukupan broj učenika koji imaju specijalno obrazovanje preko 900 i procenilo da 2,5 procenata učenika u redovnim školama ima umanjene sposobnosti. Između 84 i 90 procenata dece s umanjenim

KOSOVO

sposobnostima nemaju pristup školovanju; ostali su smešteni u izolovanim specijalnim školama.

Ne postoji nikakva posebna pravna zaštita za decu s umanjenim sposobnostima, jer je Savet za privredu i finansije tvrdio da nema dovoljno sredstava da bi podržao takve programe. Ne postoji zakon kojim se definiše status osoba sa umanjenim sposobnostima niti odredbe za njihovo obučavanje i zapošljavanje. Ne postoje zakoni o starateljstvu i odgovarajući mehanizmi zaštite, a propisi ne priznaju smeštaj lica sa umanjenim mentalnim sposobnostima u institucije kao pravno pitanje odvojeno od pitanja protivvoljnog lečenja. Zakonom je propisan pristup osoba sa umanjenim sposobnostima javnim zgradama ali to nije primenjeno i retko je u praksi.

Prema podacima nevladine organizacije Međunarodna organizacija za prava osoba sa umanjenim mentalnim odnosima (MDRI), pacijenti sa umanjenim mentalnim sposobnostima i dalje su bez pravnog osnova pritvarani u izolovan smeštaj, pošto ne postoji zakon kojim se reguliše pitanje prijema lica u psihiatrijske ustanove ili ustanove socijalne pomoći niti seštite prava unutar institucija. Povremeno su lica kojima je neophodno lečenje mentalnog zdravlja osuđivana za izmišljena ili sitna krivična dela i smeštana u zatvore koji nemaju uslove za adekvatan tretman. Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije (WHO), bilo je oko 14.000 osoba sa umanjenim mentalnim sposobnostima; MDRI je procenio da oko 50.000 ljudi s umanjenim mentalnim sposobnostima živi van institucija. Prema podacima MDRI-ja, takve osobe žive u izolaciji i sramoti.

U aprilu 2006, premijer je ustanovio Nacionalni savet za osobe sa umanjenim sposobnostima kao savetodavnu organizaciju pri državnim organima i Skupštini Kosova. U maju je savet odredio svoje prioritete, od kojih je glavni priprema nacrta nacionalne platforme za osobe sa umanjenim sposobnostima.

Do kraja godine ni UNMIK ni PISG nisu podneli krivičnu prijavu niti preduzeli nikakvu drugu pravnu radnju u odgovor na izveštaj MDRI-ja iz 2002. godine da su pronađeni obimni dokazi o fizičkom zlostavljanju, seksualnim napadima, zanemarivanju i samovoljnom pritvoru koje vrše osoblje i pacijenti u objektima za negu mentalnog zdravlja u Institutu u Štimlju, prištinskom Staračkom domu i prištinskoj univerzitetskoj bolnici. MDRI je prijavio da je do septembra 2006 Štimlje bilo odvojeno u objekat za ometene u razvoju sa 74 pacijenta i psihiatrijsku kliniku sa 68 pacijenata. Većina pacijenata u Štimlju su Srbi i pripadnici

KOSOVO

drugih manjina. MDRI je takođe izvestio da se novi pacijenti primaju u objekat i pored politike „neprimanja“ iz 2001. godine.

Ministarstva obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne pomoći i javnih službi odgovorna su za zaštitu prava osoba sa umanjenim sposobnostima.

MDRI je 2004. godine pripremo izveštaj u kojem se navodi da su osobe sa smanjenim mentalnim sposobnostima pod institucionalizovanom negom izložene izolaciji, proizvoljnom pritvaranju i fizičkom nasilju i seksualnom zlostavljanju. PISG je 2005. proširio mogućnosti za nezavistan život takvih osoba i potrošio između 175.000 i 292.000 dolara (120.000 do 200.000 evra) na 14 integracionih domova koje je odobrio MDRI. MDRI je prijavio da je, premda je namera da ovakvi domovi budu tranzitni, većina rezidenata u njima provela više godina s malom mogućnošću povratka u zajednicu. Prema izveštaju WHO-a iz 2006, nije bilo dovoljno objekata za negu osoba sa umanjenim mentalnim sposobnostima, a mogućnosti za zapošljavanje takvih osoba ograničene su. CDHRF je izvestio da su zatvorenici sa umanjenim mentalnim sposobnostima često smešteni u zatvorske objekte u nedostatku lečenja mentalnog zdravlja.

Nacionalne/Rasne/Etničke manjine

Zvanična i društvena diskriminacija etničkih Srba, Roma, Aškalija i Egipćana i dalje postoji u pogledu zapošljavanja, socijalnih službi, upotrebe jezika, slobode kretanja, prava na povratak i drugih osnovnih prava, mada su izveštaji o takvoj diskriminaciji smanjeni u odnosu na 2006. Pripadnici kosovske bošnjačke i goranske zajednice takođe su se žalili na diskriminaciju. Tokom godine nasilje i druga krivična dela protiv manjina i njihove imovine umanjena su ali su i dalje problem. Zapošljavanje manjina u PISG-u i dalje je na niskom nivou i generalno ograničeno na niži stepen nadležnosti; pripadnici manjina čine 10,4 procenata zaposlenih u državnim organima iako je cilj PISG-a više od 16 procenata.

Dana 20. jula, ombudsman za ljudska prava objavio je izveštaj u kojem se iznosi da je etnička diskriminacija rasprostranjen i stalni problem, pogotovo u oblasti zdravstvene zaštite i zapošljavanja. Izveštaj takođe navodi da se manjinske grupe i dalje suočavaju sa neprestanim pretnjama.

KOSOVO

Do kraja septembra UNMIK-ova policija je prijavila 457 slučajeva međuetničkog kriminala; u 342 slučaja Srbi su ili žrtve ili osumnjičeni. Prema podacima UNMIK-a, incidenti upereni protiv manjina generalno su retko prijavljivani zbog nepoverenja prema KPS-u i pravnom sistemu, koje uveliko potiče iz malog broja uspešnih krivičnih istraga, tužbi i osuđujućih presuda.

Tokom godine je bilo brojnih izveštaja o napadima na kosovske Srbe, koje obično vodi međunarodna policijska jedinica, jedinica sastavljena od pripadnika međunarodne policije UN-a u okviru KPS-a koja odgovara direktno policijskom komesaru, a on takođe pripada međunarodnom osoblju.

Dana 2. februara, kosovska Srpkinja nađena je iza jednog kafea u Mitrovici sa ubodnom ranom na stomaku. Policija je saslušala jednog kosovskog Albanca i dvojicu kosovskih Bošnjaka. Istraga do kraja godine nije završena.

Dana 12. juna, kosovski Albanac, tinejdžer, napao je stariju kosovsku Srpkinju u hodniku zgrade u Prištini. Tinejdžer je uhapšen i osuđen za napad; žalba mu je odbijena a kazna na osam meseci zatvora potvrđena.

Dana 4. septembra, tri albanska tinejdžera bacali su kamenje na stariju Srpkinju, Vukicu Mikić, u njenoj kući u Klini. Njen sused je incident prijavio policiji; Vukica Mikić je odbila da podnese krivičnu prijavu, ali je tražila dodatne policijske patrole u tom području.

Bilo je pomaka u ranije prijavljenim slučajevima napada na kosovske Srbe.

Dana 25. juna, predsedavajući sudija za maloletnike naložio je psihološku evaluaciju šesnaestogodišnjeg kosovskog Albanca A.D. koji je u avgustu 2006. navodno bacio eksplozivnu napravu na ulaz kafea u severnoj Mitrovici i tom prilikom povredio sedam kosovskih Srba, jednog Bošnjaka i jednog britanskog državljanina. A.D. je uhapšen, optužen i privremeno pušten zbog zdravstvenog stanja. Međunarodni tužilac je podigao optužnicu u decembru 2006. a A.D. je čekao suđenje u kućnom pritvoru. Sudski postupak je suspendovan do dobijanja izveštaja o psihiyatriskoj evaluaciji. Dana 4. decembra, Okružni sud u Mitrovici je ustanovio da A.D. ima trajni mentalni poremećaj te da je stoga nesposoban za suđenje. Shodno tome, optužba je odbačena.

KOSOVO

Dana 7. juna, međunarodni sudija je počeo razmatranje optužnice protiv Sabrija Hazirija, optuženog da je aprila 2003. pomagao u postavljanju bombe na železnički most koji povezuje većinske albanske i srpske oblasti u blizini sela Ložište u Zvečanu.

Tokom godine nije bilo pomaka u sledećim slučajevima iz 2006. godine: mladog kosovskog Srbina su u martu noževima izbola dvojica kosovskih albanskih mladića nedaleko od glavnog mosta u severnom delu Mitrovice; u junu su nepoznata lica pucala na domove kosovskih Srba povratnika u selu Lug u Istoku; u decembru se dogodila eksplozija na železničkoj pruzi koju često koriste pripadnici srpske manjine u opštini Vučitrn.

Nije bilo pomaka u sledećim slučajevima iz 2005. godine: na službeno vozilo lidera kosovskih Srba Olivera Ivanovića bačena je bomba; incident u kojem je nepoznato lice u Zubinom potoku bacilo ručnu granatu na kancelarije Srpske demokratske stranke za Kosovo i Metohiju Slaviše Petkovića, jedinu srpsku stranku s Kosova koja učestvuje u radu kosovskih institucija; incident u kojem je na četiri srpska mladića pucano (dvojice su nakon toga preminuli) dok su se vozili kroz Štrpcce.

Tokom godine redovno je izveštavano o slučajevima u kojima su kosovski Albanci uništavali privatnu imovinu kosovskih Srba; nekoliko slučajeva nasilja nad Srbima možda su bili pokušaji da se nateraju da prodaju imovinu. Propis UNMIK-a sprečava otkup na veliko u mnogim zajednicama kosovskih Srba kako bi se u određenim područjima sprečilo zastrašivanje vlasnika koji pripadaju manjinama; međutim, taj propis je retko bio primenjivan. Bilo je izveštaja da kosovski Srbi imaju otežan pristup svojim imanjima koje ponekad zaposedaju ili koriste kosovski Albanci. Na primer, nekoliko Srba, u čiju korist je Kosovska agencija za imovinu donela odluku, nisu mogli da pristupe svojoj imovini bez pomoći međunarodne zajednice i političkog pritiska visokih političara PISG-a.

U nekim slučajevima, imovinu kosovskih Srba navodno su prodala lica koja se lažno predstavljaju kao njihovi advokati i podnose falsifikovana dokumenta u sudovima; u situacijama gde pravi vlasnici ne žive na Kosovu, takve prevare su mesecima ostajale neotkrivene.

Severne opštine Zvečan, Mitrovica, Zubin Potok i Leposavić jednoglasno odlučile da suspenduju odnose sa PISG-om u junu 2006 u znak odgovora na nekoliko nerešenih zločina nad kosovskim Srbima. I pored potonjih dokaza, hapšenja i jasnih izjava

KOSOVO

zvaničnika UNMIK-a i KPS-a da ovi zločini nisu etnički motivisani, tri severne opštine nisu do kraja godine obnovile odnose sa PISG-om.

Tokom godine bilo je mnogobrojnih izveštaja o kamenovanju vozila u kojima su se nalazili Srbi. KPS je od UNMIK-a preuzeo odgovornost za pratinju srpskih vozila.

Bilo je pomaka u predmetima nekoliko osoba pritvorenih pod sumnjom da su organizovali ili predvodili nemire 2004. Dana 20. februara, međunarodni tužilac je pred Okružnim sudom u Prištini podigao optužnicu protiv petorice kosovskih Albanaca, Skendera Islamija, Mustafe Islamija, Ramadana Islamija, Omerija Sulejmanija i Gazmenda Morine jer su navodno učestvovali u spaljivanju nekoliko zgrada u Kosovu Polju. Oni su optuženi da su spalili bolnicu, školu i veliki broj srpskih kuća i vozila. Dana 5. jula, međunarodni sudija je potvrdio optužnice protiv Skendera Islamija, Mustafe Islamija i Ramadana Islamija, koji su ostali u pritvoru. Postupak protiv preostale dvojice optuženih odložen je pošto se čeka potvrda o njihovom starosnom dobu u vreme kada je zločin počinjen.

Dana 15. juna, mešovito veče prizrenskog Okružnog suda, sastavljeno od dvojice međunarodnih i jednog lokalnog sudije, donelo je osuđujuću presudu protiv Esmina Hamze i jednog maloletnog optuženika po jednoj tački optužnice zbog podsticanja nacionalne, rasne, verske i etničke mržnje, razdora i netolerancije, po dve tačke optužnice zbog izazivanja opšte opasnosti što je dovelo do znatne materijalne štete, i po jednoj tački optužnice zbog toga što su bili u masi koja je počinila krivično delo. Hamza je osuđen na četiri godine zatvora, dok je maloletni optuženik pritvoren u vaspitno-popravnu instituciju na dve godine. Dana 14. februara, u ovom slučaju je svedočila žena čija je kuća marta 2004. napadnuta a zatim spaljena, i šteta procenjena na 248.000 dolara (170.000 evra). Njen rođak koji je odbio da napusti kući pretučen je.

U decembru 2006. uhapšena je Zlihaje Avdulahu zbog krivičnih dela počinjenih u Kosovu Polju u martu 2004. Avdulahu je navodno bila u nasilnoj grupi kosovskih Albanaca koja je obila, opljačkala i zapalila domove kosovskih Srba i napala kosovske Srbe. Dana 14. avgusta, međunarodni pretpretresni sudija joj je produžio alternativnu meru pritvora za još mesec dana koja je istekla 14. septembra. Krajem godine u ovom predmetu se čekalo na suđenje.

KOSOVO

Dana 21. avgusta, suđenje vezano za mart 2004 počelo je u prištinskom Okružnom sudu pred većem sastavljenim od tri međunarodne sudije. Optuženi Mirsad Kurteši i Kadri Sulejmani izjavili su da nisu krivi po optužnici koja navodi da su navodno predvodili veliku grupu učesnika nemira u opštini Obilić 2004.

Tokom godine je bilo izveštaja o politički motivisanom nasilju protiv nesrpskih manjina.

Dana 8. januara, dvojica kosovskih Albanaca napali su jednog kosovskog Egipćanina u Peći; žrtva je zbog teških povreda hospitalizovana. KPS do kraja godine nije završio istragu.

Dana 15. maja, jedan kosovski Bošnjak je prijavio da ga je u Prizrenu napao kosovski Albanac. Bošnjak je zbog teških povreda hospitalizovan a policija je osumnjičenog uhapsila. KPS do kraja godine nije okončao istragu.

Nije bilo novih saznanja u sledećim slučajevima iz 2006. godine: u avgustu je grupa kosovskih Albanaca napala je kosovskog Crnogorca, interno raseljeno lice, Vuka Danilovića; u oktobru je bačena bomba na kuću goranskog predstavnika beogradskog Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju. Istrage KPS-a krajem godine bile su u toku.

Romi su bili predmet sveopšte društvene i ekonomске diskriminacije, često im osnovni higijenski uslovi, medicinska nega i obrazovanje nisu bili dostupni a za njihovo preživljavanje je od znatnog značaja humanitarna pomoć. Mada je bilo nekoliko uspešnih pokušaja da se Romi, Aškalije i Egipćani presele u kuće u kojima su živeli pre sukoba 1999. u Vučitrnu, bezbednosni problemi još postoje.

Lideri kosovskih Bošnjaka se žale da su hiljade pripadnika njihove zajednice napustile Kosovo zbog diskriminacije i nemogućnosti privređivanja.

Dana 21. maja, vlada je najavila formiranje Komisije za jezike, sastavljene od predstavnika vladinih ministarstava i Skupštine Kosova, kako bi nadzirala primenu zakona o jeziku po kojem je srpski drugi zvanični jezik na Kosovu i koji određuje prag od 5 procenata da bi jezik etničke manjine postao zvaničan u opštini. Po zakonu je turski i dalje treći oficijelni jezik u Prizrenu bez obzira na procenat koji turska populacija predstavlja u opštini.

Druge društvene zloupotrebe i diskriminacija

Zakon zabranjuje diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije; međutim, bilo je izveštaja o nasilju i diskriminaciji uperenoj protiv homoseksualaca i lezbijki.

Zbog straha od tradicionalnih društvenih stavova prema homoseksualnosti, većina lezbijki i gej osoba kriju svoju seksualnu orijentaciju. Lezbijke i gej osobe se uopšte uzev osećaju nesigurno, a mnogi od njih su prijavili da im je lična sigurnost ugrožena. Povremeno su štampani mediji potvrđivali ovakve stavove objavlјivanjem, bez povlačenja, negativnih tekstova o homoseksualnosti koji su okarakterisali lezbijke i gej osobe kao mentalno obolele i sklone seksualnom zlostavljanju dece. Pojedini homoseksualci su takođe izvestili o diskriminaciji na radnom mestu. Najmanje jedna politička stranka, proislamska Stranka pravde, u svojoj političkoj platformi osuđuje homoseksualnost.

Dana 18. maja, posle proslave Međunarodnog dana protiv homofobije izvan Prištine, policija je zaustavila automobil kojim su se kući vozila četiri muškarca, trojica odeveni u haljine, i prisilila ih da izadu iz kola. Policija ih je odvela u obližnju policijsku stanicu gde su im policajci, nateravši ih da pokažu lična dokumenta, upućivali pogrdne i diskriminatorne komentare. KPS nije otvorio predmet o ovom slučaju, a žrtve su odbile da daju iskaze u strahu od buduće diskriminacije.

Centar za socijalnu emancipaciju, lokalna nevladina organizacija koja zastupa prava lezbijki, gej, biseksualnih i transgender osoba, saopštio je da je tokom godine postojao veliki broj drugih slučajeva diskriminacije homoseksualaca ali da žrtve ne dozvoljavaju da se njihovi slučajevi javno iznesu u strahu od buduće diskriminacije.

Nije bilo novih saznanja o slučaju iz marta 2006. kada su nepoznata lica teško pretukla dva muškarca kad su primetili da su se upustili u seksualni odnos. Jedan od muškaraca je kasnije preminuo od zadobijenih povreda.

Nije bilo izveštaja o slučajevima diskriminacije lica zaraženih virusom HIV-a, odnosno obolelih od side.

KOSOVO

a. Pravo na udruživanje

Propisi UNMIK-a dozvoljavaju radnicima da se po svom izboru učlanjuju i osnivaju sindikate bez prethodnog ovlašćenja ili preteranih zahteva, ali je ostvarivanje ovog prava povremeno sprečavano.

Jedini značajni sindikati bili su Udruženje nezavisnih sindikata Kosova (BSPK) i Konfederacija slobodnih sindikata (CFU). Propisi UNMIK-a zabranjuju diskriminaciju sindikata; međutim, u praksi su neki sindikalni zvaničnici prijavili slučajeve diskriminacije. BSPK je izvestio da samo mali broj preduzeća poštuje propis o zabrani diskriminacije sindikata i tvrdio da se radnička prava krše u svim sektorima, uključujući međunarodne organizacije, gde zaposleni nemaju socijalno osiguranje ni penzije.

b. Pravo na organizovanje i kolektivno pregovaranje

Propisi UNMIK-a dozvoljavaju sindikatima da svoje aktivnosti sprovode neometano i UNMIK je ovo pravo štitio u praksi. Propisi UNMIK-a takođe predviđaju pravo na organizovanje i kolektivno pregovaranje bez ometanja, a vlada nije ograničavala ovo pravo u praksi; međutim, tokom godine nije bilo kolektivnog pregovaranja. Propisi UNMIK-a ne priznaju pravo na štrajk; međutim, štrajkovi u praksi nisu zabranjeni i bilo ih je tokom godine.

Ne postoje izvozne zone.

c. Zabrana prinudnog i obaveznog rada

Propisi UNMIK-a zabranjuju prinudni i obavezni rad, uključujući i rad dece; međutim, bilo je izveštaja da su žene i deca bili žrtve trgovine ljudima u cilju seksualne eksploracije, ropskog rada po kućama i prisilnog rada u barovima i restoranima.

d. Zabrana rada dece i donja starosna granica za zapošljavanje

Propisi i procedure UNMIK-a zabranjuju iskorištavanje dece na radnom mestu, u šta spada zabrana prinudnog i obaveznog rada; međutim, izuzev kad je reč o trgovini ljudima, UNMIK i PISG su retko reagovali kada bi se ovakve aktivnosti ustanovile.

KOSOVO

Trgovina decom, prvenstveno u cilju seksualne eksploracije, bila je ozbiljan problem.

Po propisima UNMIK-a, donja starosna granica za zapošljavanje jeste šesnaest godina, odnosno osamnaest kod poslova gde postoji verovatnoća da su štetni po zdravlje, sigurnost i moral mlađe osobe, ali se rad dozvoljava deci koja imaju petnaest godina pod uslovom da nije štetan ili da ne ometa redovno pohađanje nastave.

U selima i poljoprivrednim sredinama, mlađa deca obično u poslu pomažu porodici. Gradska deca su često obavljala razne neprijavljene sitne poslove, kao što je prodaja novina, cigareta ili telefonskih kartica na ulici. Broj takve dece relativno se povećavao do 2006. iako o tome ni UNMIK ni PISG nemaju statističkih podataka. Prema Ministarstvu za rad i socijalnu pomoć, PISG i dalje nema plan za rešavanje ovog uobičajenog oblika nezvaničnog rada dece. Neka deca takođe obavljaju fizički posao kao što je prevoz robe. Međunarodne nevladine organizacije koje su aktivne na Kosovu izvestile su da su tokom godine primećena ozbiljna kršenja radnih propisa uključujući i rad dece.

U saradnji sa UNMIK-om, Ministarstvo za rad i socijalnu pomoć koordinisalo je politiku zaštite dece, a odeljenje Ministarstva za socijalnu pomoć imalo je zadatku da obezbedi zaštitu dece; međutim, Ministarstvo je imalo više savetodavnih uloga a nije sprovodilo zakon, a tokom godine je obavilo mali broj inspekcija.

e. Prihvatljivi uslovi za rad

Iako propisi UNMIK-a predviđaju minimalnu zaradu, ona još nije usvojena. Mada mnoge međunarodne agencije i nevladine organizacije isplaćaju odgovarajuće zarade, prosečna mesečna plata stalno zaposlenog radnika u javnom sektoru u iznosu od 355 dolara (243 evra) i prosečna mesečna plata u privatnom sektoru u iznosu od 444 dolara (304 evra) nedovoljne su da bi se obezbedio pristojan životni standard radnika i njegove porodice. Plate u javnom sektoru i dalje su zamrznute po nalog MMF-a i nisu povećavane od 2003. godine.

Propisi UNMIK-a predviđaju standardnu četrdesetočasovnu radnu nedelju, pauze za odmor, ograničavaju redovno radno vreme na

KOSOVO

dvanaest časova dnevno, prekovremeni rad na dvadeset časova nedeljno, odnosno četrdeset časova mesečno, propisuju plaćanje nadoknade za prekovremeni rad i zabranjuju prekomerni obavezan prekovremeni rad. Poslodavci često nisu primenjivali ove propise zbog male zaposlenosti i velike stope nezaposlenosti.

BSPK je izvestio da su tokom godine primećena ozbiljna kršenja radnih propisa, uključujući i nedostatak standardne radne nedelje i obavezan i neplaćen prekovremeni rad; zaposleni nisu prijavljivali takve nepravilnosti iz straha od odmazde. Prema podacima BSPK-a, mnogi radnici u privatnom sektoru radili su prekovremeno kao proizvoljno zaposleni bez ugovora o radu, redovne plate i plaćenih penzijskih doprinosa. Zaposleni su prijavljivali da su otpuštani bez razloga i protiv postojećih zakona, kao i da su im uskraćivani praznici. CDHRF i CFU su izvestili da se seksualno zlostavljanje događalo na radnom mestu ali nije prijavljeno iz straha od gubitka posla i/ili fizičke osvete. Prema rečima zvaničnika sindikata, zaposleni u javnom sektoru uglavnom su doživljavali slična iskustva, uključujući gubitak posla zbog pripadnosti određenoj političkoj stranci.

Inspektorat rada Ministarstva za rad i socijalna pitanja odgovoran je za sprovodenje radnih standarda. Međutim, inspektorat je poslodavce prvenstveno savetovao, i mada je tokom godine zbog kršenja radnih standarda izrečeno 511 novčanih kazni, nisu plaćene i čekaju se parnice. Inspektorat rada je odgovoran za sprovodenje zdravstvenih i sigurnosnih standarda ali nema obučeno osoblje tako da se ovo ne obavlja efikasno. Zakon ne dozvoljava zaposlenima da u slučaju opasnosti napuste radno mesto a da pri tome ne rizikuju da će biti otpušteni.